

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет»**

**Міністерство освіти
і науки, молоді
та спорту України**

**Національний гірничий
університет**

**УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ
ЧЕРЕЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ЛІЦЕНЗУВАННЯ,
АКРЕДИТАЦІЇ ТА РЕЙТИНГУВАННЯ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
науково-методичної конференції**

15 – 16 березня 2012 року

ТОМ 1

**Дніпропетровськ
НГУ
2012**

УДК 378.1
ББК 74.58Я43
У66

Редакційна колегія:

- В.О. Салов** – директор науково-методичного центру ДВНЗ «НГУ»;
Т.О. Письменкова – методист НМК МОН України галузі знань 0503
Розробка корисних копалин;
С.А. Свіжеська – начальник відділу ліцензування та акредитації ДВНЗ
«НГУ»;
В.С. Соболев – методист науково-методичного центру ДВНЗ «НГУ».

У66 **Управління** якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 15–16 берез. 2012 р., м. Дніпропетровськ / ред. кол.: В.О. Салов [та ін.]: у 2 т. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – Т 1. – 165 с.
ISBN 978-966-350-351-6
ISBN 978-966-350-352-3 (Том 1)

Подано тези доповідей науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів України. Висвітлено загальні питання інноваційного розвитку вищої освіти України, удосконалення процедур ліцензування та акредитації спеціальностей, рейтингування вищих навчальних закладів, їх підрозділів та науково-педагогічних працівників.

Відповідальний за випуск директор науково-методичного центру
В.О. Салов

ISBN 978-966-350-351-6
ISBN 978-966-350-352-3 (Том 1)

© Державний ВНЗ «НГУ», 2012

ЗМІСТ

Інноваційний розвиток вищої освіти	
1.	Азюковський О.О. СТРУКТУРУВАННЯ КОНТЕНТУ ГОЛОВНОГО WEB- ВУЗЛА ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
2.	Бараннік В.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМТВА» В КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЇ БАЗИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ
3.	Безщасний О.В., Голінько В.І. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ
4.	Блохін С.С., Грищенко Я.В., Новицький О.В., Таран І.О. РОЛЬ КЕРІВНИКА У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
5.	Блохін С.С., Зіборов А.П., Зіборов К.А. ДО ПИТАННЯ БАЗОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧОГО ІНЖЕНЕРА-МЕХАНІКА
6.	Бондаренко З.И., Бугрим О.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ ДЛЯ АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ
7.	Вишньова В.П. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
8.	Горова А.І., Кулина С.Л., Павличенко А.В. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ – МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
9.	Горова А.І., Кулина С.Л., Павличенко А.В. КРИЗОВІ ЯВИЩА В ОСВІТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ
10.	Горпинич О.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПІДСТАВІ СТАНДАРТІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗОВНІШНЬОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ
11.	Горпинич О.В., Гуменик І.Л., Каплун І.П., Лотоус В.В., Панченко В.В., КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ КАДРІВ НА ОСНОВІ ВЗАЄМОДІЇ ВИРОБНИЦТВА І ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЇЇ ЗМІСТУ
12.	Гуменик І.Л., Пчолкін Г.Д., Собко Б.Ю. ОСВОЄННЯ РОБІТНИЧИХ ПРОФЕСІЙ СТУДЕНТАМИ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
13.	Додатко О.І. ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ З ВИЩОЇ ОСВІТИ
14.	Задорнова В.В., Кабаченко І.Л. ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО КОМПЕТЕНТНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ
15.	Іванова Л.В., Пазиніч Ю.М., Салов В.О. ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ВЕЧІРНЬОЮ ФОРМОЮ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ ЄКТС
16.	Іконніков Ю.Р., Одновол М.М. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ В РАМКАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ
17.	Кабаченко Д.В. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ В ГАЛУЗІ ОЦІНКИ МАЙНА

18.	Калюжна Т.М. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	
19.	Кірдан О.Л. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ: КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ	
20.	Ключникова Н.В., Письменкова Т.О. УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗА ЕКСТЕРНАТНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ НА ПІДСТАВІ УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПАКЕТІВ	
21.	Коротенко Г.М., Коротенко Л.М. ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	
22.	Коханська Т.В. УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗА ЕКСТЕРНАТНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ	
23.	Лагошная Е.А., Лагошный А.Ю. БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС: ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВУЗЕ	
24.	Леонова О.В. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ АДМІНІСТРАТИВНІ ВІДНОСИНИ В СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	
25.	Мазепа Т.С., Мілаш І.В. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ВИМОГА КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ	
26.	Медведовська Т.П. ШЛЯХИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	
27.	Мельник С.В. КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
28.	Никитюк Н.О., Шабанова Ю.О. ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИХ ТЕНДЕНІЙ ІНЖЕНЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ВИЩІЙ ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ	
29.	Нікеєнко Т.В., Черкавська Т.М. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ	
30.	Ніколаєва Т.Г. ЦЕНТР ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НГУ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОГО ВНЗ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МОРАЛЬНОГО ТА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСТВА	
31.	Пазиніч Ю.М., Шабанова Ю.О. ПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ	
32.	Півняк Г.Г., Салов В.О. АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЕКТУ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ» (нова редакція)	
33.	Погорелов А.И. ТЕСТОВЫЕ ЗАДАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ХАРАКТЕРА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА	
34.	Попова О.В. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ	

35.	Проценко С.Н., Пушкарь М.С., Ткачов В.В. ПОДГОТОВКА КАДРОВ В РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ	
36.	Проців В.В. ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМАТОРІВ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТСЬКИХ КУРСОВИХ ПРОЕКТІВ	
37.	Раціна Т.В. ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ	
38.	Розов С.В. ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ	
39.	Розов С.В., Якушева Е.А. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ	
40.	Складановская М.Г. ПСИХОЛОГИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ВУЗА	
41.	Фесенко О.С. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ З УРАХУВАННЯМ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА	
42.	Чекушина Ю.В., Чекушина Ю.М. ВЗАЄМОДІЯ З ПРОБЛЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ	
43.	Чумаченко Т.М., Зима Н.В. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ФАХІВЦІВ ЯК ОСНОВНИЙ КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТИ	
44.	Шевцова Т.О. МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	
45.	Ширін Л.Н. КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ГІРНИЦТВА ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ	
46.	Шумельчик Л.Б. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ

О.О. Азюковський

(Національний гірничий університет)

СТРУКТУРУВАННЯ КОНТЕНТУ ГОЛОВНОГО WEB-ВУЗЛА ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Ринкові умови взаємовідношень між учасниками процесу обміну послугами та формування ціни на послуги і пропозиції з боку роботодавців та фахівців характеризуються жорсткими вимогами сторін та, на самперед, переліком вимог, що стрімко змінюються. Саме динамічна складова цих процесів зумовлює адаптаційні складнощі на шляху самореалізації фахівця. Це є також актуальним для фахівців гірничого комплексу України, який є основою енергетичної незалежності держави. Технологічним процесам підприємств гірничого комплексу притаманні широкий спектр часового виміру між прийняттям рішення та реакцією технологічної системи на його виконання. Технологічні похибки під час формування структурних характеристик підприємства за умови неповного враховування геологічних умов функціонування можуть призвести до зменшення показників ефективності роботи через роки. Водночас, помилка у виборі обладнання та вимог до нього призводить до практично миттєвої негативної реакції після впровадження його до технологічного процесу. До того ж, значне зменшення у часі між формуванням нової технології та впровадженням її до практичної реалізації вимагають від системи освіти практично миттєвого реагування.

Аналіз останніх досліджень. Актуальність проблеми підвищення інноваційної складової у освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців зумовлює інтерес до неї багатьох вчених. У публікаціях багатьох авторів [1-4] Гончарова Н.Г., Бессараб Г.І., Морозова О.В., Сухомлінова І.Є., Гайдук Л.П., Кузнецова Г.В., Зянчуріна І.М. розглядається проблема якісного підвищення ефективності освітніх процесів у наслідок активного впровадження результатів інтелектуальної творчості людини. Одним з варіантів якісного оновлення у менеджменті освіти розглядається підвищення ступеня впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій до складових процесів підготовки майбутніх фахівців [1,3,4]. Проте існує певний перелік варіантів та точок зору на те, саме у якій формі може бути здійснене це впровадження [5,7].

Ціллю публікації є формування структури інформаційного сегменту вищого політехнічного навчального закладу як складової освітнього інформаційного середовища України.

Основна частина. Зміни у структурі попиту ринку праці на перелік спеціальностей відбуваються безперервно. Водночас, спостерігається активізація процесів оновлення обладнання та технологій у галузях, пов'язаних з видобуванням корисних копалин, їх обробкою та транспортуванням. Зміна акцентів на різні складові одного й того ж процесу у ланці видобування –

переробки – транспортування – продажу корисних копалин зумовлює зміну співвідношення робочих місць на кожному етапі. Все це викликає необхідність у практично безперервному процесі оволодіння новими знаннями, навичками та кваліфікацією протягом усього активного професійного життя фахівця. Поєднання у освітніх послуг у єдину ланку: «довузівська підготовка – вища освіта за певною формою навчання – друга вища освіта – підвищення кваліфікації» надають змогу вищому навчальному закладу організувати безперервний процес підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) фахівців з метою надання якісних освітніх послуг на різних етапах навчання.

Водночас, далеко не на кожному з етапів отримання освітніх послуг у осіб, які навчаються, є можливість регулярно відвідувати заняття й виділяти потрібний час для цього. Це зумовлено умовами роботи, географічним фактором. Крім того, навіть для тих осіб, які відвідують заняття за денною формою навчання є обмеження, що пов'язані з фактором часу, коли графік консультації викладачів за певними дисциплінами складно узгодити навіть у межах однієї академічної групи.

Дистанційний доступ до освітнього контенту значно зменшує витрати часу на переміщення студента, коли в умовах мегаполісу витрачається багато годин на пересування містом. Інформаційно-комунікаційні технології, за умови їх впровадження з метою забезпечення дистанційного доступу до освітнього та наукового контенту вищого технічного навчального закладу, розглядаючи їх як складову процесів управління підготовкою кадрів, забезпечують відповідний рівень адаптації як майбутніх фахівців так й навчального закладу як організаційної структури, що надає певний перелік освітніх послуг, до сучасних ринкових умов. Інформаційний простір навчального закладу повинен одночасно відповідати вимогам і потребам різних категорій споживачів освітніх послуг, представникам менеджменту освітніх процесів, викладачів, як активних складових, які формують процес підготовки фахівців. Використання підходів «однієї точки входу» [7] до інформаційного середовища навчального закладу для усіх користувачів містить певні ризики, враховуючи різні цілі, що є бажаними для них.

Мета візиту до сторінки навчального закладу у абітурієнта та студента цього закладу є принципово різною. Також різною інформацією цікавляться особи, яким необхідне підвищення кваліфікації, та ті, що бажають отримати другу вищу освіту. Надмірна насиченість інформацією одного джерела надає ризик неотримання потрібних знань користувачеві. Водночас, край необхідним є представлення інформаційного середовища вищого навчального закладу у зосередженому вигляді. Для вирішення цього протиріччя потрібно розглядати інформаційне середовище вищого навчального закладу як сукупність інформаційних вузлів та сайтів, які разом формують інформаційний сегмент вищого навчального закладу у складі інформаційного освітнього простору України.

Головна сторінка, яка є основною точкою входу, повинна надавати користувачеві інформацію як загального типу про освітні послуги так, і за

умови необхідності, більш деталізовану (рис. 1). Контентна частина цієї сторінки містить наступні інформаційні складові: перелік форм надання освітніх послуг для різних категорій потенціальних споживачів. Для абітурієнтів це насамперед довузівська підготовка, вища освіта за певною формою навчання; для фахівців, які мають вищу освіту, отримання другої вищої освіти за іншим напрямом підготовки відносно базового або за іншою спеціальністю у його межах. Підвищення кваліфікації є освітньою послугою, якій притаманна короткотерміновість, наявність спеціалізованих, проблемноорієнтованих навчальних тем з проблематики знань, що відносяться до певної галузі виробництва.

Рисунок 1. Структура освітнього контенту головної WEB – сторінки вищого технічного навчального закладу

Особливим видом освітніх послуг є вузькоспеціалізовані короткотермінові послуги (тематичні семінари). Вони зумовлені наявністю нестандартних технічних проблем, які містять до того ж наукову складову у підходах до її вирішення. Користувачами послуг з підвищення кваліфікації є особи, які вже мають освітньо-кваліфікаційний рівень та досвід роботи.

Слід відмітити про необхідність окремого інформаційного елементу для тих, хто вже навчається. Цій категорії користувачів необхідна інформація організаційного характеру та методичне забезпечення дисциплін. Окремим важливим елементом інформаційного забезпечення підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей є лабораторний практикум. Оволодіння практичною складовою набутих теоретичних знань є необхідною складовою процесу підготовки. З вказаного елементу посилання на інші вузли (кафедральні сторінки), на яких розміщено повний набір для вивчення дисциплін, контролю та самоконтролю знань, зменшуючи ступінь

інформаційного насичення головного вузла, надає змогу дистанційного доступу до освітніх ресурсів у межах інформаційного сегменту навчального закладу.

Висновки. Структурування інформації на головній точці входу до освітнього сегменту вищого навчального закладу за видами освітніх послуг для різних категорій користувачів забезпечує швидкий пошук потрібної інформації, спрощує орієнтування для осіб, що знаходяться на стадії вибору як майбутньої спеціальності так і навчального закладу. Водночас, студенти мають змогу не витрачаючи час користуватися тією інформаційною частиною, яка найбільш відповідає їх потребам.

Бібліографічні посилання:

1. Kuznetsov G. Pridneprovsk Regional Higher Educational Information Systems And Networks / G. Kuznetsov, O. Azukovskiy, T. Kalugna // Proceeding "Forum on Higher Education". Congress of the Black Sea Universities Network. April 2-5 2008. – Kyiv, 2008. – 132 p. P – 96-97.
2. Гончарова Н.Г., Бессараб Г.І., Морозова О.В., Сухомлінова І.Є., Гайдук Л.П. Комп'ютерні технології в освітній програмі України // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору / Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 4. Том 5. – К., 2009 - С.61-65.
3. Зянчуріна І.М. Моделі і методи комп'ютерного навчання з урахуванням індивідуальних здібностей користувачів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. техн. наук : 05.13.06. / І. М. Зянчуріна – Харків, 2005. – 17 с.
4. Кузнецов Г. Портальне рішення дистанційного доступу до освітньо-наукового контенту вищого навчального закладу / Г.В. Кузнецов, О.О. Азюковський // Праці Міжнародної наукової конференції «Традиції та інновації в науці та освіті XXI століття» (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського) Одеса, 2010 р.
5. Кулагин В. Основные тенденции модернизации управления в сфере высшего образования // Высшее образование в России. – 2007. – № 3. – С. 156–164.
6. Пазиніч Ю.М. Світоглядні та організаційні засади реформування сучасної вищої освіти в Україні // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору / Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3. Том 1. – К., 2008 - С.317-322.
7. Флоров С. Технологія побудови інформаційного науково-освітнього порталу вищого навчального закладу / С. Флоров, А. Старіков, Г. Кузнецов, Т. Калюжна // Праці Міжнародної наукової конференції «Досягнення та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні» (Ганновер, Німеччина, СеВІТ-2006). Спеціалізований додаток до загальногалузевого науково-виробничого журналу «Зв'язок» - К.:2006. – С. 64-74.

В.О. Бараннік

(Національний гірничий університет)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМТВА» В КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЇ БАЗИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ

Не секрет, що один із найбільш перенасичених напрямів підготовки спеціалістів (в першу чергу, за кількістю спеціалістів, які не знаходять місце

роботи за спеціальністю) пов'язаний з економічною спрямованістю. І в той же час, як показує практика (мається на увазі вплив світової фінансово-економічної кризи на Україну), передбачити та зменшити негативний вплив глобальних чинників на національну економіку для усіх, без винятку, її галузей (а це, напевно, може вважатися найбільш важливим показником якості підготовлених спеціалістів-економістів) не вдалося – рівень падіння національної економіки (~15% ВВП) став одним із найбільших в Європі.

Не торкаючись усіх причин такого становища, відмітимо, що одна із них беззаперечно пов'язана з нестачею кваліфікованих спеціалістів-економістів на усіх ланках національної економіки (від найвищого керівництва країни до малих приватних підприємств та підприємців). В цьому контексті слід зазначити, що для забезпечення подальшого ефективного та сталого економічного розвитку країни необхідно не тільки, а, скоріш за все не стільки визначити причини негативного впливу глобальних світових процесів на національну економіку (це робиться і буде робитися усіма країнами світу), скільки визначити заходи та механізми адекватних відповідей на виклики часу, які б унеможливили подібну ситуацію.

В переліку таких заходів стратегічного спрямування можна назвати і прийняття Закону України "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року" [1] (далі Програма).

Визначені Програмою цілі, завдання та механізми їх реалізації торкаються, в тому числі, і напрямів та рівня підготовки відповідних спеціалістів-економістів, а тому потребують більш детального розгляду.

Як показано в Програмі, одним із вагомих чинників подолання кризового становища в Україні є належне забезпечення потреб економіки в мінерально-сировинних ресурсах (МСР) та ефективне їх використання. В цьому плані необхідно відмітити, що мінерально-сировинна база країни визначена як сукупність розвіданих та попередньо оцінених (одне із основних завдань дисципліни "економіка природокористування" – примітка автора) запасів корисних копалин і сукупних компонентів, що може бути застосоване в галузях економіки за умови отримання економічної вигоди на рівні, достатньому для провадження розширеного виробництва, та з метою забезпечення економічної безпеки держави. Таким чином, проблеми розвідки та економічної оцінки запасів корисних копалин стоять в ряду найбільш значущих проблем забезпечення економічної безпеки (стану захисту національних інтересів держави, суспільства та особи).

На жаль, і це також законстатовано Програмою, складне становище економіки держави, яке зумовило недостатні обсяги проведення геологозйомочних, пошукових і розвідувальних робіт, темпи та обсяги відтворення власної мінерально-сировинної бази не відповідають потребам країни. Саме тому, одним із найважливіших завдань Програми є комплексне геологічне вивчення території України (в тому числі української частини шельфу Чорного і Азовського морів) і природних та антропогенних змін геологічного середовища в режимі постійного моніторингу.

Як визначено в Програмі, з урахуванням загальносвітових тенденцій у використанні корисних копалин основні проблемні питання задоволення на належному рівні потреб економіки в МСР пов'язуються з такими факторами:

– цінність і невідновлюваність природних мінеральних ресурсів зумовлюють необхідність їх раціонального та ощадливого використання. Інтенсивні методи видобутку, переробки і споживання корисних копалин на основі новітніх досягнень науки і техніки є невід'ємною складовою частиною загальносвітової технічної революції;

– науково-технічний прогрес в усіх підгалузях мінерально-сировинного комплексу та жорстка конкуренція між виробниками мінеральної сировини у країнах з ринковою економікою унеможливають всупереч усім прогнозам перехід до активного використання бідніших руд (навпаки, за останні 10-20 років у таких країнах спостерігається тенденція до беззастережного видобутку і переробки найбагатших руд більшості видів мінеральної сировини);

– подальше зростання, хоч і уповільненими темпами, загального обсягу споживання мінеральної сировини та продуктів її переробки в країнах з ринковою економікою, незважаючи на більш раціональне її використання (Досвід розвинутих країн (Японія, США, Південна Корея, Італія та інші) свідчить, що підвищення загального рівня соціально-економічного розвитку неминуче супроводжується нарощенням обсягів споживання природної мінеральної сировини. У розрахунку на душу населення їх споживання повільно, але невпинно зростає, і ця тенденція, за оцінками фахівців, збережеться у найближчі десятиріччя. Тому ці країни продовжують нарощувати інвестиції в геологічну розвідку на власних територіях і територіях країн, що розвиваються);

– аналіз світових тенденцій за останні 10-15 років свідчить, що найбільш високими темпами у світі продовжують зростати видобуток і споживання енергетичних ресурсів, легуючих металів та окремих видів кольорових і рідкісних металів, благородних металів та алмазів, сировини для сільського господарства.

Мета Програми, яка визначена як забезпечення потреб національної економіки у мінеральних ресурсах за рахунок власного видобутку, зменшення залежності України від імпорту мінеральних ресурсів та збільшення експортного потенціалу країни за рахунок власного видобутку корисних копалин, що мають великий попит на світовому ринку, повною мірою відповідає ідеології та принципам сталого розвитку – забезпечення нагальних потреб у МСР без ризику позбавлення майбутніх поколінь у забезпеченні їх потреб).

Необхідно також відмітити за рахунок чого передбачається досягнення поставлених цілей. Так Програмою зазначається, що проблема розвитку мінерально-сировинної бази України, саме як матеріальної основи зростання національної економіки, потребує зваженого системного підходу, оптимальним варіантом якого є збалансоване використання ресурсів держави і приватного бізнесу та запровадження інноваційно-інвестиційного механізму

надрокористування. Передбачається, що це дасть змогу підвищити ефективність засобів впливу з боку держави на розвиток геологічної галузі, забезпечити впровадження сучасних ефективних форм господарювання, створити додаткові робочі місця на підприємствах мінерально-сировинного комплексу та збільшити його внесок у розвиток національної економіки, зменшити її залежність від імпорту окремих видів мінеральної сировини та зміцнити експортний потенціал.

В якості основних шляхів вирішення проблем визначені:

– концентрація зусиль, у тому числі фінансових ресурсів, на пріоритетних напрямках розвитку мінерально-сировинної бази, пошуках та розвідці родовищ корисних копалин, насамперед стратегічно важливих для національної економіки;

– активізація робіт щодо геологічного вивчення надр з використанням сучасних засобів нагромадження, систематизації та обробки геологічної інформації, впровадження нових методів і технологій пошуків і розвідки родовищ корисних копалин;

– диференційний підхід до оцінки запасів і перспективних ресурсів мінеральної сировини, впровадження раціональних способів розробки комплексних родовищ і вилучення супутніх компонентів, відтворення ресурсного потенціалу регіонів з інтенсивним видобутком корисних копалин;

– активізація міжнародного співробітництва з питань геологічного вивчення, раціонального використання і охорони надр.

В якості висновку можна зазначити наступне: безумовно, говорити про вирішення усіх поставлених проблем, в тому числі і підготовки необхідних галузі висококласних спеціалістів-економістів, навіть при повній та ефективній реалізації поставлених Програмою цілей та завдань, ще занадто рано. В той же час, акцентування уваги на досягненні вище визначених цілей, визначення певних пріоритетів національної економічної політики, шляхів та механізмів їх розв'язання надихає. Все це в повній мірі стосується і спеціальності "економіка підприємства" для підприємств видобувної та переробної промисловості, вимагає від усіх (науковців, спеціалістів, викладачів, аналітиків) адекватного рівня підготовки та його постійного удосконалення, а для молодих людей, майбутніх спеціалістів-економістів, стверджує впевненість не тільки в актуальності обраної професії, а і можливості реалізації отриманих знань та навичок, можливості отримати гідну роботу за обраною спеціальністю.

Бібліографічні посилання:

1. Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року [Електронний ресурс] / Затверджена Законом України від 21 квітня 2011 року №3268-VI, режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3268-17>

О.В. Безщасний, В.І. Голінько
(Національний гірничий університет)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Особливістю підприємств гірничодобувного комплексу є те, що умови праці тут, як правило, досить складні, характеризуються наявністю багатьох шкідливих і небезпечних для працівників чинників. Тому для поглиблення знань з питань охорони праці варіативна компонента підготовки за вибором навчального закладу студентів-гірників ряду спеціальностей включає такі дисципліни як «Аерологія гірничих підприємств» та «Вентиляція шахт і рудників».

Основним способом забезпечення допустимих санітарно-гігієнічних умов праці, боротьби з газовиділенням та пилом є вентиляція. Від того наскільки правильно виконаний розрахунок вентиляції залежать не тільки умови праці, але іноді й життя шахтаря. Практична підготовка студентів з зазначених дисциплін передбачає виконання розрахунків газовості, провітрювання тупикових виробок, камер, видобувних діляниць, шахти та ін. об'єктів. Зазвичай на практичних заняттях з зазначених дисциплін студенти здійснюють розрахунки з використанням відомих аналітичних методів.

Проте, з огляду на велику багатоваріантність розрахунку провітрювання виробок і можливість виникнення помилок, які можуть бути виявлені тільки шляхом повторного розрахунку, виникає необхідність виконання всіх розрахунків на ПЕОМ. Набуття практичних навиків з розрахунку заходів з охорони праці на ПЕОМ має також суттєве значення для подальшої професійної діяльності випускників на гірничих підприємствах.

Зважаючи на викладене, викладачами кафедри аерології та охорони праці НГУ розроблена низка програм для розрахунку заходів з охорони праці, які знаходять використання на гірничих підприємствах і при проведенні практичних занять зі студентами.

Як приклад, програма розрахунку провітрювання тупикової виробки VENTIL, розроблена для ПЕОМ із операційною системою WINDOWS - 95 і більш пізніх версій. Програма VENTIL розроблена у відповідності з [1] і вирішує наступні завдання:

- розрахунок витрат повітря для провітрювання тупикової виробки;
- розрахунок подачі й напору вентилятора місцевого провітрювання (ВМП);
- вибір ВМП, який забезпечує розрахункові значення напору й подачі;
- визначення фактичних значень напору, подачі, затрачуваної потужності та коефіцієнта корисної дії для конкретного ВМП;
- створення, поповнення й коректування бази даних (БД) аеродинамічних і енергетичних характеристик ВМП;

- друк результатів розрахунку.

Основне вікно програми має меню й панель керування із кнопками швидкого доступу.

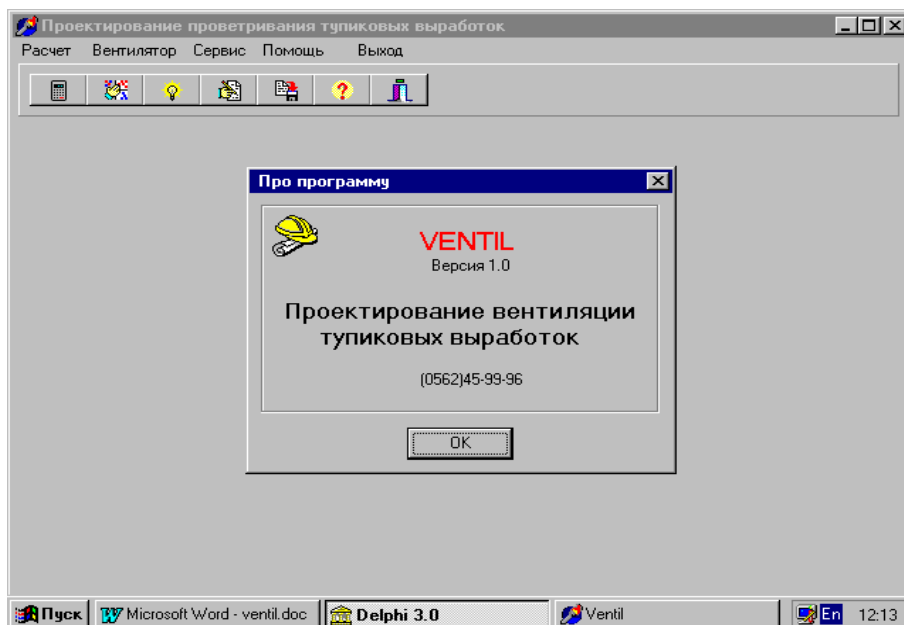

Рисунок 1. Основне меню програми VENTIL

Для зручності користувача всі кнопки мають пояснюючі написи, що з'являються після фіксації на них покажчика миші. Всі віконні форми вміщують довідкову інформацію, необхідну для роботи. При активізації програми на екрані з'являється основне меню (рис. 1), що дозволяє вибрати необхідний режим роботи. При розрахунку провітрювання тупикової виробки (рис. 2) введення вихідних даних здійснюється в поля введення.

Для захисту від помилкових дій користувача частина даних вибирається з полів списків і здійснюється перевірка даних, що вводяться, на їхню відповідність вимогам Керівництва [1] і Правил безпеки [2,3]. При уведенні помилкових даних на екрані з'являється попереджувачий напис, що вказує характер помилки користувача.

Створення, поповнення й корегування бази даних передбачено в меню «Сервіс», що захищене від несанкціонованого доступу паролем захистом.

Вибір режиму провітрювання ВМП здійснюється у вікні «перевірка ВМП» за заданим значенням подачі й напору для обраного типу ВМП і супроводжується графічною інтерпретацією.

Всі табличні дані з Керівництва [1] занесені в програму й автоматично використовуються при розрахунках, а введені вихідні дані зберігаються. Це істотно зменшує кількість необхідної для введення інформації і полегшує виконання різноманітних розрахунків та пошук оптимальних рішень.

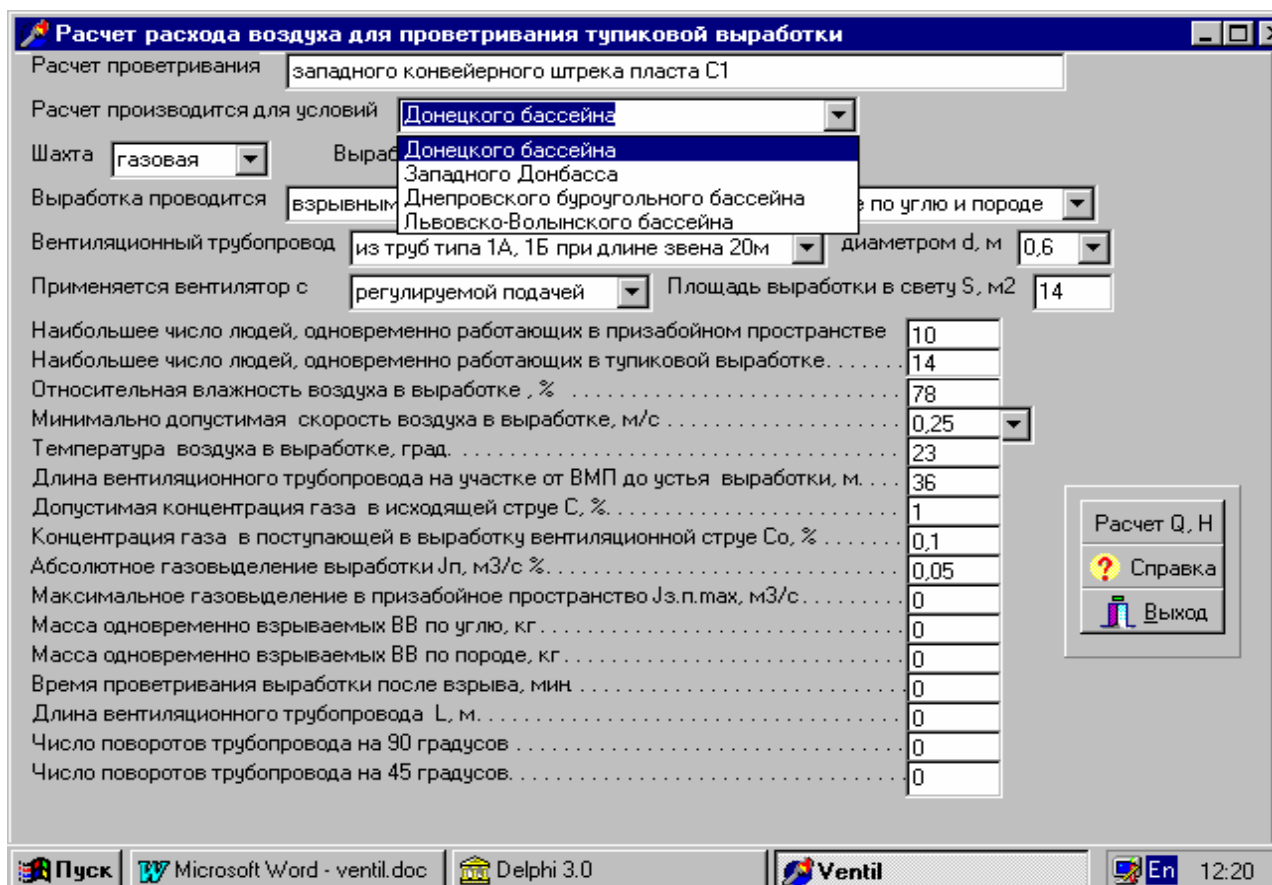

Рисунок 2. Вікно розрахунку витрати повітря для провітрювання тупикової виробки

Програма VENTIL передбачає друк як результатів розрахунку, так і вихідних даних за бажанням користувача. Впровадження подібних програм в навчальний процес дозволяє студентам отримати практичні навички з використання ПЕОМ для розробки заходів з охорони праці.

Бібліографічні посилання:

1. Руководство по проектированию вентиляции угольных шахт. – К.: Основа, 1994. – 311 с.
2. НПАОП 10.0-1.01-10 Правила безпеки у вугільних шахтах. – Київ: 2010. – 430 с.
3. Збірник інструкцій до правил безпеки у вугільних шахтах: В 2 т. – Київ: Основа, 1996. – Т.1. – 426 с.; Т.2. – 410 с.

С.С. Блохін, Я.В. Грищенко, О.В. Новицький, І.О. Таран

Національний гірничий університет

РОЛЬ КЕРІВНИКА У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Посади керівників транспортної сфери місцевих органів виконавчої влади є чи не найскладнішими серед адміністративних посад. Робота на цих посадах ставатиме ще складнішою у міру того, як керівники будуть працювати в умовах обмежених ресурсів та зростання значення технологій, з урахуванням новітніх

знань та орієнтування на суспільно очікуваний результат, у центрі яких – споживач послуг. Щоб відповідати новим суспільним тенденціям та вимогам, від керівника вимагаються компетентність, нові знання, навички та вміння; визнання того, що пристосування до швидкої зміни зовнішнього оточення, а також необхідні межі та обсяги повноважень, необхідних адміністраторам органів управління та закладів транспортної сфери, не можна забезпечити, тільки обійнявши певну посаду. Вони потребують відданості справі упродовж усього життя; урахування того, що вмінням управляти повинні володіти також інші фахівці, щоб шляхом встановлення партнерських стосунків можна було задовольнити мінливі вимоги майбутнього.

Адекватне виконання цієї ролі, по-перше, вимагає формування вмілого проведення політики організації та політичної далекоглядності, впевненості, забезпечення та контролю за якістю послуг, уваги до питань підвищення рентабельності, використання досягнень науки і техніки, інновацій та вміння вирішувати поточні і стратегічні проблеми. По-друге, керівникам необхідні нові знання та компетентність для створення транспортних організацій, які відповідають сучасним вимогам. При цьому для виконання ролі управлінця необхідне вміння бути лідером групи, створювати коаліції, вести переговори, врегульовувати конфлікти, а також бачити перспективи для своєї організації відповідно до суспільних потреб. Управлінцям майбутнього знадобляться політичні навички, вміння проводити міжгалузевий аналіз та створювати коаліції, а також розуміння політики різних партій та прогнозування можливих змін.

Наведені прогнози потребують таких уточнень:

Реформа змісту навчальних програм. Удосконалюються навчальні програми для керівників транспортної галузі, що передбачає оволодіння новими знаннями у таких сферах, як лідерство, політика та політична діяльність, управління транспортними компаніями, підвищення якості транспортних послуг, взаємозв'язок вартості та якості, використання результатів наукових досліджень у практичній діяльності та розв'язання ситуаційних вправ. Розробляючи навчально-методичні матеріали, необхідно приділяти увагу розвитку та орієнтуванню компетенцій, знань, вмінь та навичок щодо управління з урахуванням особливостей транспортної сфери.

Розвиток партнерства між навчальними закладами та організаціями транспортної сфери. Необхідно розвивати співпрацю між навчальними закладами та організаціями транспортної сфери, що забезпечуватиме відповідність навчальних програм у транспортній сфері широкому колу окремих галузей і буде сприяти кращому засвоєнню організаційних та управлінських компетенцій. Обмін знаннями між фахівцями-практиками та працівниками навчальних закладів потребує залучення до цього великої кількості організацій, що надають транспортні послуги в широкому діапазоні. При цьому необхідно визначити вигоди, які буде мати від такої співпраці кожна із сторін. Особливу увагу слід звернути на встановлення широкої взаємодії між діючими організаціями транспортної сфери, зокрема такими, яким властиві

характеристики організацій майбутнього, та використання їх як моделей для вивчення і як основних засобів для навчання керівників.

Орієнтація на максимальне задоволення суспільних потреб щодо транспортних послуг. Це у майбутньому передбачає:

– створення нових за змістом та формами видів навчання, зокрема вечірньої, систем професійного підвищення кваліфікації тощо;

– розробку навчальних програм для керівників-практиків окремих служб у транспортній сфері;

– проведення короткотермінових семінарів з питань управління змінами, на які запрошуються керівники органів управління та багатопрофільних закладів з метою підвищення їхньої компетенції;

– проведення науковцями та працівниками транспортної сфери спільних досліджень, що стосуються проблем виробничої діяльності.

Компетентність, що відповідає певному етапу кар'єри. Перепідготовка керівників-транспортників повинна пов'язуватись з їх просуванням по службі та стосуватись набуття конкретних навичок. За умови динамічного розвитку транспортної сфери управлінцям необхідно постійно поглиблювати свої знання, щоб діяти на рівні, що відповідає організаційній моделі системи та суспільним потребам. Необхідно розвивати нові партнерські стосунки та відповідні структури професійного підвищення кваліфікації, до яких слід залучити практиків із професійних асоціацій та викладачів навчальних закладів, що сприятиме підготовці фахівців найвищої якості.

Підготовка майбутніх керівників. Керівники органів управління відіграють все більшу роль у всіх складових транспортної сфери. Спочатку посади професійних керівників були запроваджені для того, щоб покращити управління великими транспортними компаніями. Тепер у всіх державних та приватних організаціях, які здійснюють фінансування, управління, контроль, запроваджується посада керівника-адміністратора-менеджера. Хоча найбільш поширеною формою підготовки керівників у зазначеній сфері є підготовка на базі магістерської програми з організації перевезень та управління на транспорті, яку планується відкрити, керівники можуть здобувати освітньо-кваліфікаційні рівні та наукові ступені і з інших спеціальностей, включаючи магістра державного та публічного адміністрування, магістра управління бізнесом, магістра управління організаціями тощо. Саме ці освітні програми покликані задовольняти вимоги і сподівання бажаючих працювати у сфері управління на транспорті і сприяти їх еволюції (табл. 1). Щоб краще виправдати сподівання майбутніх керівників транспортної сфери, відбуваються істотні зміни в системі їх підготовки.

Керівники у майбутньому будуть покликані управляти, все частіше виходячи за межі своєї галузі. Це потребуватиме більшого вміння при створенні коаліцій та веденні переговорів, а також здатності концентрувати в одному напрямі зусилля стратегічних союзів та всіх тих, хто співпрацює, обслуговуючи певний регіон. Для цього знадобляться керівники, які позиціонують свою організацію як частку цілого.

Тому в майбутньому велике значення матиме вміння налагоджувати міжособистісні взаємовідносини та здатність розвивати співпрацю.

Таблиця 1

Еволюція ролі управлінця у сфері транспорту

Показник	Минуле	Сучасність	Майбутнє
Виконання ролі та переоцінка цінностей	Координація роботи працівників	Розширення можливостей для управлінців: досвід у сфері фінансів та стратегічному плануванні	Істотна роль керівників в управлінні людськими, а не лише фінансовими ресурсами
Підготовка майбутніх керівників	Значною мірою ізольована від основних теорій управління та організації	З'являється інтеграція, яка, однак, відрізняється від управління в промисловості. Орієнтація на діяльність організації	Повністю інтегрована в систему підготовки безперервного професійного підвищення кваліфікації. Орієнтована на суспільні потреби

Крім того, особливість управління в транспортній сфері в майбутньому буде означати відмову від спрямування на координацію служб до нового мислення, спрямованого на активне управління якістю впродовж усього періоду обслуговування. Новий підхід до виконання ролі управлінця необхідний також при використанні результатів науково-технічного прогресу та нововведень. У майбутньому виконання ролі керівника вимагатиме від практиків вміння виконувати науково-дослідну роботу у транспортній галузі, проведення експертизи управління та використання ресурсів. Більше уваги приділятиметься передбаченню змін, що виникають всередині широкого зовнішнього оточення, що змусить керівників постійно поповнювати свої знання про оточення, в якому вони працюють, та про управління ним.

Науково-дослідна робота з управління у транспортній сфері. Науково-дослідна робота у сфері управління транспортом набуває значного розвитку і, безперечно, сприяє вирішенню питань, які постають перед системою. Більше того, цілком імовірно, що координація досліджень у транспортній сфері відіграватиме важливу роль у процесі формування політики. Однак міжгалузеву природу досліджень та використання цих досліджень управлінцями слід оцінювати з точки зору майбутнього, хоча зрозуміло, що основні питання, що постають перед керівниками – це питання покращення якості обслуговування. Ще одна вимога – використання результатів наукових досліджень у зазначеній сфері при прийнятті управлінських рішень. Приймаючи будь-яке управлінське рішення, працівник повинен бути новатором, інколи провидцем, здатним також застосовувати результати наукових розробок у галузі управління на транспорті та формувати наукове бачення перспектив.

Основною метою впровадження магістерської навчальної програми зі спеціальності **"Організація перевезень та управління на транспорті"** є підготовка нової генерації та перепідготовка фахівців для органів транспортної галузі, державного управління, місцевого самоврядування, які б сприяли впровадженню та підвищенню ефективності державної політики і державного

управління, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з якістю надання транспортних послуг.

Бібліографічні посилання:

1. Державне управління у сфері охорони здоров'я: суспільні потреби та підготовка кадрів: метод. рек. / авт. кол.: І.М. Солоненко, Л.І.Жаліло, О.І. Мартинюк та ін. – К.: НАДУ, 2010. – 56.
2. Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: Указ Президента України від 30 травня 1995 р. № 398/95 // вісн. держ. служби України. – 1995. - №2. – С. 4-6.
3. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір: монографія / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2008. – 316 с.

С.Є. Блохін, А.П. Зіборов, К.А. Зіборов
(Національний гірничий університет)

ДО ПИТАННЯ БАЗОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ГІРНИЧОГО ІНЖЕНЕРА-МЕХАНІКА

Вступ. Бурхливе зростання науково-технічного прогресу, обсягів інформації, розширення можливостей обчислювальної та оргтехніки, розвиток методів і засобів управління і організації виробництва, ринковий характер відносин вимагають відповідного рівня підготовки та освіти гірничих фахівців.

У той же час, не завжди конструктивна політика держави, коли поняття «реструктуризація» розумілося лише як розтягнуте на багато років закриття шахт, привела до того, що в 2005р. рівень використання гірничошахтного обладнання в галузі склав всього 43%, тобто більше половини парку гірничої техніки було в неробочому стані, виробничі потужності 70% загального числа шахт не освоювалися, галузь втрачала виробничий і кадровий потенціал (С.Б. Тулуб. «Стан і перспективи розвитку вугільної промисловості України». К., 2007, УкрНДІпроект, 70 стор.).

Тому сьогодні організація і виконання наміченого в довгострокових програмах розвитку галузі - за молодими фахівцями - гірничими інженерами, яких щорічно направляють на виробництво профільні вищі навчальні заклади.

Вимоги до підготовки гірничого фахівця широкого профілю були сформульовані ще на зорі становлення гірничої науки, в тому числі, і в «Положенні про Катеринославське Вище Гірниче Училище». У пункті першому якого говорилося: «... цей навчальний заклад має на меті спеціальну освіту осіб, які присвятили себе переважно практичній діяльності з гірничої справи (рудничної та заводської)».

Це «Положення ...» - абетка (основа) гірничого мистецтва, сформульована століття тому на основі досвіду попередніх поколінь. Вона стала основою і гірничої науки, і створеними на ті часи прогресивними технологіями і зразками гірничої техніки. Апробація протягом століття такого підходу до освіти гірничих фахівців і визнання вітчизняних наукових шкіл світом, як найбільш прогресивних, - основа його використання і в подальшому.

Абетка залишається абеткою в усі періоди розвитку цивілізації і змінювати її навряд чи можливо, щоб не підрубати її коріння.

Багато фахівців сьогодні на догоду кон'юнктурним інтересам або, віддаючи данину моді, вважають, що знання абетки студентами не відповідає духу часу. Молодий спеціаліст, отримавши сучасну освіту, повинен мислити більш високими категоріями, а все інше зуміє зробити персональний комп'ютер. Але ПК - інструмент сучасний, але не мислячий. Чи можна без знання абетки таку освіту отримати? Навіть поверхове освоєння абетки або виключення з процесу взагалі окремих букв чи дозволить говорити про знання мови? Навряд чи.

Постановка задачі. Базова підготовка фахівців гірничого профілю – основа побудови професійної компетенції, фундамент зростання якості кадрового потенціалу та розвитку вугільної галузі.

Результати роботи. Звернемося тепер до вимог сьогоднішнього дня. Вони за великим рахунком мало в чому змінилися. Але в той же час не можна не відзначити, що гірничі інженери по роду своєї діяльності вже діляться на фахівців галузевого та технічного профілю, на інженерів-проектантів та інженерів-конструкторів. Рід діяльності по цій градації різний і вибір його визначається здібностями конкретного фахівця і його потенційними можливостями.

Галузевий інженер (топ-менеджер в сьогоднішньому розумінні) - фахівець широкого профілю, який повинен не тільки добре знати економіку, володіти організаторськими здібностями, володіти специфікою ринкових відносин в гірничій галузі, а й розробляти стратегічні і тактичні плани і керувати їх здійсненням, досконально знати свою сферу діяльності і бути обізнаним у суміжних областях. У сьогоднішніх умовах капіталізації виробництва, на жаль, головне в роботі такого фахівця - прибуток будь-якою ціною, а в більшості своїй він навіть не має гірничої освіти. Але такий підхід - прямий шлях до банкрутства. Студенти ситуацію, що склалася, повинні уявляти, але вчити їх слід іншому.

Гірничі інженери-виробничники забезпечують «пряме відтворення», яке супроводжує «поточна реконструкція» - зміна (модернізація) техніки і систем розробки, що вимагає глибоких знань. Тут досвід і знання допомагають гірничому інженеру оволодіти багатствами надр.

Гірничі роботи сьогодні немислимі без механізації, головною ланкою якої є видобувна машина - центральна ланка технологічного комплексу, яка за своїми конструктивно-технологічними параметрами повинна відповідати зовнішньому середовищу і обумовлювати вимоги до конструкції інших його ланок від вибою до відвантаження породи (у відвали), а сировини певних якісних характеристик - споживачеві.

Створити високоефективне сучасне гірниче підприємство і оснастити його відповідно гірничотехнічних умов родовища і вимогам ринку технологіями і технікою може тільки колектив кваліфікованих інженерів різних спеціальностей, що працюють на спільну мету. І чим більше ця група, тим більше необхідний лідер, свого роду диригент, який повинен бути знайомий з кожним інструментом свого оркестру, але конкретний музикант повинен знати

цей інструмент краще і володіти ним досконало, тому що мистецтво керівника відмінно від мистецтва окремого виконавця. Навряд чи потрібно аргументувати, що претендент на диригента повинен мати схильність до такої роботи і його треба спеціально готувати, можливо, на конкурсних засадах, тому що не кожен навіть висококваліфікований спеціаліст у своїй галузі здатний брати на себе відповідальність і керувати проектом в цілому.

Інженери-проектанти та інженери-конструктори в гірничому виробництві ставляться до інженерів-дослідників. Проектування і конструювання – процес творчий, що вимагає певних здібностей бачити перспективу розвитку галузі (підприємства) і глибоких знань від виконавців .

Говорити про інженерне мистецтво стосовно інженера-конструктора не доводиться, оскільки кожна нова гірнича машина - предмет мистецтва, що відповідає природним умовам конкретного родовища, можливостям виробництва і вимогам замовника (споживача) - плід колективної творчої праці.

І наскільки ці фахівці здатні з мінімальним ступенем ризику спрогнозувати стабільність середовища і ймовірність виникнення форс-мажорних обставин за період експлуатації устаткування в цих умовах, а конструктор і проектант врахувати ці умови зовнішнього середовища в своїх розробках, залежить і довговічність використовуваної техніки, і безпека робіт та ефективність роботи підприємства в цілому. Звідси - вимоги і до кваліфікації і до рівня освіти фахівців.

Яким чином представляється організація освіти гірничого інженера, який експлуатує і створює технології і техніку для таких умов?

Загальнотеоретичні та інженерні дисципліни, що визначають базову підготовку фахівця-механіка (гірника) і вивчаються студентами на перших двох курсах, повинні бути збережені, як мінімум, у тій же номенклатурі, яку визначили наші прадіди, доповнивши кожен курс останніми досягненнями науки і техніки за минулий період .

Геоecологічні дисципліни повинні бути переведені для цих спеціальностей в розряд основних і давати гірничому інженеру глибокі знання природного середовища, в якому протікає або буде протікати в найближчій перспективі діяльність гірничого підприємства, та вимагати від проєктувальників підприємств і розробників техніки в проєктах вже спочатку (на етапі технічного завдання або передпроектних досліджень) вживати реальні заходи щодо вирішення завдань захисту екології в регіоні проведення гірничих робіт, а експлуатаційникам - реалізовувати їх на практиці.

Те ж стосується і технологічних дисциплін, що визначають можливості гірничого машинобудування щодо створення сучасної техніки. У цій сфері великі ідеї проєктувальників зазвичай «розбиваються» про можливість виробництва. Правда, сьогодні ринок споживача і всі вже починають розуміти, що слід робити те, в чому він відчуває потребу. Тому виробничники можуть (будуть) змінювати представлення своїх можливостей за рахунок міжнародної інтеграції та розширення кооперації. Тому ці всі новації інженеру-конструктору також треба знати, щоб кваліфіковано використовувати у своїй практичній діяльності.

Сьогодні створити сучасну техніку неможливо, не представляючи питань комплексної механізації гірничих робіт, сучасного електро-, гідроприводу, можливостей засобів автоматизації і роботизації виробничих процесів в ув'язці з екологією природного середовища та гірничотехнічними умовами залягання конкретного родовища.

Але чи відповідають цим вимогам до кваліфікації сучасного гірничого фахівця тотальне скорочення кількості викладаємих на перших курсах базових дисциплін або зведення вивчаемого матеріалу до ознайомлювального мінімуму? Скоріше - навпаки.

Тому послаблення, а частково і вилучення (або заміна модними популістськими дисциплінами) з навчальних планів і програм викладання гірничих і базових інженерних дисциплін – це кон'юктурна мода. Але мода проходить, а гірнича справа, а гірничий промисел, який в принципі інерційний, повинен розвиватися «і вшир, і вглиб», забезпечуючи людство енергоресурсами.

Всі ці «новації» призводять до підміни навчання, пов'язаного з класичними дидактичними і технологічними прийомами і практикою на гірничих підприємствах, індивідуальною роботою з викладачем-консультантом, що допомагає подолати в перші роки навчання ланцюг помилок і глухих кутів при вирішенні поставлених завдань.

Тотальне ж навчання через екран комп'ютера і роздавальний матеріал, при якому студент своїми руками за весь період навчання не виконує жодного навчального завдання, призводить до зникнення вікового принципу навчання інженера - «руки ростять голову», тому що учень не проходить маршрут пошуку алгоритму (інструмент вирішення завдань закладений в сучасне програмне забезпечення заздалегідь) і не володіє не тільки основами проектування, а й елементами по-вузлової ув'язки примітивного складального креслення.

Основний мінус такого підходу полягає в тому, що з процесу навчання зник викладач-консультант – головний носій майстерності, головний редактор і коректор. Система комп'ютерних технологій навіть сьогодні - інструмент вирішення технічних завдань. Так - сучасний, так - прогресивний, так - високопродуктивний, але ... – тільки інструмент. Природно, сучасний інженер повинен знати і в повній мірі використовувати його можливості.

Сьогодні новий інструментарій дає можливість вирішувати багато завдань оперативніше, і в ряді випадків, якісніше, але не більше. Кваліфікований постановник задач необхідний. І основна задача інженерної освіти виховати постановника високої кваліфікації. А для цього, як було показано вище, необхідні і базові технічні знання, і володіння сучасною обчислювальною та оргтехнікою, інформацією, тобто всіма компонентами, що дозволяють вирішувати завдання розвитку гірського промислу, які, на думку експертів, сьогодні не простіше космічних.

У результаті молоді фахівці, навіть відмінники в оволодінні комп'ютерними технологіями, проте не отримали в необхідному обсязі базової та професійної інженерної підготовки та практичних навичок, прийшовши сьогодні на своє перше місце роботи і пройшовши тестову перевірку, можуть

претендувати по знаннях на $\frac{1}{2}$ рівня знань техника, амбітно претендуючи при цьому на високий рівень матеріальної винагороди кваліфікованого фахівця. В умовах капіталізації гірничого виробництва господареві підприємства займатися підвищенням рівня кваліфікації такого фахівця не раціонально, і він його відпускає на всі чотири сторони. Але при цьому складається і імідж «виробника такого роду товару вищої школи», який завойовувати важко, а виправляти стократ складніше.

Базова підготовка гірничого інженера була побудована на багаторічному минулому досвіді, пройшла столітню апробацію і визнана світовими науковими школами найбільш оптимальною для цієї специфічної сфери інженерної діяльності. Незважаючи на всі досягнення науково-технічного прогресу, прямий контакт гірника з силами природи навряд чи можна буде виключити навіть у перспективі. І загальноінженерна підготовка, минулий досвід повинні вчити, що таке гірнича техніка і як її створювати і надійну, і безпечну, і конкурентоспроможну, як по можливості передбачити форс-мажор, щоб піти від величезних людських і матеріальних втрат.

Тому вимоги до професійної підготовки фахівця гірничої справи безперервно ростуть, і попит на кваліфікованих фахівців-випускників гірничих вузів, незважаючи ні на які кризи, не падає, і навряд чи ще століття буде знижуватися, а вкладення в їх освіту і підвищення престижності спеціальності будуть виправдані.

Однак віддаючи данину сучасним модним найменуваннями інженерних спеціальностей, які привертають увагу випускників шкіл і технікумів, скорочується вивчення базових дисциплін. Зовні це для абітурієнтів-випускників шкіл більш престижно - місто, теплий офіс (на крайній випадок - склад), «білий комірць» та інші блага цивілізації. І випускника школи, який на момент вступу до ВНЗ такого роду ситуацією і специфікою обраної професії володіє не повністю, це цілком влаштовує.

Такого роду випускників ВНЗ - не гірників і не інженерів, а клерків «в білих комірцях», які лякаються реального виробництва, влаштовує будь-який рівень освіти. Їм потрібні «корочки», що дозволяють утриматися в офісі. Але - це не умови гірничого забою на кілометровій глибині. А саме там, разом з експлуатаційниками, треба починати займатися проблемними на сьогодні питаннями технічного оснащення гірничих робіт, надання інжинірингових і сервісних послуг, що забезпечують в умовах дефіциту коштів і кадрів прийнятний рівень механізації, зношеним на 75-80% обладнанням, яке давно пора списувати, але економічно найближчим часом це зробити не реально. І тільки, пройшовши таку школу, може вийти фахівець, здатний реально оцінювати перспективу розвитку гірничого конкурентоздатного виробництва. Готуючи таких фахівців, створить імідж собі, як фахівця, і ВНЗ. Це теж начебто аксіома.

Висновок. В даному випадку мова йде про те, що прийняттям кон'юнктурних рішень можна розхитати сформовані роками підвалини освіти гірничих інженерів відносно просто, особливо в умовах дефіциту кадрів і

коштів на матеріальну винагороду, падіння престижу професії, а відновити - навряд чи можливо.

Гірнича справа має велику специфіку, що впливає з особливого призначення гірничих інженерів. І необхідно усвідомлювати, що не мода, а об'єднання зусиль при підготовці сучасного, затребуваного ринком праці, гірничого фахівця принесе успіх і вищій школі і вітчизні.

З.И. Бондаренко, О.В. Бугрим
(*Національний горный университет*)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ ДЛЯ АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Система инженерного образования в Украине давала будущим инженерам основательную подготовку по математике и другим фундаментальным дисциплинам. Переход к кредитно-модульной системе обучения привел к полной перестройке организации учебного процесса. Количество аудиторных часов уменьшилось практически вдвое и упор теперь делается на самостоятельную работу студентов. Однако по объективным и субъективным причинам школьная подготовка не улучшается и, соответственно, состояние высшего инженерного образования оставляет желать лучшего. Преподаватели вузов ищут различные приемы, чтобы в таких сложных условиях стимулировать познавательную деятельность студентов, вызвать у них интерес к изучаемой дисциплине, создать мотивационную атмосферу процесса обучения. В этой связи большое значение имеет обращение к задачам прикладного характера.

Как известно, задачи прикладного характера играют существенную роль в подготовке инженеров, они оживляют учебный процесс и вызывают интерес к углубленному изучению математики. Одним из таких прикладных разделов курса математики являются дифференциальные уравнения.

Для того, чтобы студенты понимали необходимость изучения методов решения дифференциальных уравнений, изучение курса начинается с решения задачи, желательно связанной с будущей специальностью. Однако, найти именно такую задачу часто бывает сложно и тогда предлагаются задачи из курса физики, например, задача о малых колебаниях маятника. К сожалению, в рамках отведенного времени невозможно уделить много внимания этому вопросу на лекциях или практических занятиях, так как еще следует научить студентов интегрировать различные типы дифференциальных уравнений. Для решения этой проблемы на кафедре издано методическое пособие по прикладным задачам. Это пособие содержит 70 задач на составление и решение дифференциальных уравнений. Цель пособия – помочь студентам в более глубоком самостоятельном изучении курса дифференциальных уравнений, наглядно показать широкий спектр практических вопросов, связанных с этой темой, познакомить студентов с основами математического моделирования.

После того как студенты познакомились с дифференциальными уравнениями первого порядка (с разделяющимися переменными, однородными и линейными) им предлагается из этого пособия выбрать самостоятельно соответствующие задачи. Группа делится на подгруппы по 4-5 человек и каждая подгруппа получает определенный набор задач. Студенты, входящие в подгруппу, подробно разбираются в своем комплекте задач. Должна быть четко сформулирована постановка задачи, метод ее решения (соответствующий физический закон), составлено дифференциальное уравнение и проведена процедура его решения. В заключение сделан качественный анализ решения, исследованы особенности поведения изучаемого объекта.

Затем проводится семинарское занятие, на котором студенты каждой подгруппы представляют одну из своих задач (то есть делают доклад). Таких докладов на семинаре может быть 3 или 4. Конечно, эта методика не является всеобъемлющей, но она позволяет познакомить большинство студентов с задачами, связанными с составлением и решением дифференциальных уравнений, и каждого из них, в той или иной мере, привлечь к активному участию в процессе обучения.

Аналогично мы поступаем после изучения дифференциальных уравнений второго порядка. Конечно, студенты не могут прорешать все 70 задач, преподаватель корректирует ситуацию, подсказывая, какие задачи следует изучить углубленно.

Второй способ повысить мотивацию к изучению раздела – это дать индивидуальные задания, связанные с изучением другой дисциплины студентами данной специальности. Такой дисциплиной для студентов инженерных специальностей может быть теоретическая механика, которая изучается на втором курсе.

Проведена корректировка во времени изложения дифференциальных уравнений и теоретической механики. Разработаны совместно с кафедрой теоретической механики соответствующие задачи.

1. Прямолинейное движение материальной точки. Материальная точка M массы $m = 1$ кг. движется по горизонтальной плоскости. Считая, что величина равнодействующей всех активных сил, приложенных в точке, равна $F(t, x, \dot{x})$ в результате интегрирования дифференциального уравнения движения (второй закон Ньютона)

$$m\ddot{x} = F(t, x, \dot{x})$$

определить :

1. Закон движения точки M .
2. Время движения от начального пункта до точки A .
3. Скорость в точке A .

Если движение точки M таково, что она не достигает точки A , то определить:

1. Закон движения точки M .
2. Наибольшее отклонение от точки O в направлении точки A .

3. Время движения из начального пункта до положения наибольшего отклонения от точки O в направлении точки A .

Каждому студенту предлагается конкретная функция $F(t, x, x')$ и соответствующие начальные условия

Прежде чем студент начнет решать задачу, нужно определить выполняется ли для данного дифференциального уравнения условие существования и единственности решения. Теорема существования и единственности решения имеет принципиальное значение, так как помогает избежать недоразумений в процессе решения или вообще неправильных качественных выводов при анализе результатов.

2. Криволинейное движение материальной точки. Материальная точка M массой $m = 1$ кг движется по гладкой наклонной плоскости, составляющей угол α с горизонтом под действием следящей силы \vec{F} (направление вектора силы \vec{F} совпадает с направлением вектора скорости \vec{v}). В начальный момент времени материальная точка находилась в начале координат и имела скорость \vec{v}_0 , направленную под углом β_0 к оси Ox .

Система дифференциальных уравнений движения точки M имеет вид

$$\begin{cases} m\ddot{x} = F \cos \beta + mg \sin \alpha; \\ m\ddot{y} = F \sin \beta. \end{cases}$$

Учитывая, что

$$\sin \beta = \frac{v_y}{|\vec{v}|}, \quad \cos \beta = \frac{v_x}{|\vec{v}|};$$

$$v_x = \dot{x}, \quad v_y = \dot{y}, \quad |\vec{v}| = \sqrt{\dot{x}^2 + \dot{y}^2},$$

где v_x и v_y - проекции вектора скорости \vec{v} точки M на координатные оси, F - величина вектора силы \vec{F} , систему уравнений запишем в форме

$$\begin{cases} m\ddot{x} = F \frac{\dot{x}}{\sqrt{\dot{x}^2 + \dot{y}^2}} + mg \sin \alpha, \\ m\ddot{y} = F \frac{\dot{y}}{\sqrt{\dot{x}^2 + \dot{y}^2}}. \end{cases}$$

Решая полученную систему уравнений численным методом, требуется:

1. Подобрать значение угла β_0 так, чтобы точка M прошла через пункт B .

2. Подобрать значение начальной скорости v_0 так, чтобы точка M прошла через пункт B .

3. Подобрать значение угла α так, чтобы точка M прошла через пункт B .

Предложено шесть типов задач о криволинейном движении точки.

Привлечение межпредметных связей дает возможность активизировать познавательную деятельность студентов.

В.П. Вишньова

(Національний гірничий університет)

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Постановка проблеми. Освітня сфера України є визначальною точкою динаміки соціально-економічного прогресу нашої держави. Глобалізація світу, швидкий розвиток наукових досліджень, нові інформаційні технології вимагають прискореного випереджувального інноваційного розвитку освіти, створення умов для розвитку особистості, її інтелекту і духовності. Інноваційні технології в освіті стають ефективним механізмом розвитку держави та дієвим чинником реформування освіти [2]. Якість освіти – безперечний пріоритет освітньої політики більшості країн, і Україна не стала винятком у цьому процесі. Розв’язання проблем підвищення якості освіти потребує зміни змісту професійної підготовки студентів, використання інноваційних підходів до навчання і підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення якості вищої освіти, інноваційних підходів до управління навчальним закладом, впровадження в освітній процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій були розглянуті у працях вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема праці Мусієнко І.І., Козак Г.Ю., Кузнецова Г.В., Кириченко О., Вигівської Ю., Скотта П. [1,3,4]. Предметом постійної уваги теоретиків і практиків є пошук ефективних механізмів державного управління реформування вищої освіти.

Ціллю публікації є аналіз й узагальнення стану інноваційного менеджменту в національній системі освіти в сучасних ринкових умовах.

Основна частина. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується розбудовою національної освітньої системи. Інноваційна освіта формує високу функціональність фахівця, його конкурентоспроможність на ринку праці. Нині серед основних і популярних напрямів вдосконалення непростого процесу управління якістю освіти є інноваційний менеджмент, який є неодмінною складовою стратегічного менеджменту в освіті. Інноваційний менеджмент розглядаємо як сукупність принципів, методів та інструментів управління інноваційними процесами, а саме запровадження нових ідей, знань, представлених у вигляді фундаментальних та прикладних наукових досліджень та розробок. Сутність менеджменту інновацій полягає у забезпеченні умов для внесення системних змін у діяльність освітніх закладів, спрямованих на їх розвиток і покращення роботи. Ефективний інноваційний освітній менеджмент, спрямований на підвищення якості освіти, є надійним механізмом задоволення потреб споживачів освітніх послуг та забезпечення конкурентоспроможності освітніх закладів.

Змінився характер ставлення менеджерів освітньої сфери до факту засвоєння і застосування освітянських нововведень. Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалася використанням рекомендованих згори нововведень, то сьогодні вона набуває дослідницько-пошукового характеру: викладач обирає

нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності. Сформувалася реальна ситуація конкурентоздатності закладів освіти, внаслідок входження освітніх навчальних закладів у ринкові відносини, створення нових типів навчальних закладів, зокрема й приватних [2].

Важливим у змісті інноваційного освітянського менеджменту є прогнозування навчально-виховного процесу та контроль якості знань, який здійснюється задля перевірки його ефективності. У системі заходів із забезпечення належної якості освіти провідне місце належить державному контролю за діяльністю навчальних закладів незалежно від форми власності, з метою забезпечення єдиної державної політики в галузі освіти.

Дієвим засобом забезпечення високої якості освіти є її постійний моніторинг. Його можна трактувати як системний збір, опрацювання, оцінювання й розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи на всіх рівнях для безперервного відстеження її стану та прогнозування розвитку. Здійснення моніторингу для зіставлення одержаної інформації з міжнародними показниками дає змогу одержати матеріал для оцінювання системи освіти порівняно з іншими країнами. Розвиток теорії і практики інноваційного менеджменту в сучасних умовах модернізації управління освітою перетворився в рушійну силу освітнього процесу, став фактором якості вітчизняної освіти в період її входження в єдиний європейський та світовий простір. Модернізація управління освітою передбачає запровадження інноваційних технологій управління якістю безперервної освіти.

На сьогодні можна і потрібно говорити про запровадження нових ідей та інноваційних технологій у діяльність існуючих структурних підрозділів ВНЗ. Так, розробка відповідного програмного забезпечення і впровадження технічних засобів, що сьогодні постійно удосконалюються, можуть сприяти поліпшенню організації навчального процесу. Відомо, що нині в деяких навчальних закладах контроль за відвідуванням занять здійснюється на основі спеціалізованих студентських карток. Проте оптимізація має передбачати створення принципово нових структурних підрозділів, що мають доповнювати і розширювати можливості вже існуючих.

Відомо, що у багатьох економічно розвинених країнах світу працюють технологічні парки та технополіси, інноваційні центри та бізнес-інкубатори. Перелік можна продовжувати. Головне, що йдеться про структури, які мають бути основою інноваційних систем. Здобутки України у цій сфері поки що доволі незначні. Проте робота в цьому напрямі, з огляду на необхідність адаптації таких ідей до українських реалій, могла б дати хороший результат.

Створення таких структур у вищих навчальних закладах потребує системної підтримки не тільки на рівні керівництва (власників ВНЗ). Необхідно говорити про цілеспрямовану державну політику і програму підтримки. І, звісно, це передбачає певні інвестиції. Проте створення таких інноваційних центрів саме у вищих навчальних закладах відповідного профілю (або на їх базі) надає певні переваги. Центр може використовувати науковий потенціал ВНЗ і при цьому виступати каталізатором інноваційного розвитку навчального закладу. Залучення студентів до роботи центру надасть їм можливість

застосовувати на практиці здобуті знання та компетенції, сприятиме реалізації конкретних ідей і проектів. Для вирішення багатьох питань мають запрацювати економічні, більш ефективні й дієві, стимули. Це дасть можливість не ламати докорінно організаційну структуру, а доповнити, удосконалити, оптимізувати її, узгодити з вимогами сьогодення.

Одна з основних проблем управління вищим навчальним закладом в Україні полягає в тому, що з «науково-освітньої структури» він має перетворитися в конкурентну комерційно-фінансово-науково-освітню систему. У межах розробки методів економічного управління ВНЗ необхідний регулярний моніторинг зовнішнього середовища, що формує бізнес-процеси в освітній сфері. Тобто необхідний інноваційний підхід як механізм формування та оптимізації внутрішнього середовища ВНЗ, а також вироблення інноваційних стратегій.

Система освіти в інноваційному ВНЗ має бути відкрита сучасним науковим дослідженням та сучасній економіці. Навчальний план такого ВНЗ має містити такі форми, як проектні розробки, тренінги, стажування на виробництві, в науково-дослідних організаціях. Технологічне оснащення навчального процесу має відповідати рівню європейських та американських університетів.

Сьогодні найбільш успішними в плані забезпечення інноваційного характеру розвитку освітньої діяльності стають такі вищі навчальні заклади, в яких одночасно реалізуються такі три типи процесів:

- розробка студентами реальних проектів у різних секторах економіки;
- проведення досліджень фундаментального й прикладного характеру;
- використання освітніх технологій, що забезпечують студентам можливість вибору навчальних курсів [1].

Висновки. Проаналізувавши стан інноваційного розвитку системи освіти і проблем управління нею, можна стверджувати, що інноваційний розвиток системи освіти є механізмом, який: сприяє активному пошуку нових форм і методів управління; дає можливість забезпечити приєднання нашої держави до високотехнологічних країн світу і підтримати процеси випереджального характеру в усіх галузях її життєдіяльності. Інноваційний розвиток національної системи освіти в Україні затверджено на державному рівні відповідними нормативно - правовими актами, а її стратегічні орієнтири окреслені в Національній доктрині розвитку освіти, концепціях розвитку загальної середньої та вищої освіти, законах України "Про інноваційну діяльність", "Про пріоритетні напрями інноваційного розвитку держави"[5].

Бібліографічні посилання:

1. Кириченко О., Вигівська Ю. Формування системи управління вищим навчальним закладом інноваційного типу//Вища школа. - №11. – 2011.- С.29-38.

2. Козак Г. Ю., Рябих Н.В. Інноваційна діяльність в освіті // Вища освіта України – Додаток 4, том II (20), - 2010 р. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» - С. 135-147.

3. Кузнецов Г. Портальне рішення дистанційного доступу до освітньо-наукового контенту вищого навчального закладу / Г. В. Кузнецов, О.О. Азюковський // Праці Міжнародної наукової конференції «Традиції та інновації в науці та освіті XXI століття» (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського) Одеса, 2010 р.

4. Кузнецов Г. В. Особистісний підхід у вищій освіті на основі впровадження у освітній процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій / Г.В. Кузнецов, О.О. Азюковський // Всеукраїнські педагогічні читання «Гуманна педагогіка у вищій школі» - Д.: Національний гірничий університет, 2010 – 88с.

5. Мусієнко І.І. Інноваційний розвиток теорії управління національною системою освіти [Електронний ресурс] / І.І. Мусієнко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/18.pdf

А.І. Горова, А.В. Павличенко

Національний гірничий університет

С.Л. Кулина

Червоноградський гірничо-економічний коледж

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ – МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Згідно з твердженням відомого американського соціолога Д. Белла провідною нацією буде та, яка створить ефективну систему освіти, щоб максимально розвинути потенціал своїх молодих співвітчизників.

На сучасному етапі свого розвитку освіта в Україні зазнає радикальних змін. Впродовж останнього десятиріччя в концептуальних підходах до її розбудови все виразніше утверджуються цінності гуманістичної педагогіки. На зміну жорсткій уніфікації загальноосвітніх навчальних закладів та суворій регламентації їх діяльності приходить автономізація. Традиційна система освіти орієнтована на трансляцію викладачем та засвоєння студентами певної суми знань, умінь і навичок, реформується в систему освіти, спрямовану на розвиток особистості студента. Така система повинна сприяти формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей.

Сьогодні суспільство вимагає від сучасної освіти підготовки фахівців, здатних до самовдосконалення.

Це знайшло відображення і у доповіді ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб», де зазначено: «Людина має навчитися:

- пізнавати, тобто оволодівати інструментарієм, необхідним для розуміння того, що відбувається у світі;
- робити потрібні зміни в середовищі свого мешкання;
- жити в суспільстві, приймаючи участь у всіх видах людської діяльності»

[1 с. 31].

Особистісно-діяльнісний підхід у такому ракурсі можна вважати перспективним, оскільки його метою є формування людини як неповторної, всебічно розвиненої особистості, здатної до різного виду діяльності. Такий підхід дає студенту можливість бути суб'єктом навчальної діяльності, що сприяє практичній реалізації його прагнення до розвитку та самоствердження [2].

Цілеспрямований розвиток індивідуальності можливий лише тоді, коли теорія освіти за допомогою технологій навчання буде впроваджувати творчі методи та новітні підходи у навчально-виховний процес. Тому, сучасні інноваційні тенденції в освіті відкривають перед викладачем широкий вибір філософії навчання та шляхів вирішення практичних завдань. Відбувається перехід від вивчення фактів до опанування сенсом подій, розвитку світогляду, набуття навичок застосування у житті накопичених знань, які можна отримати під час навчання з використанням інтерактивних технологій [3].

Роль інтерактивних методів навчання в процесі педагогічної взаємодії вчені-дослідники та педагоги-практики визначають по-різному і бачать в них:

- панацею, що вирішує всі проблеми процесу навчання;
- суттєве доповнення до системи методів навчання, що використовуються в сучасній традиційній освіті;
- інструмент, що дозволяє значно урізноманітнити достатньо однотипну форму пізнання оточуючої дійсності;
- якісно інший підхід до організації освітньої діяльності.

Кожен із зазначених підходів до визначення ролі інтерактивних методів має право на існування.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної та активної взаємодії студента з викладачем, які є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Викладач при цьому виступає як організатор процесу навчання, консультант. Високих результатів навчання можна досягти лише взаємними зусиллями учасників процесу навчання. Студенти беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання, прагнуть бути демократичними, комунікативними, критично мислити, приймати продумані рішення. Такі підходи не є новими для освіти України. У 20-і роки ХХ ст. професійна школа широко використовувала методи проектів, бригадно-лабораторний метод та метод змінних пар. У працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, В. Шаталова та інших описані розробки елементів інтерактивного навчання, у В. Давидова, О. Дусовицького – теорії розвивального навчання.

Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молодих фахівців до життя і активності в громадянському суспільстві і демократичній правовій державі на заняттях з будь-якої дисципліни навчальної програми. Це вимагає активізації навчальних можливостей студента замість переказування абстрактної «готової» інформації, відірваної від їхнього життя і суспільного досвіду. Такі заняття також повинні надати студентам основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички і зразки поведінки.

Лекції мають захоплювати студентів, пробуджувати в них інтерес та мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Ефективність і сила впливу на емоції і свідомість студентів у великій мірі залежить від умінь і стилю роботи конкретного викладача.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури занять. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів [4]:

- а) мотивація;
- б) оголошення, представлення теми та очікування навчальних результатів;
- в) надання необхідної інформації;
- г) інтерактивна вправа – центральна частина заняття;
- д) підбиття підсумків, оцінювання результатів заняття.

Розглянемо кожен з цих елементів ґрунтовніше, аналізуючи його методику відтворення в рамках вивчення навчальних дисциплін.

Мотивація. Мета цього стану – сфокусувати увагу студентів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дає можливість студентам насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати іншу (після попереднього заняття) дисципліну, що перед ними інший викладач і зовсім інші завдання. Крім того, кожному темі можна реально вважати засвоєною, якщо вона стала основою для розвитку в особистості суб'єкта пізнання власних новоутворень. Отже, суб'єкт навчання може бути максимально налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому власну зацікавленість, усвідомлювати, що і навіщо він зараз робитиме.

Мотивація чітко пов'язана з темою заняття, вона психологічно готує студентів до її сприймання, налаштовує їх на розв'язання певних проблем. Цей елемент заняття має займати не більше 5% часу.

Оголошення, представлення теми та очікування навчальних результатів. Мета – забезпечити розуміння змісту діяльності, тобто те, чого студенти повинні досягти і що від них чекає викладач.

Надання необхідної інформації. Мета цього елементу заняття – надати студентам достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання, але за мінімально короткий час. Це може бути міні-лекція, вивчення роздавального матеріалу, виконання домашнього завдання, опанування інформації за допомогою технічних засобів навчання або наочності. Для економії часу і досягнення максимального ефекту, на занятті можна подавати інформацію для попереднього домашнього вивчення. Ця частина заняття займає близько 10-15% часу.

Інтерактивна вправа – центральна частина заняття. Їх метою є засвоєння навчального матеріалу та досягнення результатів заняття. Інтерактивна частина має займати близько 50-60% часу на занятті.

Підбиття підсумків заняття. Викладачу варто задуматись над тим, що підбиття підсумків заняття – це дуже важливий етап. Саме тоді пояснюється зміст опрацьованого матеріалу, підводиться підсумок знань, що повинні бути засвоєні, а також встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться їм у майбутньому.

Під підсумками заняття мається на увазі процес, зворотний інструктажу. Іншим терміном для цього стану є «рефлексія» – здатність людини до самопізнання, вміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви й зіставляти їх із діями та вчинками інших людей. Мета рефлексії: згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності (її зміст, тип, способи, проблеми, шляхи їх вирішення) та отримати результати.

Важливим фактором, що впливає на ефективність рефлексії в навчанні, є різноманітність її форм і відповідність віковим та іншим особливостям студентів. Рефлексія не повинна бути лише вербальною – це можуть бути малюнки, схеми, графіки.

Рефлексія тісно пов'язана з іншою важливою для заняття дією – постановкою мети. Формулювання студентом мети свого навчання передбачає її досягнення і усвідомлення способів досягнення поставленої мети. В цьому випадку рефлексія не лише підсумок, але й старт для нової освітньої діяльності і її нової мети.

Отже, впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій вимагає від викладача формування готовності до змін, що повинно передбачати цілу низку таких аспектів як: розвиток професійних компетенцій; наділення викладачів ключовими повноваженнями в розробці та запровадженні інновацій у навчальний процес; формування у них відчуття причетності до змін; мотивацію до досягнення високих результатів професійної діяльності.

Бібліографічні посилання:

1. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України: [зб. наук. праць]. – Х.: ХФУАБС, 2001. – 250 с.
2. Кочубей Н.П. Характеристика інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.knlu.kiev.ua/ua/c_inf/conf/Kochubey.pdf
3. Мельничук І.М. Особливості застосування інтерактивних ігор у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України 4/2010 // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2010_4/10mimvnz.pdf
4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [Наук.-метод. пос.]. – К.: вид-во АСК., 2003. – 192 с.

А.І. Горова, А.В. Павличенко
Національний гірничий університет
С.Л. Кулина

Червоноградський гірничо-економічний коледж

КРИЗОВІ ЯВИЩА В ОСВІТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Ознаки сучасної глобальної кризи освіти виявилися в 50-ті роки ХХ ст., і лише в наступному десятиріччі, в основному, стала зрозумілою сутність цієї кризи. Вона полягала в розриві між освітою та умовами життя суспільства, що

стрімко змінювалися під впливом інформаційно-комп'ютерної революції. Труднощі в розвитку освіти в незалежній Україні мають те ж саме коріння. У доповіді української делегації 43-ї сесії Міжнародної конференції з питань освіти (1992 р.) зазначалося, що необхідність реформи «спричинили глибокі соціально-економічні та політичні перетворення в суспільстві» і тому вона «спрямована на подолання розриву між утвердженням у суспільстві і державі нових демократичних, гуманістичних ціннісних орієнтацій і фактичним станом освіти» [1, 2].

Сучасні соціологи (А. Печчеї, Ф. Кумбас та ін.) звертають увагу на перебіг в останній чверті ХХ ст. глобальної кризи освіти. Вказується, зокрема, на наступні ознаки цієї кризи [3]: зростання "функціональної неосвіченості" у світі, яка охоплює 1 млрд. чоловік; розрив між освітою та культурою; відставання освіти від науки; збереження дисфункцій сучасних освітянських систем, що обумовлює зниження якості освіти; послаблення впливу освіти на соціалізацію молоді; зростаюча диспропорція між потенціями людської культури, досягненнями суспільства і культури мас; низький коефіцієнт корисної дії використання людством своїх могутніх ресурсів, наукових відкриттів, нових технологій, інформаційних систем; постійно зростаючий розрив між вищими досягненнями, професійною майстерністю окремих видатних особистостей і діями в цій галузі основної маси працівників та ін.

Люди, здатні розвиватися і приймати нестандартні рішення, – найважливіший капітал відкритого суспільства. Чому ж у нас, поруч з очевидним зростанням інтересу до освіти, зростає відчуття її неблагополуччя? Особливо гостро це відчувають викладачі вищих навчальних закладів, які зазначають різке зниження рівня інтелектуальної підготовки випускників середніх шкіл.

Сьогодні мало хто наважиться заперечувати, що реформування освітянської системи – необхідна складова частина реформування суспільства в цілому, розбудови української держави. Реформування вимагає врахування світового досвіду, але не є його копіювання.

Однак, реальне здійснення реформ, використання зарубіжного досвіду супроводжується рядом організаційних кадрових, фінансових та інших труднощів. Банально акцентувати увагу на очевидному, проте не можна не визнати, що всі зусилля українських педагогічних діячів за роки незалежності виявилися мало ефективними. Школу лихоманить, ніхто не знає, який іспит завтра скасують чи який новий предмет запровадять.

Отже, освітянська криза у нашій державі була зумовлена не тільки глобальними, а й деякими національними факторами (рис. 1).

Мабуть, немає жодної іншої професії, крім професії вчителя, про яку б влада так багато і з пафосом говорила, і яку принижувала б мізерною платнею та постійними намаганнями підпорядкувати рішенням «згори». Те, що зарплата педагогічних працівників не відповідає рівню середньої по промисловості, як це визначено законом, знають усі. Станом на вересень 2011 року перший тарифний розряд, із якого домножуванням на коефіцієнти відповідних розрядів розраховують заробітну плату вчителя, становить 641 грн, що значно менше,

ніж встановлена мінімальна заробітна плата в обсязі 960 грн. Тобто маніпуляції з тарифною сіткою тривають. До кінця нинішнього року перший тарифний заплановано довести до 704 грн. Тоді зарплата педагогічних працівників після відрахувань становитиме для молодого спеціаліста – 1725 грн., а для вчителя вищої категорії – 2595 грн.

Рисунок 1. Фактори, які зумовили кризу в освіті України

Наприкінці минулого року компанія McKisey опублікувала унікальну доповідь «Як кращі у світі системи шкільної освіти продовжують удосконалюватися?». У цьому дослідженні проаналізовано освітній досвід двадцяти країн, які демонструють найкращі результати у міжнародних порівняннях якості освіти, та 575 окремих прикладів реформування шкільної освіти. Одним із базових висновків дослідження є те, що якість освіти залежить, насамперед, від якості підготовки та правильного добору педагогічних кадрів. У найбільш успішних країнах учителями стають найкращі випускники шкіл, а у нас – професія вчителя не є престижною. Гідна оплата праці, постійне підвищення кваліфікації та різноманітні форми заохочення вчителів за досягнуті результати – характерні риси успішних освітніх систем.

Це ще раз переконує в тому, що зміни в національній освіті владі слід розпочинати зі змін у підготовці, в умовах роботи і в оплаті праці вчителів, а не з ідеологічних коректив підручників, жорсткої централізації та масштабних бізнес-проектів [3]. Як свідчать дані анонімного анкетування Mojzarplata.com.ua, більше за всіх незадоволені своєю зарплатою вчителі, незважаючи на це, 40% учителів дуже задоволені своєю роботою. Низька заробітна плата є основною причиною різкого падіння престижу професії педагога, відтоку з галузей висококваліфікованих фахівців і, як наслідок,

невпинного старіння кадрів. За даними Державного комітету статистики України, впродовж 2008 року рівень вибуття працівників перевищив рівень прийому у закладах освіти – відповідно на 1,8 %. Щорічно "старіє" склад педагогічних працівників. Питома вага вчителів пенсійного віку з 2005 по 2008 роки зросла з 15,8 % до 18 %. Переважна більшість (48,8 %) педагогічних працівників має стаж педагогічної роботи понад 20 років і тільки 7,5% – до трьох років [5, 6]. В Україні середній вік педагога становить 45-60 років [7].

Отже, сучасний стан фінансування освіти і науки в Україні є досить невтішним. Неefективним є розподіл коштів у бюджеті, не відбуваються бажані зміни у використанні нових джерел фінансування даної галузі.

Освіта повинна служити засобом розвитку людини, а не її технологічної підгонки під інструментальні завдання суспільного розвитку. Інакше ми ще довго залишатимемося в «розвиненому соціалізмі». Як і будь-який інший феномен культури, освіта – це генотип суспільства, і вона по суті консервативна: її внутрішні секрети тримаються на шанобливому ставленні до досвіду, до традицій.

Найбільшою бідою сучасної школи, бідою, до якої вона йшла багато років, є катастрофічна зневага до знання, до освіченості, яка, за логікою речей, повинна бути природним вінцем педагогічних зусиль. Нікому від того не соромно, що вони припускаються десятків простих помилок у простих текстах, не знають рідної історії, мови. Якщо ми хочемо, щоб наша загальна освіта перестала бути за якістю дуже середньою, треба передусім повернути школі її початкове призначення – навчати. Середня школа опускається нижче й нижче, стрімко втрачаючи якість, і в міру цього падіння зростає відразу дітей до того, де вони навчаються, до людей, котрі їх навчають. Ми боїмося відстати від моди. І ось з'являються коледжі, ліцеї, класи для шестирічок, змінюються вивіски на фасадах навчальних закладів. Нам треба нарешті зрозуміти, що без безпосереднього спілкування між викладачем і студентом вища освіта «профанується». Тим паче, коли порушуються традиційні принципи викладання «від простого до складного», і складне подається відразу, але на дуже примітивному рівні, що гальмує інтелектуальний розвиток дитини. У голові в людини виникає «каша», серйозних знань – нуль, але при цьому вона вважає себе академіком, якому не потрібно поглиблювати свої знання, оскільки він «уміє» з апломбом розмовляти на будь-яку тему [4]. Отже, відбулося погіршення іміджу й престижності освіти й освіченості, через неможливість повноцінно реалізувати отриману освіту, а також через низьку оплату інтелектуальної праці (у повну протилежність розвиненим країнам). Сьогодні, при поверхневому погляді, ситуація начебто змінюється, але в сутності основна мета абітурієнтів при вступі до ВНЗ, аж ніяк не отримання фактичної освіти.

Наступною причиною є моральна застарілість власне самих структур управління в сфері освіти. Це чітко проявляється як на макро-, так і на мікрорівні. Структури управління освітніми установами й системою освіти в цілому традиційно носять виражений бюрократичний характер. Однак настає період структур іншого типу. Домінуюче місце починають займати структури

матричного, проектного, сітьового характеру. Це об'єктивна тенденція розвитку організаційних систем.

У постіндустріальній цивілізації освіта стає підсистемою громадянського суспільства й орієнтація та координація його функціонування повинні здійснюватися на основі сітьових принципів, у рамках сітьових структур управління. І, нарешті, необхідно відзначити, що сучасний етап розвитку вимагає нової філософії й методології управління навчальними закладами, системою освіти й освітнім простором у цілому. Нова філософія управління освітою повинна органічно впливати з нової філософії цивілізаційного розвитку, а методологія – ввібрати кращі напрацювання світової управлінської науки й практики.

Бібліографічні посилання:

1. Кризис образования в современном мире. Системный анализ: материалы Международной конференция по вопросам мирового кризиса образования (Вильямсбург, Вирджиния, 7-9 октября 1967 г.) – М.: Прогресс, 1970. – 208 с.

2. Розвиток освіти в Україні (1990-1991 роки) // Доповідь 43-ї сесії Міжнародної конференції з питань освіти (Женева, 1992). – Київ, 1992. – С.10.

3. Примуш М.В. Загальна соціологія Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14940807/sotsiologiya/tendentsiyi_problemi_modernizatsiyi_suchasnoyi_vitc_hiznyanoi_osviti

4. Криза освіти та шляхи її подолання [Електронний ресурс]/ Т.В. Глебова// Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzkhups/2009_1/Glebova.pdf

5. Бюлетень «Про результати аналізу упорядкування умов оплати праці працівників бюджетної Сфери на основі Єдиної тарифної сітки». – Київ: Рахункова палата України, 2009 Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article>.

6. Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи [Електронний ресурс] /Т.О. Ілляшенко, І.О. Радіонова // Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3553/1/9BB212D8d01.pdf>

7. Яка зарплата — така й освіта [Електронний ресурс]/ Лілія Гриневич // «Дзеркало тижня. Україна» №35, 30 вересня 2011 Режим доступу: http://dt.ua/education/yaka_zarplata_taka_y_osvita-88781.html

О.В. Горпинич

(Національний гірничий університет)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВИТИ НА ПІДСТАВІ СТАНДАРТІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗОВНІШНЬОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ

Постановка проблеми. Якість вищої освіти має чотири основних аспекти: гарантоване виконання базових стандартів і еталонів; досягнення поставлених цілей на різних етапах навчання (на вході, в процесі та на виході); здатність задовольняти попит і чекання споживачів освітніх послуг і

зацікавлених учасників освітнього ринку; прагнення до удосконалення навчання [1, 2].

У 70-80-х роках ХХ сторіччя національні системи вищої освіти Європи зазнали значних змін. Загальним для всіх країн було істотне скорочення державного впливу та перехід до самоврядування вузів. Державне фінансування, що не було обмежене будь-якими заздалегідь обговореними умовами, замінено механізмами розрахунку обсягу фінансування в залежності від визначених показників діяльності вищих навчальних закладів. Як результат, виникла необхідність оцінки їхньої діяльності за відповідними підходами та методиками.

Аналіз останніх досліджень. У країнах, де відповідальність за оцінку діяльності вищих навчальних закладів взяла на себе держава, було засновано різноманітні органи оцінювання. В деяких країнах ініціаторами були саме вищі навчальні заклади. Практично в кожній країні склалася власна система оцінки якості роботи закладів освіти [3, 4]. Першими розробили системи оцінювання діяльності вищих навчальних закладів Нідерланди, Великобританія та Франція.

Одна з цілей Болонської декларації – «розвиток європейського співробітництва в галузі забезпечення якості для вироблення єдиних критеріїв і методів». З цією метою в 2000–2001 рр. розроблено схеми акредитації вищої освіти в Європі (проект CRE, розпочатий у рамках програми SOCRATES) [5, 6]. Мета проекту полягала не тільки в з'ясуванні умов і проблем, зв'язаних з акредитацією, але й у порівнянні існуючих моделей, визначенні успішних прикладів. Зокрема, в роботах [7, 8, 9] наведено приклади реалізації моделей оцінки якості інженерної освіти.

Цілі публікації полягають у висвітлюванні питання щодо організації зовнішньої оцінки якості навчання студентів в європейських країнах недержавними агенціями, які діють на підставі «Європейських стандартів і рекомендацій щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти».

Основна частина. Збільшення кількості студентів в європейських вищих навчальних закладах вимагало збільшення державних асигнувань, тому виникла необхідність засвідчити надійність вузів. Одночасно студенти вимагали забезпечити якість навчання. В результаті створено системи оцінки якості з компонентами [3]:

- аудиторські перевірки якості, що торкалися організаційної структури забезпечення якості та проводились з використанням самооцінки, створення груп оцінки якості, інспекції, звітів про оцінку та впровадження заходів за результатами звітів;

- оцінка якості навчальних програм.

Наприклад, у Німеччині вища освіта традиційно керується та фінансується державою, тому у результаті загострення конкуренції між навчальними закладами за розподіл коштів виникла необхідність в оцінці якості вищої освіти з наданням достовірної інформації зацікавленим особам та організаціям.

Першим етапом процедури оцінки в Німеччині є самооцінка вищого навчального закладу, визначення його сильних і слабких сторін. На другому

етапі до оцінки залучаються зовнішні експерти. Акредитація передбачає видачу сертифіката, що підтверджує відповідність надання освітніх послуг визначеним стандартам якості. Сертифікат видається на п'ять років. Сертифікацію органів, що відповідальні за акредитацію програм підготовки здійснює акредитаційна рада, яка створена в 1999 р. [4, 10].

Важливий крок європейських країн із створення системи забезпечення якості вищої освіти - розробка «Європейських стандартів і рекомендацій щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти».

У Берлінському комюніке від 19 вересня 2003 р. міністри країн-учасниць Болонського процесу доручили Європейській мережі із забезпечення якості вищої освіти (ЄМЗЯ) «через її членів та у співпраці з Європейською Асоціацією університетів (ЄАУ), Європейською Асоціацією вищих навчальних закладів (ЄАВНЗ) та Європейським студентським міжнародним бюро (ЄСМБ)» розробити «узгоджені стандарти, процедури та рекомендації із забезпечення якості»; «вивчити можливості створення надійної системи незалежних взаємних перевірок для агенцій та установ із забезпечення якості й/або надання».

Навіть серед професійної спільноти, яка займається забезпеченням якості, існують досить серйозні розбіжності у поглядах на те, якими мають бути стосунки між вищими навчальними закладами і тими, хто здійснює зовнішнє оцінювання їхньої діяльності. Деякі агенції, що акредитують навчальні програми чи освітні заклади, дотримуються тієї точки зору, що зовнішнє забезпечення якості - це, в основному, "захист споживача", що вимагає встановлення чіткої дистанції між агенцією із забезпечення якості та вищим навчальним закладом, роботу якого вона оцінює. В той же час інші агенції вбачають основну мету зовнішнього забезпечення якості у наданні вищим навчальним закладам порад і підтримки в їхньому намаганні підняти стандарти і покращити якість своїх навчальних програм і відповідних кваліфікаційних рівнів. В останньому випадку необхідна тісна взаємодія між тими, хто оцінює, і тими, кого оцінюють. Інші ж намагаються зайняти проміжну позицію між цими двома підходами та врівноважити підзвітність і покращення якості.

Але не лише агенції із забезпечення якості мають різні погляди та підходи. Досить часто вищі навчальні заклади і представницькі студентські органи мають різні інтереси: перші прагнуть високого рівня автономності із мінімальним зовнішнім регулюванням, в той час як другі бажають, щоб заклади освіти були публічно підзвітними завдяки частим перевіркам на рівні навчальних програм або кваліфікацій.

Загальна ефективність різних форм зовнішнього оцінювання якості освіти у значній мірі залежить від наявності чітко виписаної стратегії внутрішнього забезпечення якості, яка має конкретні цілі, а також від застосування освітніми закладами механізмів і методів, які забезпечують досягнення зазначених цілей.

Зовнішні агенції можуть здійснювати оцінку якості освіти з цілого ряду причин, включаючи:

- захист національних академічних стандартів вищої освіти;

- акредитацію програм та/або закладів;
- захист користувачів;
- забезпечення громадськості перевіреною інформацією (якісною і кількісною) про програми навчання та освітні заклади;
- удосконалення та підвищення якості.

Європейські стандарти і рекомендації щодо зовнішнього забезпечення якості вищої освіти визначають використання внутрішнього забезпечення якості. Тобто процедури зовнішнього забезпечення якості повинні враховувати ефективність процесів внутрішнього забезпечення якості. Важливо, щоб власна внутрішня політика та процедури закладів уважно оцінювалися в ході зовнішніх процедур для того, щоб визначити, наскільки ці стандарти дотримуються.

Якщо вищі навчальні заклади можуть продемонструвати ефективність своїх власних процесів внутрішнього забезпечення якості, і якщо ці процеси належним чином забезпечують якість і стандарти, тоді зовнішні процеси можуть бути менш інтенсивними, і навпаки.

Цілі та завдання процесів забезпечення якості визначаються всіма відповідальними сторонами (включаючи вищі навчальні заклади) ще до того, як будуть розроблені самі процеси; цілі і завдання мають бути опубліковані разом з процедурами, які будуть застосовуватись.

Для гарантії ясності цілей і прозорості процедур методи зовнішнього забезпечення якості розробляються із залученням основних дійових осіб, включаючи вищі навчальні заклади. Остаточні погоджені процедури повинні публікуватися і мають містити чіткі заяви про цілі і завдання тих процесів, які будуть використовуватись, а також їхній опис.

Будь-які офіційні рішення, прийняті в результаті діяльності із зовнішнього забезпечення якості, мають базуватися на чітко сформульованих оприлюднених критеріях, які послідовно застосовуються. Офіційні рішення, прийняті агенціями із забезпечення якості, мають значний вплив на заклади та навчальні програми, які оцінюються. В інтересах справедливості й надійності ці рішення базуються на опублікованих критеріях і тлумачаться послідовно і без протиріч.

Зовнішнє забезпечення якості навчальних закладів та/або навчальних програм здійснюється на циклічній основі. Тривалість циклу і процедур перевірки повинні бути чітко визначені й опубліковані заздалегідь.

Забезпечення якості - неперервний динамічний процес. Він повинен бути постійним та не закінчуватися після першої перевірки, або після здійснення подальшої формальної процедури, яка включає корегуючі та запобіжні дії. Цей процес має періодично поновлюватись.

Агенція із зовнішнього забезпечення якості має чітко описати процес перевірки, а її вимоги до навчального закладу не повинні перевищувати ті, що є необхідними для досягнення закладом своїх цілей. Агенції мають періодично готувати підсумкові звіти з описом та аналізом узагальнених результатів, оцінок і т.п. здійснених ними перевірок.

Всі агенції із зовнішнього забезпечення якості збирають велику кількість інформації, яка є матеріалом для структурованого загального аналізу цілих

систем вищої освіти. Такий аналіз може надати дуже корисну інформацію про зміни, тенденції, новий зразковий досвід і сфери постійних труднощів та недоліків, а також стати корисним інструментом для розробки політики та забезпечення зростаючої якості.

Зростання європейських агенцій із зовнішнього забезпечення якості поживалося з початку 1990 р. У той же час співпраця та обмін кращим досвідом між агенціями стали складовою частиною цього процесу. Вже в 1994/95 рр. так звані європейські пілотні проекти, ініційовані Європейською Комісією, мали своїм результатом взаємне визнання базової методології забезпечення якості: незалежні агенції, самооцінювання, візити до інших установ, публічне звітування. Всі ці принципи були викладені у Рекомендаціях Ради Європейського Союзу щодо забезпечення якості вищої освіти (1998р.). Створення Європейської мережі із забезпечення якості (ЄМЗЯ) у 2000р., таким чином, стало формалізацією цього розвитку співпраці.

Європейські стандарти щодо агенцій із зовнішнього забезпечення якості вищої освіти створювались відповідно до цього здобутку в історії європейського забезпечення якості. Більше того, прагнення сформулювати стандарти таким чином, щоб вони не були ані занадто детальними, ані занадто обмежувачими, є абсолютно свідомим. Вони не можуть обмежувати для європейських агенцій із зовнішнього забезпечення якості можливість відобразити у своїй структурі та процесах досвід і очікування своєї країни або регіону. Разом з тим, стандарти повинні засвідчити для всіх зацікавлених сторін наявність та прозорість таких характеристик у діяльності агенцій, як фаховість, надійність та порядність, а також гарантувати можливість зрозумілого порівняння агенції між собою, що складає європейський вимір у забезпеченні якості.

Агенції повинні бути незалежними в тому, що нестимуть самостійну відповідальність за свої дії; і що треті сторони, такі як вищі навчальні заклади, міністерства чи інші учасники процесу, не впливатимуть на висновки і рекомендації їхніх перевірок.

Агенція демонструє свою незалежність реалізуючи такі принципи:

- незалежність її діяльності від вищих навчальних закладів та урядів гарантована офіційними документами (наприклад, документами про управління чи законодавчими актами);

- опис її процедур і методів та їхня реалізація, відбір та призначення незалежних експертів, а також визначення результатів її процесів із забезпечення якості відбуваються автономно й незалежно від урядів, вищих навчальних закладів та органів політичного впливу;

- хоча в ході перевірки вищих навчальних закладів різні групи учасників, включаючи студентів, висловлюють свої думки, які беруться до уваги, кінцеві висновки процесу перевірки якості залишаються на відповідальності агенції.

Процеси, критерії та процедури, котрі застосовуються агенціями, повинні визначатися наперед і бути доступними для широкого загалу. Ці процеси включають: - самооцінювання чи еквівалентну процедуру, яку здійснює суб'єкт

діяльності із забезпечення якості; - зовнішнє оцінювання, яке здійснює група незалежних експертів; - залучення представників студентства, та, за рішенням агенції, здійснюється відвідання об'єкту перевірки; - публікацію звіту, разом із будь-якими рішеннями, рекомендаціями чи іншими офіційними результатами; - подальшу послідовність дій з метою пересвідчитись, що суб'єкт діяльності із забезпечення якості вжив необхідних заходів у відповідності до рекомендацій, які були зроблені у звіті за результатами перевірки.

Агенції завжди повинні уважно ставитися до задекларованих принципів і гарантувати професійний рівень управління своїми процесами та забезпечення своїх вимог; вони повинні також гарантувати, що їхні висновки та рішення приймаються послідовно і однаково, незважаючи на те, що це роблять різні групи людей. Агенції, котрі приймають офіційні рішення з питань забезпечення якості чи роблять висновки, які мають офіційні наслідки, повинні мати процедуру апеляції. Природа і форма процедури апеляції повинні визначатися у відповідності до статуту кожної агенції.

Висновки. Таким чином, внутрішня самооцінка і зовнішня оцінка якості вищої освіти, що проведена незалежними фахівцями, зокрема за участю міжнародних експертів, є фундаментальними чинниками підвищення якості підготовки фахівців в навчальних закладах Європи. Тому досвід міжнародних та національних агенцій з оцінки якості освіти потребує вивчення, порівняння та застосування при створенні вітчизняної системи діагностики якості навчання.

Бібліографічні посилання:

1. Давыдова Л. О показателях качества образования / Л. О. Давыдова // Высшее образование в России. – 2004. - №2. – С. 92-96.
2. Белов В. Система оценки качества образования / В. Белов // Высшее образование в России. – 2002. - №1. – С. 44-49.
3. Себкова Хелена. Акредитация і забезпечення якості вищої освіти в Європі / Хелена Себкова // Вища школа. – 2005. - №2. – С. 77-84.
4. Майбуров И. Высшее образование в развитых странах / И. Майбуров // Высшее образование в России. – 2003. - №2. – С. 132-144.
5. Насцимбени Ф. Европейская ассоциация гарантии качества e-LEARNING / Ф. Насцимбени // Высшее образование в России. – 2006. - №12. – С. 55-57.
6. Захарович В. Международная аккредитация образовательных программ / В. Захарович, В. Попов // Высшее образование в России. – 2005. - №12. – С. 3-8.
7. Medrano C. T. The tools of quality in electronic engineering education / C. T. Medrano, M. Ube, I. Plaza, A. Blesa // European J. of Engng. Educ. – 2002. – №27, 4. – p. 325-337.
8. Besterfield-Sacre M. Modelling undergraduate engineering outcomes / M. Besterfield-Sacre, L. J. Shuman, H. Wolfe // Inter. J. of Engng. Educ. – 2002. – №18, 2. – p. 128-139.
9. Лещинський О. Міжнародні моделі оцінки якості інженерної освіти / О. Лещинський // Вища освіта України. – 2007. - №4. – С. 32-35.
10. Фуряева Т. В. Экспертиза университетов: опыт ФРГ / Т. В. Фуряева // Высшее образование сегодня. – 2005. - №2. – С. 44-48.

О.В. Горпинич, І.Л. Гуменик, В.В. Панченко
(Національний гірничий університет)

І.П. Каплун
(Комсомольський політехнічний технікум)

В.В. Лотоус
(ВАТ «Полтавський ГЗК»)

КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ КАДРІВ НА ОСНОВІ ВЗАЄМОДІЇ ВИРОБНИЦТВА І ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЇЇ ЗМІСТУ

Постановка проблеми. У всі часи визначальними факторами змісту інженерної освіти були потреби та вимоги виробництва. В даний час із посиленням динамічності розвитку економіки України і, зокрема, гірничовидобувної галузі, ефективність цього зв'язку стає все більш актуальним. Але, на жаль, тенденцією останніх років є фактична втрата вказаного зв'язку : згортання баз практик студентів, труднощі зі збором матеріалу для виконання дипломних проектів (робіт), неефективність процедури розподілу випускників на роботу, зменшення фінансування науково-дослідних робіт зі сторони підприємств, послаблення зв'язку кафедр з виробництвом, відсутність у виробничників дієвих механізмів впливу на зміст навчання, згортання форм цільової підготовки фахівців на замовлення підприємств та ін. Таким чином, слід констатувати наявність проблеми у сучасній технічній вищій освіті, що полягає у невідповідності змісту освіти та рівнів професійних компетенцій випускників потребам та вимогам сучасного та прогнозованого рівня гірничого виробництва. Очевидно, що ця невідповідність у перспективі буде поглиблюватись, якщо не буде налагоджена ефективна взаємодія виробництва і освіти, тобто реалізовані інноваційні підходи до формування змісту освіти.

Аналіз останніх досліджень. Розвиток ринкової економіки вимагає вирішення проблеми: які знання і вміння необхідні і достатні для майбутнього випускника вищої школи. Перш за все, йдеться про високі професійні та етичні стандарти (наприклад, вміння брати на себе відповідальність й приймати якісні рішення на своєму рівні, готовність працювати в команді, вміння розуміти стратегію підприємства і здатність інтегрувати стратегію своєї ділянки роботи в загальну стратегію розвитку). Тобто сукупність професійних і особистісних якостей фахівця формує його компетентність. Прийнято вважати, що професійна компетентність є складовою частиною культури фахівця, властивість особистості, здатність і готовність здійснювати професійну діяльність [1, 2, 3, 4]. При цьому професійна компетенція є результатом тільки якісної освіти, здатної сформувати вміння, що базуються на функціональних знаннях, при виконанні певних видів професійної діяльності.

Таким чином, проблема якості підготовки кадрів з вищою освітою до професійної діяльності стає все актуальнішою. Приєднання до європейського освітнього простору, перехід до масової вищої освіти, зростання кількості вищих навчальних закладів, конкуренція на ринку освітніх послуг загострює

цю проблему. Наука, що швидко розвивається, вимоги до змісту навчання з боку студентів та виробництва, що швидко змінюються, нові техніка і технології, в тому числі, що базуються на міждисциплінарних знаннях, вимагають від вищих навчальних закладів постійного вдосконалення освітніх програм підготовки і зокрема варіативної компоненти [5, 6, 7, 8, 9].

Промисловість, як сфера матеріального виробництва, формулює вищій освіті утилітарно-прагматичні вимоги до підготовки висококваліфікованих технократів, що вміють працювати в колективі і здійснювати прикладні дослідження на підприємстві. При цьому головним мірилом ефективності функціонування вищої школи для виробництва служать показники підвищення продуктивності праці, наукоємності виробництва, рівня впровадження інновацій. Тобто, всього того, що, в кінцевому рахунку, забезпечує створення конкурентної продукції, а значить і одержання додаткового прибутку, частина з якого може направлятися для розвитку вищої освіти. Однак не можна не погодитися з автором [6], що ці вимоги виробництва вища школа трансформує у своїй досить консервативній системі та видає «продукт», котрий, як правило, помітно відрізняється від очікуваного (наприклад, рух від підготовки з вузької спеціалізації в напрямок універсалізації). Змінюючи зміст навчання кадрів з вищою освітою «нового покоління» (підвищення якості освіти та орієнтація на формування професійно-соціальних компетенцій), сама вища школа швидше повинна рухатися по інноваційному шляху розвитку. Інноваційність реалізується на основі інформатизації освіти, розробки та впровадження нових освітніх технологій, організації прикладних науково-дослідних робіт і розробок, спрямованих на створення перспективних технологій виробництва [10, 11, 12, 13, 14].

Таким чином, аналіз стану досліджень свідчить про актуальність проблеми, постановочний характер більшості розробок і відсутність практичної реалізації системи управління підготовкою кадрів на основі взаємодії виробництва і освіти та інноваційних підходів до формування змісту освіти.

Цілі публікації полягають в обґрунтуванні складу та структури системи управління підготовкою кадрів на основі взаємодії виробництва і освіти та інноваційних підходів до формування змісту освіти.

Основна частина. Як відомо, склад професійних функцій фахівця задається освітньо-кваліфікаційними характеристиками (ОКХ). На основі ОКХ формується освітньо-професійна програма (ОПП), що включає нормативну та варіативну частини. Очевидно, що саме за рахунок зміни варіативної частини можна, в першу чергу, оперативно формувати зміст освіти. Отримані фахівцем знання та уміння забезпечують професійні компетенції відповідних рівнів [15]:

- 1-й рівень – відтворення засвоєних об'єктів знань (визначень, формул, методів) і структур (послідовностей розрахунків та прийняття рішень);
- 2-й рівень – відтворення засвоєних об'єктів знань із синтезом нових структур відповідно вихідним даним (формування нових послідовностей розрахунків та прийняття рішень);
- 3-й рівень – модифікація засвоєних об'єктів знань з відтворенням відомих структур або синтезом нових;
- 4-й рівень – створення нових об'єктів знань з відтворенням відомих структур або синтезом нових.

Очевидно, що вказані вище регламентуючі складові забезпечення навчального процесу (ОКХ, ОПП) та характеристики результатів навчання (знання, уміння, рівні компетенцій) є обов'язковими, але зміст їх може змінюватись. Таким чином, вони представляють собою об'єкт управління в підготовці кадрів.

Відповідно цьому об'єкту управління запропоновано такий склад системи управління підготовкою кадрів на основі взаємодії виробництва і освіти та інноваційних підходів до формування змісту освіти:

- контроль та аналіз виробничниками ОКХ, ОПП і сформованих рівнів компетенцій фахівця;
- формування рекомендацій виробничників з коригування ОКХ та ОПП (варіативної частини);
- коригування навчальним закладом складу або змісту ОКХ та варіативної частини ОПП.

Контроль та аналіз ОКХ, ОПП і сформованих рівнів компетенцій фахівця передбачає проведення експертиз та вхідне анкетування і тестування фахівців при оформленні на роботу.

Формування рекомендацій виробничників з коригування ОКХ та ОПП (варіативна частина) пропонується виконувати виходячи з потреб та вимог виробництва.

Коригування навчальним закладом складу або змісту ОКХ та варіативної частини ОПП повинно здійснюватись з урахуванням рекомендацій виробничників, довгострокових програм регіонального розвитку, інноваційних розробок наукових шкіл, запитів студентів.

Крім зміни вказаних вище регламентуючих складових зазначеного об'єкту управління, ефективність навчання може бути також підвищена шляхом удосконалення і других складових системи управління підготовкою кадрів:

- технологій, методів та засобів навчання з урахуванням досягнень сучасних освітніх технологій;
- засобів діагностики результатів навчання;
- вимог до педагогічної та наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, забезпечення безперервного підвищення їх кваліфікації (семінари, стажування, тренінги).

Однією з конструктивних форм реалізації системи управління підготовкою кадрів є створення навчально-науково-виробничих комплексів у складі навчальних закладів та виробничих підприємств. Прикладом такого комплексу є створений у 2010 р. навчально-науково-виробничий комплекс «Ферро» у складі Державного ВНЗ «Національний гірничий університет», ВАТ «Полтавський ГЗК» та Комсомольського політехнічного технікуму.

Висновки.

Слід констатувати наявність проблеми у сучасній технічній вищій освіті, що полягає у невідповідності змісту освіти та рівнів професійних компетенцій випускників потребам та вимогам сучасного та прогнозованого розвитку гірничого виробництва. Очевидно, що ця невідповідність у перспективі буде поглиблюватись, якщо не буде налагоджена ефективна взаємодія виробництва і освіти, тобто реалізована система управління якістю підготовки кадрів з вищою

освітою.

Така система повинна базуватися на принципі трансформації потреб та вимог виробництва у зміст, технології і засоби навчання.

Конструктивною формою реалізації системи управління підготовкою кадрів є створення навчально-науково-виробничих комплексів у складі навчальних закладів та виробничих підприємств.

Бібліографічні посилання:

1. Байденко В. Компетенции в профессиональном образовании. К освоению компетентностного подхода / В. Байденко // Высшее образование в России. – 2004. - №11. – С. 34-41.
2. Чучалин А. Качество инженерного образования: мировые тенденции в терминах компетенций / А. Чучалин, О. Боев, А. Криушова // Высшее образование в России. – 2006. - №8. – С. 9-17.
3. Тархан Л. Компетентнісний підхід як інновація в навчанні майбутніх інженерів-педагогів / Л. Тархан // Вища школа. – 2010. - №3-4. – С. 82-88.
4. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенцій / І. Чемерис // Вища освіта України. 2006. - №2. – С. 84-87.
5. Півняк Г. Г. Перспективи розвитку вищої технічної освіти в контексті євроінтеграції / Г. Г. Півняк // Вища освіта України. – 2006. - №1. – С. 64-67.
6. Майбуров И. Высшая школа и промышленность / И. Майбуров // Вестник высшей школы. – 2003. - №9. – 3-9.
7. Альгина М. Бизнес и вуз: вертикальная интеграция / М. Альгина // Высшее образование в России. – 2005. - №12. – С. 9-15.
8. Титов В. Направления взаимодействия вузов и бизнес-сообщества / В. Титов, Д. Ендовицкий // Высшее образование в России. – 2007. - №7. – С. 10-18.
9. Жорнова О. Новочасні атрибути виробництва та особливості професійної підготовки студентів технічних університетів / О. Жорнова // Вища школа. – 2009. - №1. – С. 67-75.
10. Козлаков Г. Інноваційні процеси у вищій технічній школі: інтеграція до європейського освітнього простору / Г. Козлакова // Вища освіта України. – 2005. - №3. – С. 36-39.
11. Євтушевський В. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, Л. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. - №2. – С. 62-66.
12. Хоружий Г. Інноваційність як принцип діяльності вищої школи / Г. Хоружий // Вища школа. – 2010. – С. 14-25.
13. Раєвнева О. Розвиток інноваційної діяльності ВНЗ: формування сучасних фахівців на засадах державно-приватного партнерства / О. Раєвнева // Вища школа. – 2010. - №12. – С. 37-49.
14. Півняк Г. Дослідницький університет як механізм удосконалення інноваційної діяльності / Г. Півняк // Вища школа. – 2011. - №10. – С. 54-61.
15. Панченко В. В. Формування програми навчальної дисципліни як складової стандартів вищої освіти [Текст] / В. В. Панченко, Т. О. Письменкова, В. О. Салов // Збірник матеріалів науково-методичної конференції «Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління». – Дніпропетровськ, 2011. – С. 88-90.

Гуменик І.Л., Пчолкін Г.Д., Собко Б. Ю.
Національний гірничий університет

ОСВОЄННЯ РОБІТНИЧИХ ПРОФЕСІЙ СТУДЕНТАМИ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Практика – невід’ємна частина підготовки гірничого спеціаліста. Від підприємства, де студенти проходять ознайомчу та виробничі практики, від його стану, технологій і гірничого обладнання, від відношення керівництва і спеціалістів підприємства до її організації та від самих студентів залежить формування технічної ідеології студента, розвиток його кругозору і зацікавленості в отриманні нових знань і любові до своєї спеціальності.

На теперішній час адаптація студентів до роботи на сучасних підприємствах в ринкових умовах є доволі складною. Тому виникає необхідність розробки та впровадження інноваційних підходів до підготовки кадрів в умовах адаптації до сучасних вимог виробництва.

Кафедра відкритих гірничих робіт має багато баз практик на сучасних кар’єрах де працюють не байдужі до студентів фахівці. Це Вільногірський гірничо-металургійний комбінат, Докучаєвський флюсо-доломітний комбінат, Полозький ЗАО «Мінерал» і цілий ряд других підприємств. Особливо сказане, в першу чергу, відноситься до Полтавського гірничо-збагачувального комбінату. Відповідно до договору про створення Навчально-науково-виробничого комплексу між Державним ВНЗ «Національний гірничий університет» (НГУ), Комсомольським політехнічним технікумом і ВАТ «Полтавський ГЗК», студенти мають можливість проводити всі види практик, у тому числі й ознайомчу.

У 2011 році з ініціативи кафедри відкритих гірничих робіт НГУ на базі учбово-виробничого комбінату ВАТ «Полтавський ГЗК» під час проходження ознайомчої практики студенти 2-го курсу мали можливість отримати професію помічника машиніста екскаватора. При цьому підготовка студентів для отримання робітничої професії проводилася як в НГУ, так і на комбінаті. Підготовка включає в себе освоєння теоретичного і практичного курсу навчання.

Теоретичний курс проводився силами професорсько-викладацького складу в університеті. Учбовий план і програма теоретичного курсу включає 162 аудиторні години і містить наступні дисципліни: матеріалознавство, технологію відкритих гірничих робіт, обладнання екскаватора, технологію екскаваційних робіт, електропривод гірничих машин, технологічне обслуговування та ремонт обладнання, слюсарну та електрослюсарну справу, стропильну справу і охорону праці. Проведення занять виконувалось співробітниками кафедр: відкритих гірничих робіт, гірничих машин та інжиніринга, аерології та охорони праці, електропривода.

Практичний курс містить в собі виробниче навчання, виробничу практику і кваліфікаційну атестацію – загалом 216 годин. Цей курс студенти проходили в

учбово-виробничому комбінаті ОАО «Полтавський ГЗК». В свою чергу виробниче навчання включало в себе інструктаж з питань охорони праці на робочому місті, виконання роботи машиніста екскаватора 6-го розряду, оволодіння передовими методами праці машиніста екскаватора вищої кваліфікації та освоєння способів навантаження гірської маси на новому технологічному устаткуванні, участь у ремонті екскаватора та ін.

У 2011 році за наведеною процедурою отримали свідоцтва на право працювати помічниками екскаватора 6 студентів. Для можливості проведення додаткового навчання студентів термін ознайомчої практики був збільшений на два тижні.

Таким чином студенти вже після закінчення другого курсу навчання при проходженні ознайомчої практики мають можливість отримати посвідчення на право працювати помічниками машиністів екскаваторів. Це дозволяє їм працювати вже під час виробничих практик, більш досконало вивчати професію й отримувати достойну заробітну платню.

На нашу думку, саме такі інноваційні підходи до підготовки кадрів, які полягають в поєднанні навчання в університеті та опанування робітничої професії, забезпечують адаптацію студентів-випускників до ринкових умов. Результатом такої адаптації має стати можливість уникнути поширеної причини відмови у працевлаштуванні зі сторони роботодавця у зв'язку із відсутністю досвіду роботи у випускників.

О.І. Додатко

(Національний гірничий університет)

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ З ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка кадрів з вищої освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу за всіма напрямками підготовки у Національному гірничому університеті почалася з 2005/06 навчального року.

Основною метою впровадження кредитно-модульної системи є підвищення якості підготовки кадрів з вищої освіти та конкурентоспроможності випускників.

На наш погляд, організація навчального процесу за цією системою не зовсім виправдала очікувані сподівання, оскільки якість підготовки фахівців не підвищилася, а навпаки – погіршилася. Це підтверджують результати модульного контролю кожної чверті з будь-якої дисципліни. Так, з нарисної геометрії на 8-му тижні позитивні оцінки одержують у кращому випадку 40...45% студентів, те саме з інших дисциплін.

Як виявилось, поділ семестру на чверті, означає збільшення звітності – вносить плутанину в організацію навчання, зменшення кількості занять, а значить – зниження якості підготовки.

Оцінювання засвоєння студентами навчального матеріалу (модульний контроль) здійснюється під час проведення аудиторного заняття за розкладом.

Унаслідок цього студенту доводиться складати протягом одного дня дві-три дисципліни. Скажіть, до складання якого модуля він має готуватися? При такій організації навчального процесу студент не може встановити для себе перевагу дисципліни, яку він повинен підготувати, тому «закономірно» одержує незадовільні оцінки з усіх дисциплін. Наступного тижня все починається спочатку. Деякі опоненти скажуть, що при складанні розкладу, диспетчери враховують це, і в студента має бути тільки один теоретичний модуль на один день. Але це теоретично, а практично – так, як було сказано раніше.

У зв'язку з вище сказаним, для покращення якості підготовки фахівців, пропонується відмовитися від поділу семестру на чверті й повернутися при цьому до традиційних екзаменаційних сесій, а саме, для всіх лекційних курсів передбачити складання іспитів, так як це було раніше.

Опоненти можуть сказати, що модульний контроль кожної чверті полегшує процес засвоєння навчального матеріалу, бо це відбувається частинами, а не цілком, але й раніше також був проміжний контроль засвоєння матеріалу. Протягом семестру проводилися колоквиуми, семінарські заняття, тестові контрольні роботи та ін.

Якість підготовки студентів за скороченою формою навчання не витримує жодної критики. Наприклад, на вивчення інженерної графіки протягом чверті відведено чотири лекційних і чотири практичних заняття, і це з урахуванням проведення модульних контролів. Що може засвоїти студент за три лекційних і три практичних заняття?

Кілька слів про іспити і заліки. Так, наприклад, з української мови чи культури студент складає іспит, а з інженерної графіки – залік. Важко заперечувати важливість вивчення культури, але ж у нас не гуманітарний факультет університету, а технічний вуз, тому перевагу потрібно надавати технічним дисциплінам.

Тепер щодо програм дисциплін. Раніше студент після закінчення першого курсу Національного гірничого університету мав змогу перейти у будь-який технічний вуз. А що тепер? Кожний заклад має свою програму дисциплін, хоча їхній зміст повинні бути стандартизованим, але цього ніхто не контролює. Наприклад, в таблиці приведено обсяг (часи на засвоєння) в годинах дисциплін, які викладаються кафедрою основ конструювання механізмів і машин. Дисципліна «Нарисна геометрія, інженерна та комп'ютерна графіка» викладається у всіх вузах. Так, у провідному вузі – КПІ на неї відведено 360 годин, у нашому – немає жодної години. Хоча кафедрою виданий підручник з грифом МОНмолодьспорту України «Інженерна та комп'ютерна графіка». Замість цієї дисципліни викладають такі, яких нема в жодному вузі.

Навіть програми одного напряму «Гірництво» з інженерної графіки на гірничому і шахтобудівному факультетах відрізняються за своїм змістом.

Складовою підвищення якості підготовки фахівців – є інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу. Відомо, що на деяких кафедрах цим питанням займаються тільки в силу необхідності акредитувати спеціальність.

Механіко-машинобудівний факультет		Національний гірничий університет	Луцький Національний технічний університет	Київський політехнічний інститут	Донбаська державна машинобудівна академія	Львівський політехнічний інститут	Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
Дисципліна	Кафедра	Обсяг дисципліни (час на засвоєння), годни					
Теорія механізмів і машин (курсозна робота)			*	п	54	90	+
Теорія механізмів і машин	Будівельної теоретичної та прикладної механіки	144	144	216	216	150	288
Нарисна геометрія, інженерна та комп'ютерна графіка			216	360	342	310	324
Інженерна графіка	Основ конструювання механізмів і машин	144					
Тривимірне комп'ютерне конструювання	Гірничих машин та інжинірингу	144					
Машинобудівне комп'ютерне креслення	Гірничих машин та інжинірингу	90					
Деталі машин (курсозна робота)			*	*	72	90	+
Деталі машин	Основ конструювання механізмів і машин	216	216	234	144	110	270
Основи проектування машин	Гірничих машин та інжинірингу	216					
Курсовий проект з основ проектування машин	Гірничих машин та інжинірингу	72					

Викладачі деяких випускаючих кафедр вважають, що вони краще знають математику, інженерну графіку та ін. предмети, ніж кафедри, за якими закріплені ці дисципліни наказом ректора, і викладають їх. Мало того, пишуть

інформаційно-методичні матеріали з цих дисциплін, при цьому намагаються ще й отримати гриф МОНмолодьспорту України.

Для підвищення вимог до якості навчальної літератури, що претендують на гриф МОНмолодьспорт України, наказом ректора № 351 від 01.11.2011 року передбачено обов'язкову попередню апробацію навчальної літератури у навчальному процесі протягом двох років з грифом НГУ.

Деякі автори до цього часу не ознайомилися з цим наказом і вимагають відправлення рукописів до МОНмолодьспорту України без попередньої апробації.

У науково-методичний центр на розгляд надходять, як правило, дуже “сирі” рукописи навчально-методичної літератури. Хоча в згаданому наказі ректор пропонує завідувачам кафедр і деканам факультетів розробити заходи щодо підвищення вимог до якості рукописів навчально-методичної літератури, при цьому: “У заходах передбачити підвищення ролі та відповідальності кафедр, методичних комісій з напрямків підготовки і спеціальностей у справі забезпечення якості рекомендованих до видання рукописів навчальної літератури, обумовити порядок попереднього розгляду їх змісту, доцільності видання, визначення тиражу, підбору рецензентів та оцінювання якості рецензій”.

В.В. Задорнова, І.Л. Кабаченко
(Національний гірничий університет)

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО КОМПЕТЕНТНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ

Науково-технічний прогрес безперервно підвищує вимоги до випускників вузів. В сучасному світі управління інноваційними процесами і, в першу чергу, інноваційними технікою та технологіями є найважливішою проблемою, для вирішення якої потрібні ініціативні люди і самостійні фахівці, здатні постійно вдосконалювати свою особистість і діяльність. Саме вони можуть адекватно виконувати свої функції, відрізняючись високою сприйнятливістю, соціально-професійною допитливістю, готовністю до швидкого оновлення знань, розширення арсеналу навичок і умінь, вирішуючи проблеми своєї професійної та особистісної самореалізації. Тому в умовах конкуренції на ринку праці важливо, щоб майбутній фахівець міг подолати з меншими зусиллями будь-які виникаючі труднощі.

Головні якості молодого спеціаліста – його творчий науково-технічний потенціал, здатність самостійно ставити та вирішувати питання удосконалення технології і обладнання, здатність до створення нової техніки, матеріалів та методів їх обробки. Все це формується в процесі дослідницької діяльності студентів, тому в технічних вузах країни особливу увагу необхідно приділяти

самостійній науково-дослідній роботі майбутніх спеціалістів, питанням їх підготовки до інноваційної інженерної діяльності.

Аналіз існуючих досліджень щодо проблем підготовки студентів технічних вузів до інноваційної інженерної діяльності спрямований на загальний інтеграційний підхід. Інтеграція навчальних процесів, відповідає концепції [1] про те, що накоплення знань відбувається в результаті різних процесів навчання. Найбільш повно ця концепція була реалізована Н.І. Наумкіним [2,3] у вигляді методичної системи формування у студентів технічних вузів здібностей до інноваційної інженерної діяльності в процесі навчання загальнотехнічним дисциплінам.

Для досягнення сформульованої мети необхідно приділяти більше уваги розвитку технічної творчості студентів, їх зацікавленості до винахідницької діяльності, потреби пошуку нових технічних рішень, а також творче застосування отриманих знань та умінь. Процес навчання спеціалістів повинен включати в себе більше можливостей для формування когнітивних та креативних здібностей студентів, моделювання таких ситуацій, що вимагають від учнів нестандартних творчих рішень. Виникає необхідність впровадження в учбовий процес інтегрованої загальнотехнічної дисципліни, в якій буде реалізована інтеграція інноватики, інженерної творчості та патентоведення. Це надасть змогу не тільки готувати кваліфіковані інженерні кадри, компетентні у інноваційній інженерній діяльності, але дозволить реалізувати розвиток технічної творчості студентів.

Методична система формування у студентів технічних вузів здібностей до інноваційної інженерної діяльності буде ефективною, якщо вона буде побудована на основі інтеграції таких підходів, як інноваційний, компетентнісний, діяльнісний, модульний, диференційований; принципів єдності фундаментальності і професійної спрямованості навчання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів в усіх формах і видах занять, а саме при проведенні лекцій, практичного і лабораторного заняття, курсовому проектуванні і самостійній роботі студентів, а також в умовах олімпіадного і науково-дослідного середовища.

Розвиток інноваційного підходу до інженерної освіти в проекції педагогічної практики вимагає актуалізації теоретичного матеріалу з першого семестру навчання, тобто вже в перший рік навчання студентам необхідно показувати зв'язок пропонованого учбового матеріалу з їх майбутньою інженерною діяльністю, перспективами технічного, технологічного, економічного і соціального розвитку суспільства. Такий педагогічний прийом дозволяє виробити у студентів таку необхідну мотивацію до навчання, велику сприйнятливність до теорії при освоєнні її через практику [4].

Процес працевлаштування студентів і випускників, особливо на ранніх курсах навчання, надасть змогу реалізувати програмно-цільові методи підготовки спеціалістів в якості умов забезпечення інноваційного вектору інженерної освіти. Для цих цілей освітній установі, що реалізовує інноваційно-орієнтований підхід в підготовці інженерних кадрів, необхідно забезпечити участь в галузевих асоціаціях потенційних працедавців студентів і випускників,

у тому числі різних регіональних, муніципальних асоціаціях промисловців і підприємців.

Конкретизація завдань інноваційної діяльності бакалавра техніки і технології дозволяє визначити перелік компетенцій, якими повинен оволодіти студент в процесі навчання:

- здатність до пошуку технічних і технологічних інновацій;
- готовність до проведення експериментальних робіт по перевірці і освоєнню технічних і технологічних інновацій згідно затверджених методик;
- готовність до виконання окремих стадій і етапів інноваційних проектів в команді з іншими фахівцями;
- готовність до використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій при розробці або впровадженні інноваційних продуктів.

Виходячи із завдань інноваційної діяльності магістра техніки і технології, що вирішуються на різних етапах розробки інноваційного продукту, можна сформулювати наступний перелік професійних компетенцій:

- здатність до розробки програм проведення робіт по усьому ланцюгу інноваційного циклу;
- готовність до доведення результатів наукових досліджень до нового або вдосконаленого продукту (технології) і комерціалізації результатів науково-технічної діяльності;
- готовність до ухвалення рішень і управління інноваційними процесами в умовах невизначеності;
- готовність до використання сучасних інструментальних засобів і можливостей інформаційно-комунікаційних технологій при розробці (впровадженні) інноваційних продуктів;
- здатність до представлення матеріалів досліджень для участі в наукових конкурсах і грантах;
- готовність до розробки і впровадження інноваційних освітніх технологій в учбовий процес технічного вузу;
- здатність до організації колективу для виконання інноваційних проектів, використання інноваційного потенціалу колективу і акумуляції досвіду інноваційної діяльності для вирішення завдань підвищення конкурентоспроможності організації.

Результатом освоєння випускниками інноваційно-орієнтованих освітніх програм має бути оволодіння ними інноваційною культурою, як загальною, що містить знання основ інноватики, так і спеціальною, підтвердженою на практиці, а також готовністю використати особовий потенціал для успішної інноваційної діяльності в певній науково-технічній області [5].

Загальнонауковий аналіз змісту інноваційної освіти, специфіки інструментів і механізмів формування нової якості в компетентно-орієнтованих освітніх системах, дослідження концептуальних основ і моделей формування інноваційно-орієнтованої особи й інноваційного мислення випускників вимагає вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду інноваційної освіти, принципів його впровадження в традиційні освітні системи, критеріїв відповідності якості

інноваційної освіти вимогам ринку праці, вивчення технологій методичної та інформаційної підтримки систем випереджаючої професійної освіти, технологій формування інноваційно-орієнтованої особи й інноваційного креативного мислення (багатокритерійна постановка і рішення проблем, дивергентне "нелінійне" мислення, стійкі навички володіння інформаційною культурою).

Для швидкого і ефективного впровадження проривних технологічних рішень у виробництво недостатньо наявності продуктивних ідей і переконливих результатів експериментів навіть за наявності принципово можливих значних інвестицій. Передусім, потрібні інженерно-технічні фахівці, що мають особливі компетенції - гнучкість, мобільність, уміння успішно працювати в командах змінного складу і багатьма іншими, затребуваними в умовах світу, що нестримно і непередбачувано змінюються. Таких фахівців потрібно готувати, розробляючи і впроваджуючи інноваційні педагогічні технології, чуйно реагуючи на виклики навколишньої дійсності, що безперервно формуються, використовуючи міжнародні досягнення і можливості професійного спілкування викладачів різних країн.

Для підготовки фахівців інноваційного типу, необхідних для розширення європейського інноваційного простору і підвищення конкурентоспроможності інноваційних розробок, потрібний системний підхід до проектування і реалізації освітніх програм не лише в окремих вузах, але і на національному і міжнародному рівнях.

Бібліографічні посилання:

1. Темпл Б.К. Гибкие технологии обучения в инновационном университете /Б.К. Темпл, И.А. Черемисина, А. Смит// Инженерное образование.-2004.-№4.-С.80-87.
2. Наумкин Н.И. Методическая система формирования у студентов технических вузов способностей к инновационной инженерной деятельности: моногр. [Текст] /Н.И. Наумкин.-Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2008.-172 с.
3. Наумкин Н.И. Подготовка студентов национальных исследовательских университетов к инновационной деятельности в процессе обучения техническому творчеству/ Н.И. Наумкин, Е.П. Грошева, В.Ф. Купряшкин// Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2010.-118 с.
4. Алисултанова Э.Д. Компетентностный подход в инженерном образовании: моногр. [Текст] /Э.Д. Алисултанова.- Москва: Изд-во "Академия Естествознания", 2010.- 118 с.
5. Марголина Н.В. Управление формированием организационной системы трансфера технологий: автореферат дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Марголина Наталья Владимировна; [Место защиты: Гос. ун-т упр.]. - Москва, 2007. - 31 с.

Л.В. Іванова, Ю.М. Пазиніч, В.О. Салов

Національний гірничий університет

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ВЕЧІРНЬОЮ ФОРМОЮ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ ЄКТС

Постановка проблеми. Прийом на навчання до вищого навчального закладу для підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів проводиться відповідно до «Правил прийому на навчання» та здійснюється на

конкурсній основі відповідно до здібностей абітурієнтів. Умови конкурсу мають забезпечувати дотримання прав громадян у галузі освіти згідно з Законом України «Про вищу освіту». Абітурієнти вільні у виборі форми здобуття вищої освіти, вищого навчального закладу, напряму підготовки і спеціальності, тобто абітурієнт має право подати заяву на будь-яку бажану спеціальність, навіть якщо він являється єдиним претендентом на зарахування. Набір абітурієнтів відбувається відповідно до ліцензійного обсягу місць на кожну спеціальність, який не можна перевищувати, однак встановленого мінімуму нема. А це свідчить про те, що будь-якого студента, що поступив на навчання, потрібно навчати, не порушуючи його прав на здобуття вищої освіти, та шукати нові принципи формування навчальних планів, які б не суперечили вимогам ЄКТС та відповідали чинному законодавству.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оптимізації розробки навчальних планів присвячені роботи таких науковців як А.В. Ломоносов [2-4], В.О. Салов [9] та ін. Однак проблема специфіки підготовки навчальних планів для нечисленних груп залишається недостатньо розробленою.

Ціль публікації - дослідити кадрове забезпечення навчального процесу за нормативами кількості штатних посад науково-педагогічних працівників за Постановою КМ України і нормами часу МОНмолодьспорту України та обґрунтувати новий принцип формування навчального плану для нечисленних академічних груп за вечірньою формою навчання.

Виклад основного матеріалу. А.В. Ломоносов запропонував наступний підхід до моделювання системи основних трудових показників вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, до якої включені: чисельність штатних посад науково-педагогічних працівників, трудомісткість навчальної роботи, середньорічний обсяг навчального навантаження в розрахунку на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника, фонд оплати праці науково-педагогічних працівників, а також трудомісткість навчальної роботи та заробітна плата викладачів, що припадають на певний напрям підготовки або спеціальність. Цей підхід дозволяє аналізувати кількість штатних посад науково-педагогічних працівників та виявляти резерви її зменшення; встановлювати середньорічний обсяг навчального навантаження науково-педагогічних працівників в залежності від чисельності студентів і трудомісткості навчальної роботи; проводити аналіз фінансових результатів від здійснення підготовки фахівців за окремими спеціальностями [2]. Обчислення кількості штатних посад науково-педагогічних працівників має розроблятися на основі нормативів чисельності студентів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника [3].

У теперішній час в Україні діють нормативи чисельності студентів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у ВНЗ 3-4 рівня акредитації, що були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1134 [8] та внесеними змінами до неї Постанови КМ України від 25 серпня 2004 року № 1130. Ці нормативи диференційовані не за групами ВНЗ, як це було раніше, а за напрямами підготовки. Вони передбачають визначення

кількості штатних посад не для ВНЗ у цілому, а в розрахунку на кожний напрям підготовки та спеціальність, а також враховується коефіцієнт освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) підготовки фахівця та коефіцієнт форми навчання для розрахунку граничної кількості штатних посад ВНЗ [2]. Однак більшість розрахунків відбуваються відповідно до повної академічної групи (25 осіб), тим самим не враховуючи різну чисельність студентів, що поступили у ВНЗ, при формуванні навчальних планів.

Формування навчального плану для академічних нечисленних груп з урахуванням вимог чинного законодавства повинна враховувати:

- особливості організації навчального процесу за вечірньою формою;
- відповідність показників кадрового забезпечення за нормативами чисельності студентів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника;
- економічні показники;
- забезпечення мобільності студентів;
- відповідність вимог ЄКТС тощо.

Для вирішення даного питання у декілька етапів було досліджено взаємовплив параметрів навчального плану з обов'язковою чисельністю студентів у академічних групах на кадрове забезпечення навчального процесу, що є основним трудовим показником ВНЗ у відповідності до встановлених нормативів КМ України з розрахунку нормативів чисельності студентів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника та нормами часу навчального навантаження МОНмолодьспорту України [7] з урахуванням вимог ЄКТС та особливостей організації вечірньої форми навчання.

1. Першим етапом дослідження було розраховано граничну кількість штатних посад ВНЗ за нормативами КМ України згідно до Положення про розрахунок навчального навантаження та кадрового забезпечення навчального процесу ВНЗ за формулою 1.1:

$$P_I = K_{\Phi} \cdot \frac{T_I \cdot C_I}{T \cdot K_H \cdot K_P}, \quad (1.1)$$

де K_{Φ} – коефіцієнт форми навчання;

T_I - обсяг певного виду навчальної роботи за навчальним планом (лекція, практичні, лабораторні заняття);

C_I – контингент студентів за певним видом навчальної роботи;

T - річний навчальний час за навчальним планом;

K_H – норматив чисельності студентів певного напрямку на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника (Постанова КМ України від 17.08.2002 р. № 1134);

K_P – коефіцієнт освітньо-кваліфікаційного рівня.

Для того, щоб розрахувати граничну кількість штатних посад ВНЗ за нормативами КМ України потрібні наступні дані:

- річний навчальний план;
- річний навчальний час за навчальним планом;
- нормативи чисельності студентів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника;
- контингент студентів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, різних форм навчання;
- обсяг часу на засвоєння конкретного виду навчальної роботи студента [6].

2. Другим етапом було визначення навчального навантаження за нормами часу МОНмолодьспорту України з навчального плану підготовки фахівців згідно з Положенням про розрахунок навчального навантаження по окремій дисципліні за кредитно-модульною організацією навчального процесу ВНЗ.

3. Третім етапом було визначення штатних посад науково-педагогічних працівників (НПП) на певний вид навчальної роботи за нормами часу МОНмолодьспорту України та Закону України «Про вищу освіту», який визначається співвідношенням за формулою 1.2:

$$P_I = \frac{H_I}{900}, \quad (1.2)$$

де H_I – навчальне навантаження за нормами часу МОНмолодьспорту України на певний вид навчальної роботи, виходячи з навчального плану підготовки фахівця;

900 – максимальне навчальне навантаження викладача відповідно до чинного Закону України “Про вищу освіту” [1,6].

У результаті дослідження було виявлено те, що навчальні плани впливають на кадрове забезпечення навчального процесу, але фактично неповною мірою враховують чисельність студентів. Також були виконані розрахунки залежності показників кадрового забезпечення від чисельності студентів для реалізації навчального плану підготовки фахівця згідно з різними нормативами, а саме, розробленими МОНмолодьспорту України та Кабінетом Міністрів (КМ) України, що показали відмінність значень цих показників у 5,8-18,7 для студентів, чисельність яких становила різну кількість (див. рис. 1).

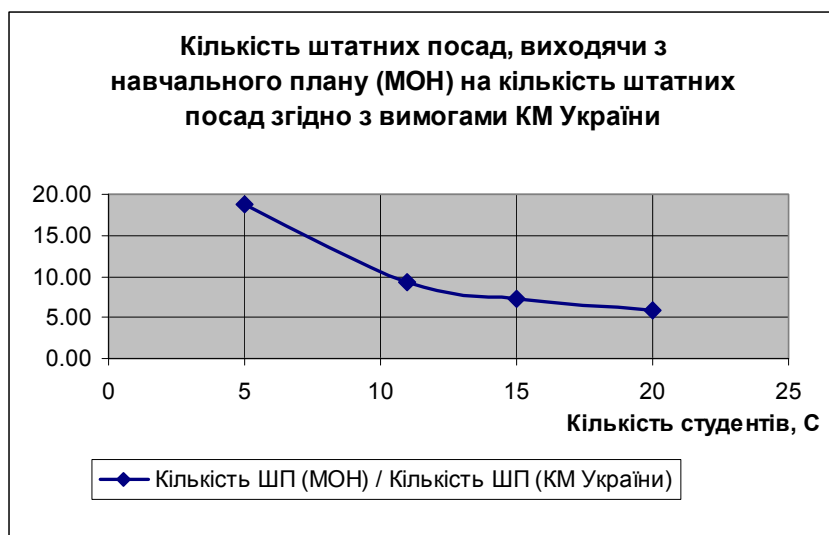

Рисунок 1. Кількість штатних посад, виходячи з навчального плану за вимогами МОНмолодьспорту України та КМ України

Приведення показників кадрового забезпечення згідно з нормативами МОНмолодьспорту України у відповідність до норм, визначених КМ України, можливо вирішити за рахунок зменшення аудиторного навчального навантаження до мінімально встановленого показника (наказ МОН України від 07 серпня 2004 року, № 450) та запровадження індивідуальних занять для студентів нечисленних груп, як основного виду занять на вечірній формі. Це дозволить оптимізувати залежність показників кадрового забезпечення від чисельності студентів згідно з нормативами МОНмолодьспорту України.

Переваги такого підходу на вечірній формі навчання:

- він не суперечить нормам часу навчального навантаження МОНмолодьспорту України;
- він передбачає універсальність для академічних груп з різною кількістю студентів;
- він забезпечує індивідуальність підходу викладача до кожного окремого студента з метою підвищення рівня підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей студентів.

Висновки. Наведений підхід із запровадженням індивідуальних занять, як основного виду занять у нечисленних академічних групах на вечірній формі навчання, може бути покладений в основу формування навчальних планів підготовки фахівців у вищому навчальному закладі.

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про вищу освіту»;
2. Ломоносов А.В. Залежність між основними трудовими показниками вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації // Науково-методичний журнал. — Т. 99. Вип. 86. Економічні науки. — Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2008. С. 117.
3. Ломоносов А.В. Методичні засади управління чисельністю науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. // Економіка освіти. - 2010. - 56-60 с.
4. Ломоносов А.В., Ломоносова О.Е. Визначення кількості штатних посад науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, що припадають на певний напрям підготовки // Економіст. — 2007. — №5. — С. 40-42.

5. Ломоносова Оксана Едуардівна. Управління трудомісткістю навчальної роботи у вищих технічних навчальних закладах : Дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Національний ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. — Миколаїв, 2006. — 271арк. — Бібліогр.: арк. 183-196.

6. Положення про розрахунок навчального навантаження по окремій дисципліні за кредитно-модульною організацією навчального процесу ВНЗ.

7. . «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової і організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» Наказ МОН України від 07.08.2002 р. № 450;

8. «Про затвердження нормативів чисельності студентів, аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у вищих навчальних закладах III і IV рівня акредитації та вищих навчальних закладах післядипломної освіти державної форми власності» Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1134.

9. Салов В.О. Основи педагогіки вищої школи. – Дніпропетровськ: Національна гірнична академія України, 2003. – 183 с.

Ю.Р. Іконніков, М.М. Одновол
(*Національний гірничий університет*)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ В РАМКАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Приєднання України до країн-учасниць Болонського процесу принесло безліч змін у систему освіти. Перша й саме головна - впровадження незалежного тестування для школярів, а так само спрощення системи рівнів випускників вузів. Болонський процес було започатковано у 1999 році в Італійському м. Болонья підписанням 29 міністрами освіти від імені своїх урядів документа, що одержав назву «Болонська декларація». Цим актом більшість європейських країн-учасниць Болонського процесу проголосили створення єдиного європейського освітнього й наукового простору. На сьогодні у Болонському процесі вже чотири десятки країн Європи. У межах цього простору повинні діяти єдині умови визнання дипломів про освіту, працевлаштування й мобільності громадян, що повинне значно підвищити конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг.

Болонською декларацією висувається вимога прийняття загальної системи порівнянних учених ступенів. У всіх країнах, що приєдналися до Болонського процесу, запроваджуються два цикли навчання по формулі «три плюс два» (перший, бакалаврський цикл, повинен тривати не менш трьох років, а другий, магістерський, - не менш двох, крім того, вони повинні прийматися на європейському ринку праці в якості освітніх і кваліфікаційних рівнів). Інтеграція в Болонський процес покликана сприяти європейському співробітництву університетів і усуненню перешкод на шляху мобільності студентів і викладачів у межах країн-учасниць Болонського процесу.

На сьогодні, з двох основних вимог щодо впровадження незалежного тестування для школярів та спрощення системи рівнів випускників вузів Україною запроваджено лише ЗНО, а процес запровадження двох циклів –

бакалаврського та магістерського знаходиться у стадії впровадження. Також впроваджена кредитно-трансферна система ECTS, що надала можливість випускникам ВНЗ отримати додатки до диплома європейського зразка (Diploma Supplement).

Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет» є одним з перших в Україні, що приєднався до впровадження Болонського процесу. Державний ВНЗ «НГУ» більше століття опікується підготовкою кадрів для гірничої промисловості, має висококваліфікований науковий та педагогічний потенціал.

Аналіз поточного стану гірничої промисловості свідчить, що протягом останніх років відчувається стабільний дефіцит молодих спеціалістів для вугільної промисловості, які спроможні вирішувати проблеми в нових умовах господарювання та реорганізації галузі.

Людський потенціал вугільної галузі знизився до катастрофічного рівня – за останні 20 років більш ніж на 75 відсотків. Більше половини працюючих мають пенсійний вік. Особливо загрозлива ситуація відносно інженерно-технічного складу. Ця проблема є загальною для всіх гірничодобувних регіонів України й викликана низкою негативних факторів, що підсилюють соціальну напруженість серед жителів цих регіонів, знижують престижність спеціальностей гірничого профілю.

Тому необхідна цілеспрямована державна політика на відродження кадрового потенціалу відповідно до потреб розвитку вугільної галузі, випереджаючу підготовку висококваліфікованих наукових і інженерно-технічних працівників у обсягах, що відповідають темпам та рівню розвитку технології видобутку вугілля, його переробки та збагачення.

Політика підготовки кадрів усіх рівнів повинна реалізуватись на підставі дієвої системи професійної орієнтації, навчання, перепідготовки та стажування робітників у провідних наукових центрах та передових за технологією і організацією виробництва гірничих підприємствах країни та світу. Якраз болонська система дозволяє студентам університету підвищувати професійну підготовку шляхом цільової підготовки у країнах-учасниках цього процесу.

Гірничий університет більше десятиліття співпрацює із відповідними структурами вугледобувної галузі, що дає можливість залучати на навчання в університет професійно орієнтовану, здібну молодь із гірничодобувних регіонів, яка повертається у місця проживання та працевлаштовується на вугільні підприємства.

Пріоритетною задачею гірничого університету є забезпечення фахівцями гірничодобувної галузі. НГУ досить ефективно тривалий час співпрацює з більш ніж сотнею навчальних закладів Дніпропетровська та інших промислово розвинутих міст Придніпров'я, Центрального та Західного Донбасу, Кіровоградщини, Волині, Львівщини та Полтавщини. В містах Павлограді, Тернівці, Олександрії, Комсомольську та Дніпрорудному створені регіональні учебні центри як складова частина навчального комплексу університету.

Гірничим університетом спільно з ВНЗ I-II рівня акредитації, як у Дніпропетровську, так і у регіонах запроваджені інтегральні навчальні плани,

що дало можливість залучити на навчання за скороченими програмами вступників з ОКР молодший спеціаліст.

Особливу увагу гірничий університет приділяє питанню підготовки фахівців для вугільної промисловості з числа працюючої на шахтах молоді, що навчається за заочною формою навчання. Це професійно зорієнтована на роботу у вугільній промисловості молодь, яка є дієвим резервом поповнення молодшого керівного складу підприємств.

Залученню на навчання студентів на напрями підготовки гірничого спрямування сприяє довузівська і фахова підготовка та моніторинг професійної придатності учнів з коледжів, технікумів, училищ, професійно-технічних навчальних закладів, гімназій, ліцеїв та середніх загальноосвітніх шкіл, що мають з НГУ відповідні угоди чи входять до навчальних комплексів і навчально-науково-виробничих комплексів на базі НГУ «Енергія», «Вугілля», «Машинобудування», «Інфокомунікації», «Безпека», «Енергоресурсозбереження» тощо. Такі умови устанавлюються для випускників ступенів фахової підготовки в Державному ВНЗ «НГУ» на предмет продовження професійної освіти за наступними освітньо-кваліфікаційними рівнями.

На нашу думку, з метою удосконалення процесу прийому вступників доцільно звернутися до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з пропозицією щодо внесення до умов прийому до вищих навчальних закладів наступних положень:

– відмінити квотування місць державного замовлення в залежності від категорії вступників (вступники з освітнього рівня повна середня школа або з освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст). Відповідно до чинного законодавства вступники вищезначених категорій мають однакові права, тому прийом необхідно здійснювати за загальним конкурсом. Конкурсні показники даних категорій визначаються правилами прийому;

– обмежити кількість навчальних закладів, до яких вступник подає документи до трьох. Обрані напрями підготовки в кожному навчальному закладі повинні знаходитись в одній галузі знань;

– конкурсний відбір вступників пільгових категорій проводити за загальним конкурсом, а вказаним категоріям студентів надавати державну підтримку в процесі їх навчання. Це дозволить слабо підготовленим до навчання у вищих навчальних закладах вступникам враховувати рекомендації попереднього моніторингу рівня підготовки та обирати спеціальності відповідно їх здатностям до засвоювання знань.

Участь Державного ВНЗ «НГУ» у Болонському процесі надає можливість студентам університету приймати участь у реалізації різноманітних міжнародних програм, грантів, стипендій та конкурсів. Співпраця з міжнародними фондами (наприклад, PUM, Нідерланди) дозволила виграти грант фонду на візит та читання лекцій протягом двох тижнів екс-виконавчим директором заводу, що випускає автомобілі марок Volvo та Mitsubishi, паном Петером Шальком.

Договір про співпрацю з університетом Koblenz-Landau дозволив студентам кафедри програмного забезпечення комп'ютерних систем відвідувати літню школу у м. Кобленц.

Програма обміну для студентів ВНЗ надає можливість студентам бакалаврату денного відділення університету навчатися протягом одного академічного року в університетах або коледжах США. Програма фінансується Державним департаментом Сполучених Штатів.

Таким чином, приєднання України, як країни-учасниці Болонського процесу дозволило студентам Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» мати та реалізовувати право на отримання освіти європейського рівня, надало можливість випускникам університету отримувати додатки до диплома європейського зразка (Diploma Supplement), бути захищеними на світовому ринку праці.

Д.В. Кабаченко

(Національний гірничий університет)

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ В ГАЛУЗІ ОЦІНКИ МАЙНА

Незалежна оцінка вартості майна є дзеркальним відображенням розвитку соціальних, правових та економічних процесів у країні. Оцінка майна, як галузь економіки, динамічно розвивається протягом останніх 10 років після прийняття Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», який визначив правові принципи здійснення оцінки майна, майнових прав і професійної оціночної діяльності, її державного і суспільного регулювання.

На сучасному етапі в умовах зростаючої конкуренції, темпів зміни законодавчої бази, умов розвитку ринку підвищуються вимоги до оперативності та якості управління підприємством. Це є мотивуючим чинником для компаній відносно удосконалення методів і критеріїв, що використовуються при оцінці ефективності їх діяльності та оптимізації процесів ухвалення управлінських рішень.

Оцінка вартості майна підприємств України з урахуванням особливостей міжгалузевих комплексів в сучасних економічних умовах є інформаційним підґрунтям для прийняття виважених й економічно-ефективних рішень щодо подальшого розвитку підприємств на всіх рівнях управління – індивідуальному, корпоративному, регіональному, національному тощо.

Зазначене обумовлює високу актуальність та значущість для економіки країни оцінки вартості майна як напряму фахової діяльності, а також підкреслює доцільність й необхідність викладання дисципліни «Оцінка вартості майна підприємства» студентам економічних спеціальностей вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації.

Дидактичними цілями викладання дисципліни «Оцінка вартості майна

підприємства» є формування у студентів сучасного економічного мислення, засвоєння основних теоретико-методичних положень та опанування відповідних практичних навичок в галузі оцінки майна.

Метою дисципліни є формування знань щодо теоретико-методологічних і практичних засад оцінки вартості майна підприємства, аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку ринку нерухомості України, а також набуття практичних умінь, мислення та свідомості економістів для прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємства на підставі оцінки вартості його майна.

Предметом дисципліни є система та процес оцінки вартості майна.

Дисципліна вивчається на основі базової загальноекономічної, спеціальної економічної та правової підготовки студентів, а також вивчення дисциплін «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Основи економічного аналізу», «Економіка підприємства», «Економіка й організація інноваційної діяльності», «Фінанси підприємства», «Інвестування», «Бізнес-планування», «Фінансовий менеджмент» тощо.

У результаті вивчення дисципліни фахівець повинен уміти:

- формулювати професійні судження з питань, що відносяться до галузі оцінки;
- обґрунтовувати використання підходів, методів, моделей для здійснення оцінки певного виду майна в конкретних цілях;
- аналізувати сучасний стан, перспективи розвитку ринку нерухомості, фінансово-економічні показники діяльності підприємства;
- прогнозувати грошові потоки підприємства, визначати ставку капіталізації та обґрунтовувати її складові;
- розраховувати вартість нерухомого майна у складі майна підприємства.

З метою закріплення та узагальнення знань, що одержані при вивченні дисципліни «Оцінка вартості майна підприємства», розвитку здатностей щодо застосування цих знань, формування умінь та навичок виконання розрахунків з оцінки вартості майна у процесі підготовки економістів доцільно впроваджувати виконання розрахункових індивідуальних завдань, а саме:

- розрахункове індивідуальне завдання з оцінки вартості нерухомого майна підприємства дохідним підходом;
- розрахункове індивідуальне завдання з оцінки вартості нерухомого майна підприємства витратним підходом.
- розрахункове індивідуальне завдання з оцінки вартості нерухомого майна підприємства порівняльним підходом.

При виконанні завдання студенту необхідно вивчити діючі нормативні документи, обґрунтувати застосування певної методології оцінки вартості майна, здійснити аналіз ринку нерухомості у територіальному ринковому сегменті розташування об'єкту оцінки, знайти не менше п'яти пропозицій щодо продажу аналогічного майна у даному районі міста, обґрунтувати коригуючі коефіцієнти при порівнянні об'єктів-аналогів з об'єктом оцінки.

Необхідно також виконати оцінку права користування земельною ділянкою, опис технічного стану й призначення об'єктів нерухомості, аналіз найбільш ефективного використання об'єкта оцінки та визначити вартість майна на певну дату оцінки, яка надається викладачем на консультації щодо виконання індивідуального розрахункового завдання.

Нерухоме майно та земельна ділянка, на якій воно розташоване, є найбільш істотним активом значної більшості промислових підприємств, тому оцінка його вартості є основою для прийняття керівництвом управлінських рішень щодо напрямків подальшого розвитку підприємства.

Можлива розробка і впровадження у фахову підготовку економістів розрахункових індивідуальних завдань з оцінки рухомого майна та майнових прав підприємства із застосуванням діючої методології оцінки, але це можливо при умові збільшення часу на вивчення дисципліни, а також відповідного рівня професійної підготовки викладача.

Умовою забезпечення якості викладання дисципліни є наявність у викладача практичного досвіду з оцінки майна, проходження базових курсів оцінювачів майна й майнових прав та регулярне підвищення кваліфікації за основними напрямками оцінки майна та майнових прав.

Т.М. Калюжна

(Національний гірничий університет)

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У сучасну епоху структура світової вищої освіти надзвичайно різноманітна. Домінуючими є дві системи вищої освіти. По-перше, унітарна система, коли вища освіта забезпечується університетами та відповідними до них закладами. Такі заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості і рівня. Такою є освіта в Австрії, Швеції, Фінляндії, Іспанії.

По-друге, подвійна система з традиційним університетським сектором, що має чітко окреслену структуру. Така система у більшості розвинених країн світу – Бельгія, Великобританія, Данія, Німеччина, Франція і т.д.

Метою статті є аналіз основних тенденцій розвитку системи вищої освіти у деяких країнах Європи, сучасного стану у вищій освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасних європейських систем розкриті в наукових працях А.Н. Афанасьєва, А.І. Галаган, Н.В. Мукана. Європейські системи вищої освіти і основні тенденції їх розвитку були предметом наукових пошуків Є.І. Бражника, Б.Л. Вульфсон, О.М. Джуринського і т.д.

Провівши аналіз, можна охарактеризувати існуючі світові практики підготовки і перепідготовки населення кожної окремо взятої країни.

Основна частина. Вища освіта Великобританії була представлена заснованими у XII – XIII ст. університетами в Оксфорді та Кембриджі, що були створені для навчання еліти. Ситуація змінилася у XX столітті після Другої світової війни.

Зазначимо, що університети Великобританії мають високий рівень автономії у визначенні курсу, програм, методів навчання, установленню методів контролю роботи. Часто проводиться поточний контроль з урахуванням його результатів під час вирішення питання про перехід на наступний курс чи рівень. Зараховані до університетів студенти спочатку намагаються здобути кваліфікацію бакалавра, яку можна отримати на гуманітарних, природничих чи педагогічних спеціальностях за 2-3 роки, архітектурних, інженерних спеціальностях та менеджменту за 3-4 роки, ветеринарії, медицини – за 5-6 років. Отримавши кваліфікацію бакалавра, студент має право продовжити навчання для отримання магістерського ступеня, але для цього необхідно 2-3 роки викладання, навчання чи досліджень. У країні нема єдиного зразка диплома про освіту. Захищаються титули «бакалавра», «магістра», «доктора».

Дещо іншою є система вищої освіти Іспанії. Її своєрідність полягає у винятковій однорідності – 98% студентів навчаються в університетах, поза якими готують лише фахівців з туризму, ремесел і деяких інших видів занять.

Серед університетів більшість мають класичний набір програм навчання, але є кілька політехнічних і відкритий університет дистанційного навчання. В цілому, в країні діють 52 університети, з яких 7 – недержавні. Тривалість навчання із присудженням повного диплома – 4-5 років, вищі технічні школи після 4-5 років навчання видають дипломи вищих інженерів. Університетські та інженерно-технічні школи надають дипломи після 3 років навчання.

Сформована автономність університетів надає їм право вводити за потреби, окрім загальних, ще й додаткові вимоги. Конкурсні вступні іспити формують у вигляді тестів, що запроваджуються екзаменаційною комісією одночасно на всій території Іспанії

Особливими є умови вступу осіб віком понад 25 років, які складають два специфічні тести, під час прийому враховується їхня трудова діяльність.

Провінційно-територіальний поділ країни вплинув на пріоритети у контингенті: 95% місць надається мешканцям цієї ж території, а 5% - прибулим з інших місць.

Трирічне навчання в університетських школах надає кваліфікацію інженера-техніка з правом продовження у другому циклі цих же університетів.

П'ятирічне навчання на факультетах університетів чи в їхніх вищих школах закінчується дипломом, що надає право на післядипломне навчання. Процес навчання організовано за трьома циклами: базовий (2-3 роки), спеціалізований (2 роки з присвоєнням диплома), дослідницький (2-3 роки з отриманням диплома доктора).

Зміна характеру ринку праці має наслідком перехід до освітніх стандартів нового типу. Так, зокрема, в Німеччині сучасну вищу освіту можна здобути в університеті, педагогічному ВНЗ, вищій школі мистецтв або вищому технічному навчальному закладі.

Сьогодні для вищої освіти Німеччини характерна взаємодія федерального уряду та урядів земель: регулярно збирається конференція міністрів освіти земель, також є Спілка ректорів ВНЗ. Більшість серйозних документів вони розробляють спільно. В Німеччині 318 закладів вищої освіти різного рівня: 91 звичайний та загальноосвітній університети, 11 педагогічних, 19 теологічних, 43 мистецьких і 153 технічних та спеціалізованих ВНЗ. Також є недержавні ВНЗ.

Усі заклади вищої освіти поділяються на такі групи:

- університети (класичні, технічні, загальноосвітні та спеціалізовані) вищі фахові школи зі спеціалізованою фаховою підготовкою, готують спеціалістів з інженерії, бізнесу, менеджменту;

- вищі школи (коледжі) мистецтв і музики.

Основою системи вищої освіти є університети. Вони мають зазвичай класичну структуру і завдання: несуть відповідальність за наукові дослідження, навчання, підготовку кадрів вищої кваліфікації, готують докторів наук, наділені правом присуджувати габілітацію. Навчання триває щонайменше чотири роки. Для вступу на деякі напрями вищої інженерної освіти вимагають певного досвіду роботи на виробництві. Існує також можливість вступу до ВНЗ без

формального атестата на основі конкурсних екзаменів та обов'язково певного стажу роботи за даною спеціальністю.

Навчання у державних закладах освіти безкоштовне (крім плати за гуртожиток, користування спортивними спорудами тощо). Для біднішої категорії студентів на певний час призначається стипендія, половину якої протягом певного часу необхідно повернути.

Випускникам вищих навчальних закладів після складання державного екзамену присвоюють титул дипломованого спеціаліста, а в університетах – магістра, що дає право на державну службу, відповідну фахову діяльність та аспірантуру. Магістратура зорієнтована на викладацьку діяльність Вищою кваліфікацією в Німеччині є титул доктора. Це вимагає 3-5 років наукових досліджень, здачі державного екзамену та захисту дисертації. Диплом чи магістерське посвідчення видають після 1-2 років поглибленого додаткового навчання.

Висновки. Представлений аналіз деяких європейських систем сучасної вищої освіти свідчить про те, що кожна країна, яка вбачає себе в освітньо-науковому просторі, прагне до гармонізації архітектури системи вищої освіти, що є головним завданням Болонського процесу.

Бібліографічні посилавання:

1. Болонський процес у фактах і документах / Упорядники М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук. – К. – Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2003. – 52 с.
2. Кремень В.Г. Болонський процес: сближение, а не унификация // Зеркало недели. – № 48 (473). – 13-19 декабря 2003.
3. www.accreditation-council.de/
4. www.mon.gov.ua/

О.Л. Кірдан

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ: КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ

Постановка проблеми. Стратегічні напрями та основні способи перетворень в системі вищої освіти окреслені в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти підтверджують необхідність розроблення нових підходів до визначення критеріїв оцінки якості вищої освіти, рейтингу вітчизняних університетів; пошуку нових підходів реального долучення громадськості до акредитації та ліцензування напрямів освітньої діяльності; оновлення системи законодавчого регламентування ліцензування та акредитації та ін. В цьому аспекті доцільно пригадати слова Д. Табачника про те, що «прагнення до якісної освіти має стати основою національної ідеї України, адже якісна конкурентоспроможна освіта – це фундамент нашої національної ідеї» [9] та зміст інтерв'ю М. Гончаренка «Наша мета – суттєве

підвищення якості освіти» [6]. Під час проведення Форуму міністрів освіти європейських країн (22-23 вересня 2011 р., м. Київ) учасниками, з-поміж інших, обговорено питання «Шкільна освіта та університети: створення загальноосвітнього Європейського простору» та запропоновано Рекомендації з освітньої сфери Ради Європи, провідною ідеєю яких стало забезпечення якості освіти [16].

Вивчення основних положень документів, які визначають зміст реформ, та практика діяльності вищих навчальних закладів доводить, що однією з найбільших проблем є невідповідність якості освіти сучасним вимогам, адже близько 20% роботодавців указують на невідповідність кваліфікації працівників займаній посаді, значна частина випускників поповнюють ряди безробітних [14]. З огляду на це, досить важливим є пошук оптимальних критеріїв та запровадження системи оцінки якості вищої освіти на державному рівні.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем моніторингу та якості вищої освіти присвячено наукові публікації В. Болотова [3], Л. Віткіна [5], І. Доброскок [7], М. Кісіль [10], Т. Лукіної [11], О. Локшиної [12] та інших. Визначенню шляхів розвитку вищої освіти та забезпечення її якості присвячено колективну монографію вчених Київського національного університету імені Вадима Гетьмана [4]. Проблеми підвищення якості освіти в умовах європейської освітньої інтеграції стали предметом досліджень О. Бабкіної [1] та Ю. Беляєва [2].

Мета публікації полягає у визначенні основних напрямів державного управління вищою освітою та пошуку оптимальних критеріїв оцінки якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством, концепціями та програмами сучасна державна політика України у сфері вищої освіти спрямована на її регіональний розвиток, підвищення якості освітніх послуг, задоволення потреб широких верств населення у здобутті певної професії, підвищення кваліфікації тощо. При цьому увага державних органів влади спрямовується на вирішення таких завдань як: оцінювання конкурентоспроможності випускників та освітніх послуг, які надають навчальні заклади; подолання фрагментарності освітньої статистики та проведення соціальних досліджень стосовно потреби населення в освіті, якості освітніх послуг та ін.; поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням вищими навчальними закладами; забезпечення відкритості системи освіти шляхом розширення управлінських можливостей громадської думки, позиції колективу вищого навчального закладу, зменшення впливу на освіту конкретних посадових осіб; удосконалення функції та структури централізованого та регіонального управління освітою та забезпечення дієвості, гнучкості, прогностичності управління; удосконалення процедури ліцензування, атестації та акредитації вищих навчальних закладів; здійснення ефективної підготовки та перепідготовки управлінських кадрів.

На вироблення механізму дієвого державного контролю якості вищої освіти звертає увагу А. Павленко, який зазначає про необхідність введення в

дію «регуляторних механізмів та механізмів забезпечення якості, що сприяють доступу і створюють умови для завершення навчання, необхідно запровадити для сектора вищої освіти в цілому. Критерії якості мають відображати загальні цілі вищої освіти, зокрема виховання у студентів критичного мислення та здатності до навчання впродовж життя» [4, с. 10]. Ми цілком підтримуємо дану тезу, адже впровадження зазначених механізмів допоможе підвищити конкурентоспроможність української освіти, інтегрувати вищу освіту в єдиний європейський освітній простір та сформувати соціальну відповідальність кожного випускника за свою професійну діяльність.

З нашого погляду, однією з найбільших проблем сучасної практики управління вищою освітою є певна «застарілість» нормативної бази щодо державної атестації студентів, адже потреба європейської інтеграції визначає необхідність гармонізації та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі вищої освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів і сертифікації. З огляду на це, стає усе більш очевидною необхідність розробки програми адаптації національної освітньої політики у сфері вищої освіти до нових міжнародних умов з урахуванням вимог Міжнародної стандартної класифікації освіти та Міжнародного стандарту якості серії ISO 9000.

Разом з тим, звернення до правових засад, покладених в основу розбудови європейської системи управління освітою, має для України важливе значення. Вивчення досвіду діяльності європейських країн засвідчує наявність системи державного управління, яка гармонійно поєднується з автономією університетів. Тому, з нашого погляду, визначена на правовому рівні система державного та місцевого управління освітою має повністю відповідати європейським принципам, стандартам і традиціям демократичного урядування.

У цьому зв'язку необхідно підкреслити два моменти. По-перше, вивчення сучасних форм управління у розвинених країнах ні в якому разі не може дати жодного прикладу для механічного запозичення цих форм, а повинно лише розширити кругозір українських спеціалістів щодо критеріїв та механізму оцінки якості вищої освіти. При цьому необхідно зробити свої методичні та практичні висновки на самостійному аналізі об'єктивних умов (якість наукових досліджень; оцінка рівня підготовки випускників; оцінка ВНЗ роботодавцями та науково-педагогічним складом; кількість ВНЗ; співвідношення кількості іноземних студентів та загальної кількості студентів; співвідношення кількості студентів та кількості викладачів ВНЗ; співвідношення між кількістю іноземних викладачів і загальною кількістю викладачів та ін.), що виправдовують застосування тих або інших принципових форм державного управління якістю вищої освіти.

По-друге, слід мати на увазі, що соціальна сторона державного та галузевого програмування у розвинених країнах має вирішальне значення для розуміння форм організації управління державними програмами, які склалися в їх практиці. Конкретні цілі, відношення до ВНЗ, основи побудови державної влади мають конкретно-історичні риси кожної з країн. Це накладає відбиток на

практику управління в урядових відомствах і на спроби її наукового узагальнення вченими та спеціалістами.

Необхідність підтримання високої конкурентоспроможності на ринку праці вимагає від вищих навчальних закладів не тільки забезпечення державних вимог до змісту та якості освіти, а й прищеплення студентам навичок до самонавчання, самовиховання і самовдосконалення протягом всього життя. В Україні проблема забезпечення якості вищої освіти істотно ускладнюється ще й тим, що поглиблюється процесами трансформації соціально-економічного укладу та психології суспільства, зміною системи життєвих цінностей і морально-етичних орієнтирів сучасної молоді та підсилюється невпевненістю в майбутньому.

Висновки. У контексті дослідження напрямів державного управління вищою освітою та обґрунтування критеріїв оцінки якості вищої освіти, необхідне подальше удосконалення нормативної бази щодо державної атестації студентів, розробка програми адаптації національної освітньої політики у сфері вищої освіти до вимог міжнародних стандартів.

Бібліографічні посилання:

1. Бабкіна О. Проблеми підвищення якості вищої освіти в Україні у контексті Болонських реформ / О. Бабкіна // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 1. – С. 91 – 94.
2. Беляев Ю. Міжнародні зв'язки як важливий напрям удосконалення управління університетом в умовах європейської освітньої інтеграції / Юрій Беляев // Вища школа. – 2010. - № 7 – 8. – С. 18–23.
3. Болотов В. Системы оценки качества образования : Учебное пособие / В. А. Болотов, Н. Ф. Ефремова. – М. : Университет. книга: Логос, 2007. – 192 с.
4. Вища освіта: шляхи розвитку та забезпечення якості. – К. : КНЕУ, 2010. – 160 с.
5. Віткін Л.М. Місце України у світовій та європейській якості / Л.М. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2002. – №3 (18). – 265 с.
6. Голова ДІНЗ Михайло Гончаренко: «Наша мета – суттєве підвищення якості освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу / <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/8189-golova-dinz-mikhajlo-goncharenko-nasha-meta-sutteve-pidvishchennya-yakosti-osviti>
7. Доброскок І. Моніторинг якості вищої освіти: дефінітивний аналіз. [Електронний ресурс] / Ірина Доброскок. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2008_16/50-57.pdf.
8. Загірняк М. Система показників оцінювання діяльності керівників ВНЗ як управлінців вищої школи / М.Загірняк, А.Почтовюк // Вища школа. – 2007. – № 5. – С. 45–55.
9. Інтерв'ю Міністра освіти і науки, молоді та спорту Д.Табачника газеті «Урядовий кур'єр» від 16.12.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article>
10. Кісіль М. В. Моніторинг як складова системи управління якістю вищої освіти / М. В. Кісіль // Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: Європейський контекст : матеріали міжнародної науково-практичної конференції . – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 188–190.
11. Лукіна Т. Моніторинг в освіті. Якість освіти: визначити, щоб оцінити / Тетяна Лукіна // Управління освітою. Вкладка. – 2004. – №22 (94).
12. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : «К.І.С.», 2004. – 160 с.
13. Нуждин В. Н. Проблемы управления качеством высшего образования. [Електронний ресурс] / В. Н. Нуждин. – Режим доступу : <http://tqm.stankin.ru/arch/n01/04.html>.
14. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки за напрямом «Реформа системи освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/reforma-osviti/174>
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 р. «Про деякі питання управління вищими навчальними закладами» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119>

16. Education Newsletter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/images/files/12_2011/14_12ang/pdf/forumu-ministriv-osviti-evropejskikh-krajin.

Н.В. Ключникова, Т.О. Письменкова
(Національний гірничий університет)

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗА ЕКСТЕРНАТНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ НА ПІДСТАВІ УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПАКЕТІВ

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти України, наближення її до європейських та світових стандартів зумовлює потребу проведення кардинальних змін у системі підготовки кадрів. Згідно з Болонською декларацією пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти країни є формування освіти як відкритої державно-суспільної системи, яка спрямована на підготовку фахівців, здатних навчатися впродовж життя. Перед освітою ставиться завдання максимального розкриття потенціалу кожної людини, підготовки її до постійного самовдосконалення, саморозвитку й самореалізації. Віртуалізація освіти, запровадження дистанційних технологій доступу до навчальних ресурсів, екстернатна освіта – відкривають нові можливості в навчанні людини, але й одночасно вимагають нових педагогічних підходів, удосконалення організаційно-педагогічних умов запровадження в освітню діяльність сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Удосконалення організації навчального процесу за екстернатною формою навчання повинно здійснюватись на основі компетентнісного підходу, що обґрунтовує удосконалення нормативно-методичного, інформаційного та організаційного забезпечення підготовки фахівців.

Але при плануванні та організації екстернатної освіти виникає ряд проблем, зокрема відсутність оперативного «живого» спілкування екстернів з досвідченими викладачами, неможливість оперативно обговорювати і отримувати роз'яснення з питань, що виникли у процесі самоосвіти; відсутність критеріїв готовності кафедр до реалізації навчання в екстернатній формі; недосконалість, а в деяких випадках, відсутність інформаційних пакетів спеціальностей, матеріалів, що забезпечують можливість абсолютно самостійного навчання. В таких умовах процес дистанційного навчання ускладнюється.

Призначення інформаційних пакетів полягає у тому, щоб сприяти прозорості освітньо-професійних програм, орієнтуванню студентів на вибір відповідних програм підготовки фахівців і плануванню подальшого навчання.

Аналіз останніх досліджень. Екстернатна форма навчання для здобуття певного рівня вищої освіти реалізується шляхом самостійного вивчення навчальних дисциплін. Всі передбачені навчальним планом види поточного та підсумкового контролю екстерни складають у вищому навчальному закладі. Тобто планування, організація та управління підготовкою кадрів за

екстернатною формою навчання регламентується нормативним забезпеченням [1]. В той же час в умовах необхідності підвищення якості навчання здійснюються дослідження та впроваджуються в практику удосконалені технологічні та організаційні рішення щодо зазначеної форми навчання [2,3,4,5,6], зокрема формування та адаптація до вимог зовнішнього середовища інформаційних пакетів за напрямками підготовки та спеціальностями [7]. Відзначимо, що розробка структури інформаційного пакету екстерна, що містить нормативно-методичні матеріали, які адаптовані до екстернатної форми навчання з урахуванням вимог та особливостей цієї форми, є актуальним завданням.

Цілі публікації полягають у визначеності складових інформаційних пакетів для підготовки кадрів за екстернатною формою навчання у вищих навчальних закладах; обґрунтуванні особливостей та вимог до формування інформаційних пакетів щодо підвищення якості освіти.

Основна частина. Принципи управління освітою, в тому числі і за екстернатною формою навчання, в Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет» (ДВНЗ «НГУ») - безумовне забезпечення відповідності навчально-методичної діяльності ліцензійним умовам і акредитаційним вимогам та організація навчального процесу на принципах Європейської системи перезарахування кредитів (ECTS). Ключових документів, необхідних для запровадження європейської системи трансферу та акумулювання кредитів, відносно небагато, але найважливіший з них - інформаційний пакет. Документ містить загальну інформацію про університет, назву напрямів, спеціальностей, спеціалізацій спеціальностей, анотації (змістові модулі) із зазначенням обов'язкових та вибіркових курсів, методики і технології викладання, залікові кредити, форми та умови проведення контрольних заходів, система оцінювання якості освіти тощо.

ДВНЗ «НГУ» випускає інформаційні пакети як довідники для потенційних партнерів, студентів і викладацького складу, закладів-партнерів. Призначення інформаційних пакетів у тому, щоб сприяти прозорості навчальної програми, допомагати викладачам орієнтувати студентів на вибір відповідних програм і планувати їхнє навчання за кордоном, і забезпечувати практичною інформацією.

Інформаційні пакети можуть бути першим контактом, який має студент, отже це повинні бути чіткі документи, які викладають те, що заклад пропонує у такий спосіб, щоб студенти, орієнтовані їхніми викладачами, могли реально оцінити, що із запропонованого підходить їм найкраще.

Найбільш доцільним та ефективним механізмом забезпечення якості екстернатної форми навчання з урахуванням її особливостей є організація навчального процесу через розробку інформаційних пакетів екстернів для кожної спеціальності. Інформаційні пакети повинні охоплювати увесь нормативний, методичний та інформаційний матеріал, що забезпечує підготовку фахівців відповідної спеціальності.

Інформаційний пакет має надавати екстерну повне уявлення про:
- професійне призначення фахівців напряму чи спеціальності;

- освітні та кваліфікаційні вимоги до фахівців напряму чи спеціальності;
 - визначення цілей та змісту підготовки фахівців напряму чи спеціальності;
 - визначення первинних посад випускників вищих навчальних закладів та умов їх використання;
 - професійну орієнтацію та визначення критеріїв професійного відбору;
 - визначення змісту підготовки фахівців напряму чи спеціальності;
 - компетенції, що має опанувати студент за певною дисципліною;
 - перелік змістових модулів та інформаційну базу (навчальні елементи) дисциплін, яка опосередковує освітні та професійні уміння за вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра;
 - розподіл навчального матеріалу дисциплін за видами занять;
 - форму підсумкового контролю за кожною дисципліною;
 - організацію діагностики якості підготовки (державна атестація);
 - нормативні форми діагностики якості підготовки бакалаврів напряму;
 - вимоги до засобів діагностики якості підготовки бакалаврів напряму;
 - критерії оцінювання якості підготовки бакалаврів напряму;
 - вимоги до організації діагностики якості підготовки бакалаврів напряму (державної атестації);
 - методичне забезпечення самостійної роботи екстерна при підготовці до контрольних заходів (поточний контроль, підсумковий контроль, державна атестація), що містить узагальнені типові засоби діагностики певних контрольних заходів, теоретичну базу, приклади рішення типових задач, путівник по джерелам інформації, еталони рішень типових завдань, критерії оцінювання та іншу необхідну та достатню інформацію.
- При формуванні інформаційних пакетів необхідно враховувати, що якість вищої освіти за екстернатною формою навчання вищих навчальних закладів забезпечується з урахуванням таких особливостей та вимог:
- рівень сформованості компетенцій має повною мірою відповідати вимогам чинного державного стандарту освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня;
 - навчання за індивідуальним навчальним планом, що складається на основі чинного навчального плану напряму підготовки (спеціальності);
 - підготовка реалізується шляхом самостійного вивчення навчальних дисциплін;
 - безумовна необхідність створення інформаційного простору, що насичений відкритим і прозорим навчально-методичним та організаційним конвентом;
 - здійснення поточного, підсумкового контролю та державної атестації у вищому навчальному закладі;
 - можливість самостійно планувати час та розклад занять, формувати послідовність дисциплін, що вивчаються згідно з індивідуальним навчальним планом;
 - можливість відвідувати навчальні заняття та виконувати всі інші види навчальної роботи під керівництвом викладачів.

Зміст інформаційних пакетів змінюється в залежності від попереднього рівня підготовки студента. Інформаційний пакет в повному обсязі розраховано на студентів-екстернів, базовий рівень освіти яких – повна середня освіта. У разі, коли освітній рівень студента вище ніж повна середня освіта, розробляється інтегрований інформаційний пакет з урахуванням попереднього рівня освіти.

Висновки. Таким чином, система екстернатної освіти в університеті здатна забезпечити підвищення ефективності і якості навчального процесу, поглиблення професійних знань студентів і фахового рівня викладачів на основі органічного поєднання традиційних педагогічних методик з новими можливостями, що надають новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Удосконалення організації навчального процесу за екстернатною формою навчання повинно здійснюватися за такими головними напрямками: розробка концептуальних засад підготовки фахівців за екстернатною формою навчання на підставі компетентнісного підходу; визначення номенклатури матеріалів інформаційних пакетів за спеціальностями; формування структури нормативних та інформаційно-методичних матеріалів, що адаптовані до екстернатної форми навчання; розробка вимог до змісту нормативних та інформаційно-методичних матеріалів.

Бібліографічні посилання:

1. Про затвердження «Положення про організацію екстернату у вищих навчальних закладах України». Наказ Міністерства освіти і науки України № 340 від 08.12.95р.
2. Сікорський П. Наступність модульно-рейтингової і кредитно-модульної технології навчання / П. Сікорський // Вища школа. – 2005. - №5. – С. 59-70.
3. Скнар О. Модернізація форм і методів навчання студентів у контексті кредитно-модульної системи / О. Скнар // Вища школа. – 2006. - №3. – С. 33-45.
4. Семенець В. Впровадження технологій дистанційного навчання у навчальний процес / В. Семенець, В. Каук, О. Аврунін // Вища школа. – 2009. - №5. – С. 40-57.
5. Бондаренко М. Впровадження інноваційних технологій навчання задля забезпечення якості освіти та ефективного міжнародного співробітництва / М. Бонадренко, Н. Лесна, В. Репка // Вища школа. – 2009. - №5. – С. 58-65.
6. Ключникова Н.В. Удосконалення організації навчального процесу за екстернатною формою навчання [Текст] / Н.В. Ключникова, О.В. Горпинич // Кадрове забезпечення гірничо-металургійного комплексу України: Тези доп. – Дніпропетровськ, 2011. - С. 167-170.
7. Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Наказ Міністерства освіти і науки України № 812 від 20.10.2004р.

Г.М. Коротенко, Л.М. Коротенко
(Національний гірничий університет)

**ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ У
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Постановка проблеми. У перехідний період від індустріального до інформаційного суспільства, яким характеризується розвиток світової економіки, ключовими стають процеси створення й поширення знань. Основним курсом розвитку нової економіки є мобільний і висококваліфікований людський капітал. Побудова навчальних планів і програм на основі компетентнісного підходу, який синтезує пізнавальні, ділові, інформаційні і соціальні компоненти, дозволяє активізувати навчальний процес і значно наблизити його до реальних запитів споживачів освіти [1].

У роботі [2] особливо підкреслюється: «Все частіше підприємцям потрібна не сама кваліфікація, яка з їхнього погляду занадто часто асоціюється з умінням здійснювати ті або інші операції матеріального характеру, а компетентність, що розглядається як свого роду коктейль навичок, властивих кожному індивідууму, в якому сполучаються: кваліфікація в точному значенні цього слова, соціальне поведіння, здатність працювати в групі, ініціативність і любов до ризику».

Аналіз останніх досліджень. Компетентнісний підхід до освіти (на відміну від традиційного кваліфікаційного) віддзеркалює вимоги не тільки до змісту освіти (що повинен знати, уміти і якими навичками володіти випускник вузу в професійній області), але й до поведінкової складової (здатності застосовувати знання, уміння й навички щодо рішення завдань професійної діяльності). Так, тепер широке поширення одержало трактування компетенції як здатності застосовувати знання, уміння й особистісні якості для успішної діяльності в певній області [3]. Компетенції, по суті, визначають набір видів діяльності, які повинен здійснювати професіонал у конкретній області на певному рівні, а компетентність – це реалізація компетенції конкретним суб'єктом діяльності, що залежить від особистісних характеристик.

Цілі публікації. Зараз при викладанні дисциплін у вищих навчальних закладах використовується поділ на частини єдиного процесу професійної діяльності, виділяючи в ньому, перш за все, теоретичний і практичний аспекти. Але сучасна педагогіка («педагогіка компетенцій»), не заперечуючи необхідності аналітичного поділу при навчанні, виступає за подальший синтетизм, тобто об'єднання теорії й практики, що досягається в процесі безпосередньої професійної діяльності або її ігрової імітації.

Основна частина. Серед сучасних методів викладання можна, по-перше, виділити *метод кейсів* [4] (від англ. Case method, кейс-метод, case-study, кейс-стаді, метод конкретних ситуацій) – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються, повинні проаналізувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення й вибрати кращі з них. Кейси базуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації.

Метод був уперше застосований в Harvard Business School в 1924 році. З початку 2000-х років кейси широко використовуються в закордонній практиці викладання природничо-наукових і технічних дисциплін.

Класифікація кейсів може бути проведена за структурою:

– структуровані кейси (highly structured case) – короткий і точний виклад ситуації з конкретними цифрами й даними. Для такого типу кейсів існує певна кількість правильних відповідей. Вони призначені для оцінки знання й/або вміння використати одну формулу, навичку або методику в певній області знань.

– неструктуровані кейси (unstructured cases). Вони являють собою матеріал з більшою кількістю даних і призначені для оцінки стилю й швидкості мислення, уміння відокремити головне від другорядного й навичок роботи в певній області. Для них існують кілька правильних варіантів відповідей і звичайно не виключається можливість знаходження нестандартного рішення.

– першовідкривацькі кейси (ground breaking cases) можуть бути як дуже короткі, так і довгі. Спостереження за рішенням такого кейса дає можливість побачити, чи здатна людина мислити нестандартно, скільки креативних ідей вона може видати за відведений час. Якщо проходить групове рішення, то чи може вона підхопити чужу думку, розвинути її й використати на практиці.

За формою подання бувають паперові кейси та відеокейси. За розміром можуть бути:

– повні кейси (у середньому 20-25 сторінок) призначені для командної роботи протягом декількох днів і звичайно мають на увазі командний виступ;

– стислі кейси (3-5 сторінок) призначені для розбору безпосередньо на занятті й мають на увазі загальну дискусію;

– міні-кейси (1-2 сторінки), як і стислі кейси, призначені для розбору в аудиторії й найчастіше використовуються як ілюстрація до теорії, викладеної на занятті.

За рівнем складності можуть бути:

– кейси для бакалаврів;

– кейси для магістрів;

– кейси для програм MBA і курсів підвищення кваліфікації

Ще один з перспективних методів – це *портфоліо* [5] – індивідуальна, персонально підібрана сукупність різнопланових матеріалів, які з однієї сторони представляють освітні результати студента, а з іншого боку, містять інформацію про індивідуальну освітню траєкторію, тобто процес навчання, при якому той, якого навчають, може ефективно аналізувати й планувати свою освітню діяльність.

На сьогоднішній день в освіті склалася певна типологія портфоліо [6]. Перший вид – «робоче» портфоліо – розглядає добірку робіт студента за певний період часу, що показує зміни, що відбулися, у його рівні підготовки. Другий вид – «протокольне» портфоліо – може містити будь-які роботи, що відбивають у формі документів всі види навчальної діяльності, від результатів участі в «мозковій атаці» до чернеток готових робіт. Третій вид – «процесне» портфоліо – відбиває досягнення студента відповідно до документованих фаз процесу навчання. Четвертий вид – «підсумкове» портфоліо – звичайно використовується для одержання сумарної оцінки знань і вмінь того, кого навчають, на основі інтегрування оцінок, отриманих по різних дисциплінах навчального плану. Форми подання підсумкової роботи можуть бути

всілякими, нерідко використовуються аудіовізуальні засоби або електронні версії закінченої роботи студента. Четвертий вид портфоліо також обов'язково містить підготовлене студентом письмове обґрунтування вибору робіт, включених у представлені підсумкові результати.

У педагогіці вищої школи зараз набуває сили **технологія кооперації, що розвивається** [7]. Основними прийомами даної технології навчання є:

- індивідуальне, потім парне, групове, колективне висування цілей;
- колективне планування навчальної роботи;
- колективна реалізація плану;
- конструювання моделей навчального матеріалу;
- конструювання власної діяльності;
- самостійний підбір інформації, навчального матеріалу;
- ігрові форми організації процесу навчання;
- взаємоконтроль у кооперації (мікрозаліки, суспільний допуск до іспиту й так ін.).

Для реалізації цих прийомів викладач повторює три технологічних такти. *Перший такт*: опираючись на наявні у студентів знання, викладач ставить навчальну проблему й вводить у неї групу тих, що навчаються. Обов'язковий елемент практичного заняття – саме введення в проблему, коли кожний учасник усвідомлює необхідність її рішення. Цим досягається початкова пізнавальна активність студентів і первинна актуалізація їхніх внутрішніх цілей.

Другий такт спрямований на підтримку необхідного рівня активності тих, яких навчають. Їм надається можливість для самостійної діяльності. Об'єднані у творчі групи (по 6-8 чоловік), студенти вдруге, але цього разу вже самостійно, у процесі спілкування актуалізують (уточнюють, прояснюють) свою внутрішню мету, осмислюють поставлене завдання, визначають предмет пошуку, виробляють спосіб спільної діяльності, відпрацьовують і відстоюють свої позиції, приходять до рішення проблеми. Творчі групи створюються по функціональному принципу – з урахуванням педагогічної потреби. Група формується так, щоб у ній були: «лідер», «генератор ідей», «функціонер», «опонент» і «дослідник». Зміна лідера відбувається через кожні два-три практичні заняття, що стимулює розвиток організаторських здатностей у студентів. Творчі групи можуть бути постійними й тимчасовими. Вони рухливі, тобто студентам дозволяється переходити з однієї групи в іншу, спілкуватися з членами інших груп.

Третій такт припускає загальне обговорення, у процесі якого викладач націлює студентів на доказ істинності рішень. Кожна група активно відстоює свій шлях рішення проблеми, свою позицію. У результаті виникає дискусія, у ході якої від студентів потрібне обґрунтування, логічна аргументація, підведення до рішення завдання. Виявивши, що процес пізнання припиняється через недолік знань у тих, яких навчають, викладач передає необхідну інформацію у формі лекції, конференції, бесіди. Таким чином, перевага технології кооперації, що розвивається, полягає в тім, що студенти одержують досвід спільних дій при організації й плануванні пізнавальної діяльності,

формулюванні й рішенні навчальних проблем, моделюванні засобів придбання й переробки інформації. Постійний обмін думками приводить до зміни стилю роботи викладача – він стає демократичним, заснованим на принципах співробітництва зі студентами.

Висновки. Отже, у даній роботі описані три з найцікавіших педагогічних методів або технологій, які спрямовані на виявлення й оцінку компетенцій студентів. Щодо перспектив застосування даних інноваційних форм навчання й оцінки компетенцій випускників поки можна висловити лише обережні припущення. Варто враховувати, що перші два з описаних методів прийшли із Заходу. Спроби їхнього буквального переносу на вітчизняний ґрунт можуть виявитися невдалими через розходження в менталітеті, системах цінностей і т.п. Тому не всі рекомендації західних педагогів виявляється можливим виконати в Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Чилин С.А. Некоторые аспекты компетентностного подхода и инновационных технологий в организации учебного процесса. WEB-сайт (Электронн. ресурс) / Способ доступа: URL: <http://www.snfpo.ru/help/articles/aspect1.htm>
2. European Federation of National Engineering Associations. WEB-сайт (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: <http://www.feani.org>.
3. Tuning Educational Structures in Europe. WEB-сайт (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: URL: <http://tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php>.
4. Метод кейсов. (Электронн. ресурс) / Способ доступа: URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%B9%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>
5. Полежаев В.Д., Полежаева М.В. Портфолио студента как инструмент создания индивидуальной траектории обучения // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 3 – С. 77-78.
6. Разработка и сертификация аттестационных тестов: учебное пособие / В.И. Звонников, М.Б. Челышкова / Государственный университет управления. – М.: ГУУ, 2007. – 91с.
7. Акбашев Т.Ф. Непрерывное образование и развивающаяся кооперация. WEB-сайт (Электронн. ресурс) / Способ доступа: URL: <http://noospherology.ru/akbashev.ru/methodology.htm>

Т.В. Коханська

(Національний гірничий університет)

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗА ЕКСТЕРНАТНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми впровадження інноваційних підходів до підготовки кадрів за екстернатною формою викликана тим, що процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, в тому числі вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо працює над

практичним приєднанням до Болонського процесу. Європейська система перезарахування кредитів (ECTS) розвивається і вдосконалюється. Основні її недоліки – це неузгодженість навчальних планів і програм, слабка кореляція між національними освітніми системами, різні вимоги до освітніх стандартів та їх оцінювання. Тому система ECTS нині трансформується у всеєвропейську систему нагромадження і зарахування кредитів (ЄСПК), де всі навчальні програми виражаються у кредитах і визначається «номінальний загальний час навчання», тобто середня кількість годин, яку студент може прослухати, щоб досягти певного результату навчання, і таким чином успішно здобути кредити. Крім того, у системі ЄСПК кредити даються лише за успішні досягнення в навчанні. Тобто у кредитному процесі поєднується два підходи: «час, необхідний для складання кредиту», і «рівень компетентності для зарахування кредиту».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах запровадження в систему вищої освіти України зарубіжного досвіду, насамперед визначеного Болонською конвенцією, є актуальним вивчення цього досвіду та його всебічний аналіз. Саме на це були спрямовані наукові праці таких вітчизняних дослідників як А. Глузман, О. Локшина, Л. Пуховська та інших. Проблема знайшла відображення у численних публікаціях Я. Болюбаша, М. Дмитриченко, М. Степка та інших.

Цілі публікації. Мета даної статті полягає в посиленні актуалізації проблеми, розгляду окремих аспектів формування індивідуальних інтегрованих навчальних планів для екстернів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вхідження України до єдиного європейського та світового освітнього простору не можливе без запровадження такого багатоцільового механізму як європейська кредитно-трансферна система ECTS. Ця система запроваджується на регіональному, національному та європейському рівнях і є однією з ключових вимог Болонської декларації 1999 року.

Розширюючи обсяги підготовки фахівців з вищою освітою в умовах переходу до ринкових економічних відносин і спаду виробництва, вища школа багато у чому сприяє зниженню рівня соціальної напруженості у суспільстві, зменшенню рівня безробіття. Однак на сьогодні ще не у повній мірі забезпечується повноцінна підготовка людини до нових, швидко змінних умов. Сучасна система освіти має орієнтуватись на майбутнє, на ті умови життя й професійної діяльності, у яких опиниться випускник вищого навчального закладу після його закінчення.

З часу отримання Україною незалежності відновлена і екстернатна форма отримання освітніх послуг. На законодавчому рівні екстернат розглядається як особлива форма навчання осіб (екстернів) для здобуття певного освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня, що визначено положеннями Закону України «Про освіту». Екстернатна форма навчання найбільшою мірою відповідає запитам тих, хто хоче поєднувати продовження навчання й професійну діяльність чи сімейні обов'язки; тих, хто не може дозволити собі у силу різних

обставин навчатись за денною формою. Позитивним також є те, що екстернат дозволяє здібним і талановитим особам прискорити (скоротити) час навчання, мати свій особистісно-орієнтований графік навчання, раніше інших вийти на ринок праці дипломованим фахівцем.

Спростувати традиційні застарілі стереотипи оцінки взаємовідносин учасників навчально-виховного процесу можливо за умови розглядання традиційного екстернату – не як виняток для «обраних», а екстернату – як інноваційну форму індивідуалізації освіти. Таким чином, метою системи екстернатної освіти з урахуванням світових тенденцій «відкритої освіти» має бути забезпечення можливості отримання освіти кожною особою завжди, всюди і за будь-який проміжок часу, як цього вимагає динаміка демократичного суспільства з ринковою економікою.

Отже, екстернат розглядається як процес становлення специфічної галузі – індивідуальної освіти, що має свої методологічні засади і, одночасно, вимагає адекватних умов і форм, що враховують особливості підготовки майбутнього фахівця.

Впровадження та розробка індивідуальних інтегрованих навчальних планів є основною складовою підготовки фахівців в екстернаті. Але аналіз проблеми з теоретико-практичних досліджень формування індивідуальних інтегрованих навчальних планів за екстернатною формою навчання виявив, що незважаючи на те, що європейська система перезарахування кредитів (ECTS) розвивається і вдосконалюється, існують основні недоліки створення даних планів:

- відсутня спадкоємність освітньо-професійних програм підготовки фахівців, розроблених у різний час та за різними напрямками (спеціальностями);
- неузгодженість назви, змісту та обсягу практично всіх дисциплін, в тому числі гуманітарного та фундаментального циклів навчання, що не дає можливості скоротити обсяг навчального навантаження осіб, які вже мають вищу освіту;
- відсутня методика розробки індивідуальних інтегрованих навчальних планів з урахуванням попередньої освіти.

Таким чином, з метою подолання визначеного протиріччя, необхідно вирішувати та удосконалювати наступні проблеми:

- враховувати результати попереднього навчання фахівців з вищою освітою;
- встановлювати безпосередній зв'язок вивчених дисциплін методом співставлення назви, обсягу, змістових модулів, що визначені освітньо-професійною програмою підготовки фахівців;
- орієнтувати на одержання освіти за іншим напрямом підготовки на умовах визнання результатів попереднього навчання;
- кредити дисциплін ОПП бакалавра циклів за вільним вибором студента зараховувати у повному обсязі.

Висновки. Навчальні плани, що формуються з урахуванням попередньої освіти, надають ступеневій системі вищої освіти більшої прозорості, спрощують взаємовизнання залікових навчальних одиниць (модулів), надають

можливості застосування кредитно-трансферної системи та мобільності студентів, що є умовою приєднання України до Болонської декларації. Отримання другої вищої освіти, реалізація права на підвищення кваліфікації та перекваліфікації, розширення профілю, зміни напряму підготовки чи спеціальності дозволяють реалізувати право громадян на самоосвіту та соціальний захист.

Бібліографічні посилання:

1. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования: монография / А. В. Глузман. – К.: Видавничий центр “Просвіта”, 1996. – 312 с.
2. Локшина О. Развитие компетентностного подхода в образовании Европейского Союза / О. Локшина // Шляхи освіти. – 2007. – № 1 (43). – С. 16-21.

Е.А. Лагошная, А.Ю. Лагошный
(*Национальный горный университет*)

БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС: ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВУЗЕ

Важнейшей задачей высших учебных заведений является не столько обучение, сколько формирование творческой, деятельной личности, способной к самосовершенствованию и самореализации. Такая личность формируется в ходе обучения и воспитания. Если вести речь о двуедином процессе социализации личности – образовании и воспитании, то наибольшее значение всегда имело и имеет образование. Для того чтобы воспитывать, надо сначала знать, как это делается, и что нужно делать. Будучи продуктом духовного развития человеческого сообщества, знание является основой воспитательного процесса. Однако нельзя приуменьшать и роли воспитания. В самом широком смысле воспитание – это процесс постоянного развития способностей личности как индивидуума и члена общества. Основная цель воспитания – создание условий для полного развития и самореализации автономной, отзывчивой, ответственной и обязательной в своих действиях и поступках личности.

Процесс воспитания обеспечивается в результате взаимодействия трех основных направлений:

- ✓ формального (высшее учебное заведение);
- ✓ неформального (семья, группы сверстников, различные источники и средства информации);
- ✓ внеформального (молодежные объединения и организации, движения, молодежные клубы, центры и т.д.).

Постараемся кратко описать особенности этих направлений.

Формальное или академическое воспитание – это определенным образом структурированная, иерархически выстроенная во времени воспитательная система. Решающее значение в этом направлении имеет высшая школа, закладывающая основы ценностных, духовных ориентаций, формирующая

интересы и потребности. Школа, с одной стороны, рассматривается социологами и педагогами как единственно сущностная часть воспитания вообще, а с другой стороны, именно это направление воспитания ныне подвержено серьезнейшим деформациям. Ряд ученых в Украине и России справедливо отмечают, что трудности функционирования системы воспитания в современной высшей школе обусловлены, в частности, ее политизированностью. Это не просто некие колебания в угоду изменениям социально-политической обстановки. Это и колебания, сиюминутные требования, претензии политических сил, движений и даже отдельных политиков.

Неформальное воспитание – сложный и динамичный процесс, в ходе которого человек, как индивидуум, на протяжении всей своей жизни приобретает все новые и новые навыки поведения, ценности и знания. Источником такого воспитания является повседневная жизнь – общение с другими людьми в семье, со сверстниками, окружением. Неформальное воспитание также претерпело на сегодняшний день существенные изменения. Намного уменьшилось влияние семьи на подростка, так как многим родителям, пытающимся кое-как свести концы с концами в своей семье, нет возможности заниматься воспитанием детей.

Внеформальное воспитание трактуется как организованная деятельность вне установленной формальной системы (школы, вуза и т.д.), которая направлена на обслуживание идентифицируемого объекта воспитания с идентифицируемыми вспомогательными целями.

Играя особую роль, каждый из этих трех типов воспитания дополняет другие, а для достижения необходимых результатов нужны все три. Что должен усвоить и чему должен научиться молодой человек, прежде чем достигнет зрелости? Наиболее интересным и точным, на наш взгляд, является вычленение следующих четырех основ воспитания.

Учиться знать – это значит накапливать побольше знаний, сочетая при этом широкую общую культуру с возможностями углубленной работы в ограниченном числе дисциплин. Не зря говорят, что высокообразованный человек не только знает много, но знает много в очень узком направлении или относительно отдельного явления, предмета. Учиться надо так, чтобы умело пользоваться возможностями, которые предоставляет воспитание в течение всей жизни.

Учиться делать. Необходимо приобрести не только профессиональные навыки, но и широкий диапазон так называемых жизненных навыков. Существенное значение здесь имеют навыки, позволяющие успешно общаться с другими людьми, в группе людей.

Учиться жить вместе. Воспитанный человек умеет понять других людей. Он ощущает и осознает, что живет в условиях взаимозависимости людей, когда возможны несогласия и конфликты, которые надо уметь регулировать. Он умеет уважать мнение других, стремится к взаимопониманию, миру, справедливости.

Учиться быть личностью. Это самая сложная наука, ибо она связана с совершенствованием собственного характера, со способностью действовать автономно, проявляя самостоятельность суждений и высокую личную ответственность за свои действия и поступки.

В вузе всегда ценился преподаватель-личность, т.е. специалист, не только досконально знающий свой предмет, но и воздействующий на студента силой своих чувств, обладающий такими ценными качествами, как патриотизм, гражданственность, чувство долга, порядочность, способность к сопереживанию, человеколюбие. Прежде чем полюбить тот или иной предмет, студент любит, боготворит или просто глубоко уважает преподавателя, уважает личность. Можно не разделять взглядов своего ученика, но крайне необходимо, уважительно относясь к нему, позволяя выражать свое собственное мнение, не оставлять его наедине с самим собой и своими взглядами. Хороший преподаватель в равной степени обязан стать и хорошим воспитателем. В противном случае он будет обеспечивать всего лишь односторонний процесс передачи знаний и не больше.

Высшей степенью развития личности является самовоспитание, самосовершенствование. Если воспитание молодежи, с точки зрения социологии, является своеобразной, особенной формой социализации личности и предстает как осознанная функция, посредством которой молодой гражданин целенаправленно входит в мир общественных отношений, то самосовершенствование – процесс волевой деятельности самого человека. Посредством самовоспитания человек не просто становится более развитым, совершенным, но все больше снимает с себя ограничения, накладываемые существующим уровнем общественного развития, моралью данного социума.

Любой человек имеет определенный уровень образования, который можно назвать еще образованностью. Образованность не есть некий объем знаний человека вообще. Это переработанные знания, введенные личностью в свой внутренний мир, позволяющие ей свободно существовать в мире духовной культуры, понимать прекрасное в искусстве, литературе, любой области знаний, которой она овладела и в которой продолжает совершенствоваться.

Актуальной становится необходимость воспитания творческой личности, способной к восприятию инновационных процессов, использованию новых технологий. Все это требует совершенно иных концептуальных подходов к воспитанию всесторонне развитой, национально сознательной личности в социально-педагогических условиях ее жизнедеятельности. Процесс воспитания имеет свои особенности. Он всегда носит целенаправленный характер; является многофакторным, длительным и непрерывным, комплексным. Для воспитательного процесса характерны отдаленность результатов от момента непосредственного воспитательного воздействия, а также неодинаковость результатов воспитания, что связано с индивидуальными особенностями воспитанников.

Для процесса воспитания присуща двусторонность, т.е. обязательное участие в нем и взаимодействие двух сторон – воспитателя и воспитуемых. В

процессе воспитания воспитанник выступает и как объект воспитания, и как субъект, который сам совершает определенные действия, усваивает нормы поведения, определяет ту или иную линию поведения в своих отношениях с сокурсниками и коллективом в целом. Можно утверждать, что процесс воспитания – это целенаправленный педагогический процесс взаимного активного воздействия при руководящей и направляющей роли воспитателя. Его сущность состоит в организации жизнедеятельности каждого студента и группы в целом, выработке у них стойких положительных норм поведения, принятых в обществе.

Воспитание осуществляется двумя универсальными путями: средствами духовного воздействия и включения человека в различные виды деятельности, которая дает ему возможность усвоить социальный опыт, направленный на формирование гуманистических межличностных и общественных отношений в реально существующих или специально созданных условиях.

Основные задачи воспитания можно сформулировать следующим образом:

- ✓ формирование национального сознания, любви к своему народу, родной земле, готовности ее защищать;
- ✓ обеспечение духовного единства поколений, воспитание уважения к родителям, женщине-матери, культуре и истории родного народа;
- ✓ формирование высокой языковой культуры;
- ✓ воспитание духовной культуры личности, создание условий для свободного выбора ею мировоззренческой позиции;
- ✓ утверждение принципов общечеловеческой морали: правды, справедливости, патриотизма, трудолюбия и др.;
- ✓ обеспечение высокой художественно-эстетической осведомленности и воспитанности личности;
- ✓ формирование экологической культуры и гармонии ее отношений с природой;
- ✓ развитие индивидуальных способностей и талантов молодежи, обеспечение условий ее самореализации;
- ✓ обеспечение физического развития молодого поколения, охрана и укрепление его здоровья;
- ✓ формирование умений межличностных отношений и подготовка молодежи к жизни в условиях рыночных отношений.

Эффективность процесса воспитания определяется закономерностями и внутренними противоречиями, которые являются его движущими силами. К ним относятся противоречия внутренние и внешние. Внешними являются противоречия между внешними требованиями и поведением самой личности, внутренними – противоречия между притязаниями личности воспитуемого и его возможностями, между потребностями и способами их удовлетворения и др. Отсюда вытекают соответствующие закономерности, обусловленные противоречиями между целями и характером их достижения в системе воспитания и самовоспитания; между требованиями, которые выдвигает государство к коллективу и личности, и социальным опытом, возможностями их выполнения; между новыми потребностями и интересами воспитанников и

уровнем готовности последних к их реализации, что определяется достижениями культуры, деятельности и человеческих отношений; между авторитарными отношениями и отношениями сотрудничества в обществе и коллективе.

В организации и управлении учебно-воспитательным процессом можно отметить важную роль приверженности принципам воспитания:

✓ принцип народности – единства общечеловеческого и национального; любви к родному краю, его культуре, народным традициям;

✓ принцип природосообразности воспитания (учета многогранности и целостности природы человека, его возрастных, анатомо-физиологических, региональных особенностей);

✓ принцип культуросоответствия воспитания;

✓ принцип гуманизации, демократизации воспитания;

✓ принцип непрерывности воспитания;

✓ принцип этнизации воспитания (наполнение воспитания национальным смыслом, развитие национального самосознания, чувства принадлежности к своему народу);

✓ принцип дифференциации и индивидуализации процесса воспитания;

✓ принцип последовательности, систематичности, вариативности и интегративности форм и методов воспитания;

✓ принцип активности и сознательности личности;

✓ связь воспитания с жизнью и практикой;

✓ принцип воспитания в коллективе;

✓ принцип единства требований и уважения к личности;

✓ принцип соответствия возрастным и индивидуальным особенностям личности.

Эти принципы, отражая общие закономерности процесса воспитания, определяют требования к содержанию, организации и методам воспитательного процесса в студенческих академических группах.

Можно выделить несколько основных направлений в воспитательной работе среди студентов:

1. Нравственное воспитание предусматривает развитие у студентов нравственного сознания, устойчивых моральных качеств, нравственных потребностей на основе усвоения норм и принципов общественной морали; развитие чувства патриотизма; формирование ответственного отношения к своей трудовой деятельности; выработку умений сопереживать, сочувствовать окружающим людям посредством развития чувства уважения к старшим, дружбы и товарищества со сверстниками; формирование активной жизненной позиции; привитие заинтересованности в конечных результатах труда и др. Основными задачами нравственного воспитания являются формирование национального сознания и самосознания, сознательной дисциплины, обязанностей и ответственности, чувства уважения к закону, к старшим, женщине, желание жить в гармонии с природой. Система нравственного воспитания, содействуя формированию нравственного опыта и являясь основой

духовной сферы личности и вместе с тем ее интеллектуальным развитием, служит формированию волевых качеств. Основной критерий оценки нравственной воспитанности – поведение студента, отношение его к труду, обучению, окружающей действительности, собственности, к старшим, к самому себе.

2. Умственное воспитание человека характеризуется развитием его интеллекта, способности к мышлению, учебно-познавательной деятельности. Оно происходит в условиях специального обучения и воспитания. Содержание умственного воспитания – это система фактов, понятий, положений во всех областях науки, культуры и техники. Образованный человек должен овладеть основами науки и техники, искусства и культуры, так как специальные знания, высокая профессиональная подготовка, общая культура человека превращаются сегодня в обязательное условие успешного труда в разных сферах деятельности. Умственное воспитание решает следующие задачи: вооружение студентов запасом знаний, соответствующих социально-экономическому прогрессу общества; формирование основ научного мировоззрения; развитие интеллекта и познавательных способностей, культуры труда; развитие потребности в образовании, постоянном пополнении своих знаний, расширение кругозора. Реализация задач умственного воспитания связана с применением методов, ориентированных на максимальное развитие познавательных и творческих сил личности. При организации занятий больше времени уделяется всем видам работ, опирающимся на самостоятельность студентов, активизирующим их мышление, а также обучению их приемам самостоятельного добывания знаний, в работе с разными источниками получения необходимой информации. Этому способствуют новые принципы организации учебного труда и воспитательной работы на строительном факультете. В их числе выделение ведущих научных и мировоззренческих идей, усиление межпредметных связей, интегративный подход в обучении и воспитании.

3. Трудовое воспитание призвано развивать у студентов чувство уважения и готовности к добросовестному труду. Оно решает две группы задач. Одна связана с выработкой трудовых умений и навыков, другая – с выработкой нравственных, эстетических и других компонентов, которые способствуют осознанию будущими специалистами общественной и личной необходимости качества учебного труда как важнейшего условия развития их способностей в сфере избранной профессии. Выработка собранности, воли, работоспособности, целеустремленности является основой трудового самовоспитания, самосовершенствования, самообразования, самостоятельности. При этом критериями трудовой воспитанности должны стать личная заинтересованность и продуктивность труда, его отличное качество, трудовая активность и творчество, трудовая дисциплина и т.п.

4. Эстетическое воспитание предполагает преобразование эстетических ценностей общества в эстетическую культуру личности. Средствами эстетического воспитания являются природа, искусство, окружающая действительность, духовные идеалы и культура. Эстетическое воспитание

вносит значительный вклад в формирование мировоззрения человека, воздействуя на его чувства, сознание, способствуя выработке его взглядов и укреплению убеждений. Вместе с тем оно предопределяет развитие многих психических качеств человека, прежде всего его эмоциональной сфере, фантазии, воображения, образного и творческого мышления, что очень важно для пробуждения в человеке творческих сил и способностей. Поскольку в современных условиях возрастают роль и значение духовных ценностей и усиливаются нравственные начала в жизни человека, постольку возрастает роль эстетического воспитания, создаются условия для становления эстетического сознания (формы общественного сознания, представляющей собой художественно-эмоциональное усвоение действительности человеком через чувства, переживания, оценки, вкусы, идеалы), развиваются эстетические чувства (чувство удовлетворения, которое переживает человек, воспринимая прекрасное в действительности и в произведениях искусства), эстетический вкус (способность человека правильно оценивать прекрасное, отличать истинно прекрасное от неэстетического), эстетические идеалы (представления человека о прекрасном, к которому он стремится, на которое равняется), эстетика поведения (проявление черт прекрасного в поступках и действиях человека, в общении с другими людьми). Выработка у студентов эстетического отношения к действительности включает активные действия по охране и защите всего прекрасного, стремление творить прекрасное, вносить красоту в окружающую действительность.

5. Физическое воспитание способствует укреплению здоровья, повышению продуктивности учебного труда студентов, формирует элементы физической культуры, которая, будучи результатом комплексного воздействия социально-биологических, экологических, медицинских и психо-эмоциональных факторов, служит показателем физического, психического и социального благополучия человека. Основными задачами физического воспитания в условиях высшего учебного заведения являются: укрепление и закаливание организма; содействие правильному физическому развитию и повышению работоспособности организма; воспитание воли, смелости, настойчивости, дисциплинированности, чувства дружбы и товарищества, навыков культурного поведения и др.; привлечение студентов к регулярным занятиям спортом, что способствует укреплению здоровья, повышению сопротивляемости организма болезням.

6. Экологическое воспитание предусматривает формирование у студентов правильного отношения к проблемам окружающей среды, бережного отношения к природе, историческим памятникам, необходимости их сохранения и приумножения. Забота о природных богатствах, бережное использование природных ресурсов – важнейшие задачи экологического воспитания.

7. Правовое воспитание направлено на формирование высокой правовой культуры студентов, повышение уровня их правосознания. Содержание правового воспитания определяется особенностями права как нормативно-

регулюючого явлення, охоплюючого різні області соціальної життя. Правове виховання вирішує завдання розширення запасу правових знань, формування стійких морально-правових ціннісних орієнтацій, глибокої переконаності в необхідності виконання вимог законодавства, поваги і суворого дотримання законів України. Правове виховання прививає повагу до правил загальної моралі, невідомість до будь-яким порушенням законності, готовність брати участь в охороні правопорядку.

8. Антинаркотичне виховання вирішує наступні завдання: озброєння навчаних знаннями про шкідливий вплив тютюну, алкоголю, наркотиків; проведення широкого роз'яснювального робіт про наслідки вживання наркотичних засобів; виробка у студентів своєрідного психологічного «тормоза», який утримував би їх від вживання психоактивних речовин; своєчасне виявлення тих, хто періодично вживає ці засоби, і проведення з ними індивідуальної робіт з метою подолання шкідливих звичок. Кураторами студентських груп регулярно проводяться бесіди про здоровий спосіб життя, про шкоду куріння, про недопустимість вживання алкогольних напоїв.

9. Економічне виховання передбачає рішення таких завдань як розвиток економічного мислення особистості для правильного розуміння дії законів і явлення економічного життя; формування сучасного розуміння процесів суспільного розвитку, розуміння ролі праці і свого місця в трудовому процесі; виховання бережливого ставлення до державної власності, особливо в умовах ринку; виробка умінь, які дадуть можливість брати активну участь в економічній діяльності на виробництві. Критеріями оцінки рівня економічного мислення служать глибина економічних знань, вміння проникати в суть відбуваються процесів і подій, бачити, як виникають економічні проблеми і знаходити шляхи їх рішення. Сучасний стиль економічного мислення передбачає орієнтацію на остаточні результати діяльності.

Виховання здійснюється з допомогою системи способів (форм і методів), які використовуються з метою створення умов для становлення і творчого самосовершенствования особистості, розвитку комунікативних здібностей, соціальної активності і зрілості, національного самосвідчення, гуманістичної спрямованості особистості. В широкому розумінні форма – спосіб організації, а метод – спосіб досягнення результатів діяльності. Форми виховання служать для зовнішнього вираження змісту виховання, способів організації і взаємозв'язку його окремих елементів. Слід виділити масові, групові і індивідуальні форми виховання, які мають свою специфіку. Масові форми робіт характеризуються епізодичністю проведення виховальних заходів і значущим числом їх учасників (тематичні вечери, смотри, конкурси, спортивні змагання, олімпіади, фестивалі). Групові форми виховальної робіт відрізняються тривалістю, постійністю

в определенной группе (диспуты, коллективные творческие дела, кружки, художественная самодеятельность, экскурсии и т.д.). Индивидуальная воспитательная работа предполагает самостоятельную работу студента над собой под руководством воспитателя, постепенно переходящую в самовоспитание. Методы определяют конкретные пути реализации целей воспитания, повышения эффективности организационных форм.

Понятие «форма воспитания» и «метод воспитания» близки по значению. Часто одни и те же способы воспитательного воздействия могут рассматриваться и как форма, и как метод (например, беседа). Методы воспитания имеют приемы (совокупность конкретных действий в структуре метода), среди которых следует выделить созидающие (похвала, просьба, доверие и др.) и тормозящие (намек, недоверие, осуждение и др.). Из практики воспитательной работы в студенческих академических группах можно выделить несколько методов, положив в их основу целостную структуру деятельности, которая включает осознание процесса деятельности, ее организацию, стимулирование деятельности, контроль и анализ результатов.

К первой группе можно отнести методы формирования сознания личности. Здесь следует выделить убеждение (воздействие на сознание, чувства, волю личности), основными формами развития которого являются беседы, лекции, диспуты, встречи, конференции др., а также личный пример – целенаправленное и систематическое воздействие преподавателя на студентов силой личного примера, а также всеми видами положительных примеров как образцов для подражания, идеала в жизни. В их основе лежит слово педагога, по словам В.Сухомлинского, – тот мостик, через который наука воспитания переходит в искусство, мастерство.

Ко второй группе можно отнести методы организации и формирования опыта общественного поведения, с помощью которых формируются умения, вырабатываются привычки, навыки, создаются условия для формирования положительных внутриколлективных взаимоотношений, прививаются элементы морального этикета. К ним можно отнести:

1. Педагогические требования: прямое (характеризуется такими признаками, как инструктивность, решительность, и проявляется в виде указаний, возможно, приказа) и опосредованное (опирается на сформированность у студентов цели, убеждений и проявляется в виде просьбы, совета, намека и др.).

2. Общественное мнение коллектива.

3. Метод приучения – организация планомерного и регулярного выполнения студентами определенных действий с целью их перехода в формы общественного поведения.

4. Создание воспитывающих ситуаций.

К третьей группе можно отнести методы стимулирования деятельности и поведения. К ним относятся методы поощрения, осуждения.

Четвертая группа охватывает методы контроля и самоконтроля, самооценки деятельности и поведения. Владея системой методов воспитания,

куратор студенческой группы в каждом конкретном случае выбирает те из них, которые, по его мнению, будут наиболее рациональными. В.Сухомлинский подчеркивал: «Воспитываем мы не теми или иными методами или приемами, а личностью. Без одухотворения живой мыслью и страстью метод остается мертвой схемой».

Из опыта работы среди студентов, можно сказать, что методы воспитания нельзя выбирать произвольно. Будучи очень гибким и тонким инструментом прикосновения к личности, метод воспитания всегда должен быть обращен к коллективу, использоваться с учетом его динамики, зрелости, организованности. Это означает, что выбор методов подчиняется ряду закономерностей и зависимостей, среди которых первостепенное значение имеют цель, содержание и принципы воспитания, конкретная педагогическая задача и условия.

Значительное место в воспитательном процессе занимает коллектив. Реализация достижений лучших студентов и студенческих групп в повышении качества учебного труда позволяет использовать ряд методов и приемов, которые могут благотворно влиять не только на развитие личности, но и коллектива в целом. Среди них, в частности, общественное мнение коллектива – испытанное средство формирования положительных качеств личности, одно из движущих сил воспитания молодого специалиста.

Кураторство – одна из форм учебно-воспитательной работы со студентами на факультете. Многолетний опыт показывает, что кураторство – это незаменимая и эффективная система взаимодействия преподавателей и студентов. Она позволяет решать многие задачи, в том числе оказывать студентам помощь в учебе и других возникающих проблемах, передавать молодежи жизненный опыт, знания и традиции, оказывать определенное воздействие на их мировоззрение и поведение.

О.В. Леонова

(Національний гірничий університет)

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ АДМІНІСТРАТИВНІ ВІДНОСИНИ В СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку вітчизняного законодавства про надра правове регулювання відносин надрокористування здійснюється з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища, а також охорона прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян. Під надрокористування розуміється діяльність користувачів надрами, що передбачена та захищена законом, і яка здійснюється на території України або

на територіях, що підпадають під її юрисдикцію, спрямовану, у відповідності з цільовим призначенням виду надрокористування, на використання корисних якостей конкретної ділянки надр для вивчення, розвідки, видобутку або використання іншим чином ресурсів, що в них містяться, включаючи корисні копалини [2, с. 68].

Виходячи з офіційного тлумачення поняття «законодавство», під ним слід розуміти закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України [10, ст.21]. Законодавство про надра та надрокористування знаходиться у виключному віданні держави. Законодавство про надра та надрокористування складається з Кодексу України про надра (далі КУпН) [8], Модельного кодексу про надра та надрокористування для держав-учасниць СНД (далі Модельний кодекс) [4], інших законів, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, декретів і постанов Кабінету Міністрів України, а також інших нормативно-правових актів міністерств, відомств, державних органів та органів місцевого самоврядування.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює адміністративні відносини в сфері надрокористування в Україні є КУпН [8]. Водночас Україна будучи державою-учасницею СНД зобов'язана при врегулюванні відносин надрокористування дотримуватися і Модельного кодексу [4]. Відповідно до цього міжнародного документу відносинами, що регулюються законодавством про надра та надрокористування є відносини, що виникають з приводу використання і охорони надр, з приводу порядку здійснення державного управління та регулювання в сфері використання та охорони надр, особливостей виникнення, здійснення та припинення прав на ділянки надр, а також правового положення надрокористування та їх господарської діяльності, питання володіння, користування та розпорядження надрами, а також інші відносини, пов'язані з використанням та охороною надр [4].

Важливу роль при врегулюванні відносин надрокористування відіграють підзаконні нормативно-правові акти. Так, наприклад, постанови Кабінету Міністрів України: 1) визначають порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами ; 2) закріплюють порядок надання гірничих відводів [5]; 3) затверджують переліки корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення [5]; 4) встановлюють статус державних органів, що регулюють відносини надрокористування [7]; 5) закріплюють перелік органів, що мають право проводити ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із використанням надр [6] тощо.

Укази Президента України визначають правовий статус уповноважених державних органів, що регулюють процес надрокористування, а також деталізують їх повноваження [9]. Президент України контролює використання природних ресурсів та приймає укази про підвищення ефективності державного управління у сфері використання природних ресурсів [9].

Важливу роль при регулюванні відносин надрокористування відіграють накази Міністерства екології та природних ресурсів України. Так нормативно-правовими актами цього рівня визначаються форма спеціального дозволу на користування надрами; порядок переоформлення спеціальних дозволів на користування надрами; ліцензійні умови провадження господарської діяльності з пошуку (розвідки) корисних копалин, тощо. Через складність відносин надрокористування при їх врегулюванні застосовуються також підзаконні нормативно-правові акти, прийняті декількома відомствами.

Акти законодавства про надра та надрокористування не мають зворотної сили та застосовуються до гірничих відносин, що виникли вже після введення в дію нормативно-правові акти, що їх регулюють. Якщо права користування ділянками надр виникли до введення в дію законодавства про надра та надрокористування, що встановлюють інші права та обов'язки відповідних учасників гірничих відносин, то зберігається сила права та обов'язку, що була визначена у відповідності з законодавством, що діяло раніше.

Законодавство про надра України знаходиться в процесі становлення, і не є досконалим. Ми маємо можливість спостерігати пробіли, неузгодженість його норм, й інколи цілковиту відсутність сталого термінологічного інструментарію для законотворчої роботи заважають швидкому вирішенню вищенаведених проблем [3].

Про недоліки чинного законодавства, що регулює відносини в сфері надрокористування та напрями їх усунення йдеться в Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року Про невідкладні заходи щодо підвищення ефективності надрокористування в Україні» [9]. Цим нормативним актом передбачалось внесення змін до: Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення; Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення умов спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами, а також за незаконне видобування корисних копалин місцевого значення, тощо.

Процес удосконалення законодавства, що регулює відносини надрокористування відбувається постійно. На підтвердження цього після Указу Президента України від 6 червня 2003 року № 485/2003 було прийнято Указ «Про заходи щодо забезпечення додержання законодавства у сфері надрокористування» від 05.07.2004 № 741/2004. Відповідно до цього нормативного акту передбачалось розглянути Верховною Радою України законопроекти про внесення змін до: Земельного кодексу України щодо вдосконалення порядку надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, а також до Закону України «Про нафту і газ» щодо визначення поважних причин, за яких користувач нафтогазоносними надрами не в змозі приступити до користування нафтогазоносними надрами, а також встановлення в натуральних одиницях максимальних обсягів видобування нафти і газу під час геологічного вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислової розробки родовищ, тощо.

Сучасна законодавча база, що регулює відносин в сфері надрокористування є безсистемною і не завжди узгоджується з іншими галузями права. Сучасне законодавство про надра України знаходиться у стані розвитку, а тому йому притаманні такі риси, як непослідовність, незавершеність, деяка неузгодженість з іншими галузями права, відсутність чітких юридичних визначень та гарантій. Для усунення цих недоліків необхідна дійова правова база та системний підхід до удосконалення механізму регулювання, управління та контролю за адміністративно-правовими відносинами в процесі використання та охорони надр.

Бібліографічні посилання:

1. Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року N 1127-XIV // Відомості Верховної Ради України, 1999. — N 50. — ст.433
2. Гудков С.В. Правовое обеспечение государственного регулирования недропользования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Гудков Сергей Викторович. — Москва, 2005 — 234 с.
3. Макаренко О.Ю. Юридичне визначення надр // [Електронний ресурс] — Режим доступу : nadra.kiev.ua/node/5
4. Модельный кодекс о недрах и недропользовании для государств-участников СНГ: Постановление N 20-8 от 7 декабря 2002 года. — Принят на двадцатом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ
5. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р. N 827 // [Електронний ресурс] Режим доступу: — <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Про затвердження переліку органів ліцензування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 р. N 1698 // [Електронний ресурс] Режим доступу: — <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Про заходи щодо забезпечення додержання законодавства у сфері надрокористування: Указ Президента України від 05.07.2004 № 741/2004// [Електронний ресурс] Режим доступу: — <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Про надра: Кодекс України від 27 липня 1994 року N 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 36, ст.340
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року Про невідкладні заходи щодо підвищення ефективності надрокористування в Україні: Указ Президента України від 6 червня 2003 року N 485/2003 // [Електронний ресурс] Режим доступу: — <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України від 9 липня 1998 р. № 12-рп/98

Т.С. Мазепа, І.В. Мілаш

(Харківський державний університет харчування та торгівлі)

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ВИМОГА
КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ
ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ**

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної системи освіти в сучасних умовах є досить трудомістким процесом, покликаним вирішити питання «чому учити»? , «як вчити»? і «які критерії оцінки якості освіти»? в контексті компетентнісного підходу. Інноваційні освітні програми вищих навчальних закладів припускають не просто отримання студентами певного обсягу знань і умінь – основною метою процесу навчання стає ефективно практичне використання отриманих знань і умінь в професійній діяльності. Такий підхід є відповіддю на об'єктивні вимоги сучасної «економіки знань», для якої більш значимими й ефективними є узагальнені, засновані на отриманих знаннях уміння працювати, вирішувати професійні проблеми, мати необхідний запас знань для спілкування, бути підготовленими до ефективного володіння інформаційними технологіями та ін.

Аналіз останніх досліджень. Протягом останніх років в Україні реалізуються міжнародні програми, проекти з реформування, трансформації, формування пріоритетних напрямів розвитку освіти. Вийшли в світ праці, в яких розпочата робота з вивчення механізмів, засобів втілення державної освітньої політики. Над розробкою цієї теми працюють В. Андрущенко, Б. Вульфсон, А.Гук, О. Дем'янчук, М. Михальченко, Г. Сафаргалієв та ін.

Цілі публікації. Розкриття ролі міждисциплінарних зв'язків як вимоги компетентнісного підходу сучасної парадигми вищої освіти в системі упровадження інноваційних підходів до управління підготовкою кадрів в умовах адаптації до ринкових умов.

Основна частина. Компетентнісний підхід припускає готовність і прагнення людини застосовувати свої знання, уміння й особові якості в певній сфері професійної діяльності. Наприклад, справжній професіоналізм у сфері економіки проявляється в системності мислення, умінні аналізувати ситуацію, планувати, формувати стратегію і тактику діяльності, в навичках комунікації, ведення переговорів, роботи із контрагентами, володіння Інтернет-технологіями, проведення спеціальних заходів, розробки обґрунтованих рішень і оцінки їх наслідків. Сформовані професійні й особові якості фахівця в економічній сфері діяльності припускають і розвиток здатності використати знання, уміння і практичні навички в складних, непередбачуваних ситуаціях.

Останнє набуває особливої актуальності за сучасних умов, що пов'язані з необхідністю раннього попередження конфліктних і кризових ситуацій, мінімізацією ризиків. Так, критерієм ефективності отримуваних у ВНЗ знань є якість економічної діяльності тих, що навчаються. Передбачається, що вже в період навчання і проходження практик студенти повинні володіти навичками проведення економічних досліджень. Крім того, рівень теоретичних знань студентів старших курсів повинен бути достатнім для здійснення наукового аналізу отриманих у ході досліджень даних, а також для підготовки матеріалів для аналітичних звітів, оцінок, висновків і т.д.

Очевидно, що компетентнісний підхід має чітку спрямованість на вирішення стратегічно важливої проблеми вищої школи – підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Інакше кажучи, наголос робиться не лише на параметри, що задаються «на вході» (зокрема, зміст

навчальних планів, якість їх реалізації в навчально-освітній діяльності, обсяг навантаження, процес викладання, бібліотечні фонди, забезпеченість студентів місцями практик і т.д.), але передусім – на очікувані результати, які необхідно отримати на «виході», тобто на якість знань і умінь студентів, які ефективно використовуються в практичній діяльності й оцінюються роботодавцем.

Компетентнісний підхід – це важлива ланка зв'язку між освітнім процесом і інтересами роботодавців. Вже зараз у вимогах провідних компаній і державних установ до персоналу виразно простежується тенденція говорити на мові компетенцій, що проявилось в розробці і впровадженні так званих «профілів (або моделей) компетенцій», що описують вимоги до окремих категорій співробітників.

Разом із тим, оволодіння загальнокультурними і професійними компетенціями – дуже складний процес, що припускає істотні зміни в роботі із студентами. Якість вирішення даного завдання знаходиться в прямій залежності від того, наскільки професійно з боку викладачів здійснюватиметься навчально-освітній і виховний процес, наскільки раціонально буде організована наукова діяльність і практика студентів.

Розглянемо, наприклад, комплекс вимог, що групуються навколо трьох найважливіших показників якості освоєння освітніх програм підготовки фахівців з економіки. До цих показників відносяться:

- певний набір компетенцій, тобто знань, умінь і особових якостей, необхідних для успішної професійної діяльності;
- системність мислення, сформованість лідерських якостей, креативності і здатності до аналізу наявної інформації;
- комунікабельність і вміння працювати в команді.

При аналізі цих показників стають очевидними глибокий зв'язок і взаємозалежність між ними. Проте її практичне здійснення в підготовці фахівців з економіки припускає істотні зміни в роботі із студентами. І проблема в даному випадку полягає в чіткому розумінні сутності і критеріїв ефективності кожного з наведених вище показників.

Відомо, що фонди оціночних засобів і критерії оцінки якості освіти в сфері економіки і підприємництва мають істотні відмінності як за змістом контрольних завдань, так і за формами їх практичної реалізації. І тут постає проблема розробки загальнонаукових, методологічних і інструментальних підстав системного забезпечення компетентнісного підходу, виходячи з можливостей університету і потреб ринку у фахівців з економіки.

Що стосується системності мислення, ділових якостей, креативності і здатності до аналітичної діяльності, то тут виникає маса проблем, пов'язаних з необхідністю впорядкування, систематизації і відбору найбільш ефективних форм організації і здійснення навчального процесу при максимальному зближенні наукової, практичної і освітньої діяльності.

Найважливішою умовою здійснення міждисциплінарних зв'язків є вимога, щоб кожен викладач мав чітке уявлення про те, що може дати його предмет студентам певної спеціальності. Наприклад, якщо студентам економічного

факультету викладається історія України й історія української культури, то викладачеві важливо підкреслити, що саме в образах культури тієї чи іншої епохи було б корисним для економічних спеціальностей, які елементи й соціальні механізми трансляції соціокультурного досвіду, що знайшли відображення в пам'ятниках культури, актуальні для цих спеціальностей і т.д.

Найбільша продуктивність з максимальним виходом в міждисциплінарний простір простежується в циклі професійної та практичної підготовки, коли практично всі аспекти професійної діяльності у сфері економіки взаємодіють з видами, формами, моделями, технологіями циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки. Як показує практика, оволодіння категоріальним апаратом сфери економіки, прийомами діловодства, складання ділової документації, ведення переговорів, роботи з текстами виявляється більш результативним у тому разі, коли відбувається паралельно з процесом вивчення іноземної мови. Якісно більш високий рівень розуміння професійних, контекстуальних і історико-культурних проблем економіки досягається у тому випадку, коли актуальні професійні аспекти діяльності влітаються в канву культури і політики України і країни мови, що вивчається. Тому цикл гуманітарної підготовки спеціальностей економічного факультету постійно поповнюється політичною термінологією, поняттями з області логіки, етики та естетики, психології та педагогіки, історії культури.

Реальна практика міждисциплінарних зв'язків спрямована і на збагачення інтелектуального потенціалу студентів, що особливо актуально в нинішніх умовах, коли рівень загальнокультурної підготовленості студентів з кожним роком повинен зростати. Саме ця особливість сучасного покоління студентів примушує шукати нові методи і форми роботи з ними, а міждисциплінарні зв'язки можуть бути використані з метою підвищення інтелектуального і духовно-морального потенціалу молоді, її уміння самостійно працювати з джерелами, довідковою літературою, аналізувати ситуації і здійснювати розрахунки, екстраполюючи знання, отримані в одній сфері діяльності, на іншу. Це, у свою чергу, формує культуру і системність мислення і мови студентів, сприяє подоланню правового нігілізму, оволодінню навичками ділового спілкування, розширенню кругозору молодих людей. У міждисциплінарних зв'язках реалізується діалектична взаємодія загальнокультурної і професійної підготовки студентів, посилюючи і конкретизуючи можливості компетентнісного підходу в реальній практиці підготовки кадрів.

Обов'язковим напрямом освітніх програм підготовки фахівців з економіки з урахуванням компетентнісного підходу є проектна підготовка студентів, здійснювана при тісній взаємодії з викладачами і практикуючими фахівцями у відповідних областях при виконанні курсових робіт. Цей напрям розкриває широкі можливості «проби сил» студентів, виходу їх в сферу безпосередньої практичної діяльності, використання переваг наукових досягнень і застосування інноваційних технологій. По теоретичній частині курсової роботи ми можемо робити висновки про якість знань студента, отриманих в процесі навчання. А по використовуваних прийомах і методах обробки економічної інформації можна судити про рівень розуміння студентом суті проблеми, про

економічну обґрунтованість даної роботи. У пропонованих темах курсових робіт і виборі засобів розкриття обраної теми розкривається рівень знань і когнітивних потреб студента, міра його готовності до переходу з позиції учня в позицію самостійного в професійній діяльності фахівця. Очевидно, що ефективність цього переходу забезпечується усім комплексом інноваційного освітнього процесу, що припускає і освоєння потужної теоретичної бази, яку утворює система міждисциплінарних зв'язків, і володіння культурними і професійними компетенціями, і практичну, а також соціальну спрямованість професійної підготовки студента економічного профілю.

Показником результативності навчально-освітнього процесу є сформованість навичок ухвалення обґрунтованих рішень в економічній діяльності, що найвиразніше проявляється під час проходження практик.

Очевидно, що використання компетентнісного підходу в організації і проведенні тренінгів і практик за всіма економічними спеціальностями – процес, що вимагає розробки програми міждисциплінарних зв'язків, в якій конкретизовано, що саме на кожному курсі повинен знати і уміти студент за результатами вивчення дисциплін, що відповідають навчальному плану.

Висновки. Зарубіжний досвід організації багаторівневої підготовки фахівців із економіки, безумовно, є актуальним для розвитку вітчизняної системи освіти. Але очевидно й інше: інтенсивний пошук нової моделі освіти повинен зберегти систему української освіти, яка формувалася як єдиний державний комплекс, працюючий за програмами і навчально-освітніми стандартами, що ввібрав у себе досвід вітчизняної і міжнародної практики освітньої діяльності. Введення системи освіти «ринкового» типу, що забезпечує спектр освітніх послуг, затребуваних конкретними умовами сучасного етапу цивілізаційного розвитку суспільства, повинне будуватися за принципом максимально повного обліку позитивного досвіду світової практики у сфері економіки, зберігаючи при цьому українську історико-культурну традицію, у тому числі в області освітньої і виховної діяльності.

Т.П. Медведовська

(Національний гірничий університет)

ШЛЯХИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Однією з актуальних проблем сьогодення залишаються забезпечення й оцінювання якості вищої освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівця у ВНЗ. Сьогодні стан системи вищої освіти характеризується тим, що деякі аспекти проблеми оцінювання якості професійної підготовки фахівця, створення вищим навчальним закладом власної системи оцінювання недостатньо вирішені. Це

пояснюється стрімким зростанням вимог до сучасного фахівця, серед яких перше місце посідає здатність до самонавчання і неперервного виробництва знань. Тому, на нашу думку, потребують дослідження наступні проблеми: порівняння різноманітних підходів до оцінювання якості вищого навчального закладу; створення системи якості вищої освіти; уточнення суті поняття «якість підготовки фахівця»; взаємозв'язок поняття «модель фахівця» з процедурою проведення комплексної оцінки якості підготовки фахівця у ВНЗ; оптимальний відбір сукупності показників для оцінки якості; узагальнення досвіду зарубіжних та українських університетів стосовно створення системи оцінювання якості підготовки випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор. Результати проведеного теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури свідчать про те, що у контексті зазначеної проблеми сучасна наука має чимало теоретичних і практичних надбань. Проблеми оцінювання якості підготовки фахівців, методики розробки складових комплексного оцінювання готовності випускників вищих навчальних закладів до здійснення професійної діяльності, створення вищими навчальними закладами системи оцінювання стали предметом дослідження українських і зарубіжних науковців: Г.Г. Азгальдова, Л.І. Анищевої, В.А. Долятовського, Л.М. Віткіна, П.І. Канівця, П.В. Кулешова, Є.М. Мелешко, В.В. Стешенка, А.І. Субетто, Ю.Г. Татура, Р.А. Фатхутдінова, Г.І. Хімічевої та ін. Однак слід зауважити, що більшість з вище вказаних праць присвячена розробці аналітичної та економічної моделі оцінювання якості підготовки випускника ВНЗ. Це, на нашу думку, пояснюється тим, що для вирішення цього питання суто педагогічних знань виявляється недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета нашого дослідження полягає в узагальненні закордонного та вітчизняного досвіду створення системи якості вищої освіти, розкритті змісту поняття «якість підготовки фахівця», «система якості», а також аналізі різноманітних підходів щодо вибору показників для комплексного оцінювання якості професійної підготовки фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У сучасних умовах розвитку нашого суспільства вищий навчальний заклад надає різноманітні послуги, замовниками яких є: по-перше, особистість, яка здобуває освіту, по-друге – виробництво, для якого готуються кваліфіковані фахівці, по-третє – держава, яка виступає як гарант освітнього процесу [2]. Постає питання: яким чином кожний з перерахованих замовників може оцінити якість наданих закладом вищої освіти послуг? На наш погляд, необхідно розкрити суть деяких базових понять, таких, наприклад, як якість вищої освіти, якість підготовки фахівця, система якості, підходи до оцінки якості роботи вищого навчального закладу.

До оцінки якості роботи закладів вищої освіти у світовій практиці застосовуються різноманітні підходи: репутаційний (використання експертного механізму для оцінки рівня професійних освітніх програм та навчальних закладів в цілому), результативний (вимірювання кількісних показників

діяльності вищого навчального закладу) та загальний (базується на принципах Total Quality Management і вимог до систем менеджменту якості International Organization for Standardization) [4]. Сьогодні українські ВНЗ створюють системи якості, використовуючи загальний підхід.

За результатами теоретичного аналізу наукових джерел нами виявлено, що існують різноманітні тлумачення суті поняття «якість підготовки фахівця» та «якість фахівця», однак всі вони мають за основу «якість» як економічну категорію. Так, під якістю фахівця розуміють сукупність його властивостей, які дозволяють кваліфіковано і своєчасно виконувати професійну роботу у відповідності з паспортом спеціальності, займати активну громадянську позицію, постійно підвищувати свою кваліфікацію, а при необхідності своєчасно змінювати професію [5, с. 58]. У своєму дослідженні П.І. Канівець розглядає якість фахівця як об'єктивно існуючу сукупність властивостей і характеристик (знання, уміння, навички, особистісні якості, здібності, комунікативні та інші якості), яка визначає його як фахівця певної професії та спеціальності і відрізняє його від інших спеціалістів. Якість підготовки фахівця, на думку дослідника, це сукупність суттєвих властивостей та характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності і повинен відповідати вимогам споживачів [1]. Під якістю підготовки фахівця ми розуміємо сукупність властивостей, якостей, здібностей та здатностей, характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення ним навчальної діяльності у закладі вищої освіти і повинен відповідати вимогам споживачів (суспільства, ринка праці, роботодавців, самої особистості).

Серед проблем системи підготовки фахівців називають наступні:

- проблема невідповідності структури знань, умінь у молодих фахівців виробничим вимогам унаслідок розриву раніше існуючих системних зв'язків між виробництвом, наукою і освітою;
- проблема оцінки рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців і виявлення чинників його підвищення;
- проблема невідповідності кваліфікаційної характеристики фахівця вимогам ринку професійної праці, роботодавців;
- проблема неадекватності змісту навчального плану і робочих програм необхідним компетенціям, відповідно до потреб розвитку ринку праці;
- проблема розвитку системи моніторингу і контролю якості підготовки фахівців, що включає: а) систему внутрішньої оцінки якості підготовки, а саме, методи оцінки при вхідному, поточному і підсумковому контролях якості підготовки фахівців; б) систему зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців [1, с. 52].

На наш погляд, цей перелік проблем слід доповнити наступним: проблема створення системи управління якістю підготовки у ВНЗ, оскільки невелика кількість українських університетів упроваджує системи управління якістю та отримує міжнародні сертифікати.

Для оцінювання якості підготовки фахівця О.М. Мелешко запропонувала наступну схему формування показників якості підготовки фахівця: рівень

фундаментальної теоретичної підготовки (знання природничо-наукових дисциплін, знання гуманітарних і соціальних наук, знання загально-професійних дисциплін, знання спецкурсів, рівень системності підготовки); рівень професійної компетентності (технологічна та інформаційна компетентність, базові навички фахівця, уміння обґрунтовувати і обирати найкраще рішення); особистісні якості фахівця (розумові навички, навички міжособистісної комунікації, особистісні якості) [3].

Також важливим кроком є створення вищим навчальним закладом власної системи, яка б дала можливість оцінити якість підготовки випускників. Для цього необхідно використати комплекс показників, завдяки яким можна об'єктивно оцінити майбутнього фахівця, його здатність виконувати майбутню професійну діяльність. Така система якості повинна бути основана на устояних традиціях, результатах наукових досліджень і сучасного досвіду [2, с. 22].

На нашу думку, побудова моделі професійної діяльності фахівця, а також моделі освітньої та професійної підготовки створюють можливість вибрати певну сукупність показників, які нададуть інформацію про рівень підготовки і готовності фахівця до професійної діяльності. Так, для оцінювання якості підготовки фахівця у ВНЗ пропонується використовувати комплексний показник, що містить в собі індивідуальні показники, які й характеризують ці властивості. У дослідженні російських науковців було обрано вісім таких індивідуальних показників якості фахівця: рівень професійних знань; рівень практичного застосування професійних знань; рівень творчих навичок (участь у науково-дослідницькій роботі, доповіді, статті, використання результатів науково-дослідницької роботи у курсових, дипломних роботах); рівень загальнопрофесійних знань (середня оцінка з загальнопрофесійних дисциплін); рівень загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних й соціально-економічних знань (середня оцінка з загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних і соціально-економічних дисциплін); рівень виконавської дисципліни (своєчасне виконання курсових, дипломних проєктів, своєчасне отримання заліків оцінює куратор академічної групи); рівень загальної активності і підприємництва (участь в суспільній праці і праці з сумісництвом оцінює куратор групи); рівень культурного, етичного і морального виховання оцінює куратор групи [5, с. 59-60].

Однак, на нашу думку, деякі з вказаних показників можуть бути недостатньо об'єктивними, оскільки самі залежать від багатьох чинників. Для більшій об'єктивності оцінювання якості підготовки фахівців у ВНЗ необхідно враховувати самооцінні судження випускників, які нададуть додаткову інформацію про їх готовність здійснювати професійну діяльність, про рівень сформованості тих чи інших якостей та властивостей та ін. Повноцінна освіта – це необхідна умова досягнення молоддю бажаного соціального статусу. Тому перед дослідниками актуальним залишається питання встановлення залежності між соціальною та професійною орієнтаціями. Також, на наш погляд, показники для оцінювання якості підготовки фахівця повинні бути або

уніфіковані для всіх спеціальностей вищого навчального закладу, або сформовані для кожної спеціальності окремо, враховуючи її специфіку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, питання оцінювання якості підготовки фахівця, вибір показників, побудова системи оцінювання вищим навчальним закладом залишаються сьогодні недостатньо дослідженими. Результати теоретичного аналізу науково-педагогічних досліджень дають можливість говорити про існування різноманітних моделей оцінювання якості вищої освіти: оцінювання власної діяльності самим навчальним закладом; зовнішня оцінка; поєднання обох варіантів, або так звана «американська модель». Однак, сьогодні кожний вищий навчальний заклад має створювати власну систему якості.

Бібліографічні посилання:

1. Канивец П.И. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов: дис. канд. економ. наук / П.И. Канивец. – Новочеркасск, 2004. – 230 с.

2. Логачев В. Система качества для образовательных услуг / В. Логачев // Высшее образование в России. – 2001. – № 1. – С. 20-24.

3. Мелешко Е.Н. Методы и модели управления качеством подготовки специалистов с высшим образованием в регионе: дис. канд. економ. наук / Е.Н. Мелешко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 249 с.

4. Похолков Ю. Обеспечение и оценка качества высшего образования / Ю. Похолков // Высшее образование в России. – 2004. – № 2. – С. 12-27.

5. Суслов А.Г. Система оценки качества подготовки специалиста / А. Г. Суслов // Качество. Инновации. Образование. – 2005. – № 3. – С. 58-61.

С.В. Мельник

(Державна установа «Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин» Міністерства соціальної політики України)

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Систему вищої освіти України характеризує відірваність обсягів та якості підготовки фахівців від потреб ринку праці та вимог роботодавців.

"Підготовка заради підготовки" сформувалася, у свою чергу, за таких обставин:

- перетворення навчальних закладів (перш за все, багатьох ВНЗів) на фінансово-корпоративні утворення, які у кризові 90-і роки минулого століття, дозволили першим "вижити". Після цього мало хто з ректорів ВНЗів перебудував внутрішній менеджмент та переорієнтувався на здорову конкуренцію, якісні параметри освітніх послуг та потреби ринку праці;

- у країні через структурну кризу, згортання машинобудування, ВПК, банкрутство багатьох підприємств легкої та інших видів переробної промисловості було зруйновано ефективну систему базових (для навчальних

закладів) підприємств та коопераційних зв'язків. Їх втрата за віссю "освіта-виробництво" призвела до погіршення якості підготовки та перепідготовки кадрів, у першу чергу, стосовно надання та закріплення на практиці професійних знань, умінь та навичок;

- Україна не змогла навіть започаткувати реформування наукової сфери. Відірваність науки та освіти одна від одної, зокрема, та від реальних потреб суспільства і економіки, в цілому, призвела до зниження (за нашими оцінками) їх рівня конкурентоспроможності до середньосвітового аналога не менш як у 5 разів;

- молодь та батьки формували та формують ажіотажний попит на милозвучні види економічної діяльності та спеціальності (піар-технології, паблік-рілейшенз, продюсерство, шоу-бізнес, різноманітний менеджмент тощо), за якими низький (або відсутній) попит на вітчизняному ринку праці. Мотивація лівової частки молоді, яка сьогодні проходить фазу формування "псевдопроамериканської морально-індивідуалістичної форми поведінки" зрозуміла – "гарно та легко" жити без особливих витрат часу та праці. Мотивація багатьох батьків на отримання їх "чадами" дипломів про вищу освіту, і ні в якому разі не орієнтуватися на дефіцитні високооплачувані робітничі професії, теж зрозуміла – "нам життя давалося важко, хай дітям буде легше, бо вони ж майбутні керівники (менеджери), юристи, бухгалтери, естрадні співаки, перукарі з університетським дипломом і т.ін.". Крім того, багато кому з батьків не вдалося закінчити за радянських часів інститутів (університетів, академій) через дуже жорсткий та якісний рівень відбору та навчання, тому дипломи їх дітей – свого роду сатисфакція. Слід також зазначити, що стрімке розшарування населення за фінансово-матеріальним станом, процвітання "тіньової" економіки та корупції і т.ін., сприяють тому, що окремі "покупці" освітніх послуг платять не за реальну їх якість та кількість, а задля престижу, тим паче, що з "легкими" грошима їм легко розлучатися;

- відірваність роботодавців (за окремими винятками) від процесу підготовки кадрів, формування держзамовлення, профорієнтації, профвідбору та профадаптації молоді. Поряд з цим здебільшого рівень знань та професійної компетентності випускників навчальних закладів не влаштовує роботодавців, тому сьогодні останні зорієнтовані на додаткову підготовку (перепідготовку) молодих фахівців (кваліфікованих робітників). Головними критеріями добору кадрів (за невеликим винятком) для них є комунікабельність, корпоративність та командність, системність, уміння навчатися, ініціативність, потяг до кар'єрного та професійного зростання пошукачів посад, а вже потім наявність у них трудового стажу, фаху, "приналежність" диплому до передових ВНЗів тощо. Завищена (у недавні часи) орієнтація роботодавців на студентів з університетськими дипломами, навіть до займання ними робочих місць (за професійним змістом) робітників (продавець, охоронець, продавець-консультант, перукар-модельєр тощо) та посад технічних службовців (секретар, коректор, декоратор, касир, адміністратор, реєстратор тощо), відірваність від проблем сфери освіти, "жирування" на можливості перебирати кадри із безробітних випускників, підготовлених не за кошти роботодавця, а за власні

кошти молоді чи кошти держави (держзамовлення) тощо, сьогодні вітчизняному бізнесу "вилізають боком". Вибирати часто-густо кращих із гірших, в умовах демографічної кризи та гострого дефіциту на "реально" кваліфіковані кадри, стає все дедалі складніше;

- перетворення за "мовчазної згоди" держави та суспільства багатьох навчальних закладів на соціальні інституції, де значний прошарок молоді на 2-6 років відкладає свій статус безробітного;

- деструктивність та хибність чинного механізму держзамовлення. За нашими оцінками, не менше 40,0% державних коштів розподіляються помилково, збитково, а то й просто "зливаються у пісок безвідповідальності". Це й не дивно, бо як "де-факто" відповідальним за формування, розміщення та виконання державного замовлення виступає МОН України;

- формування безвідповідальності навчальних закладів за багатомільйонні втрати бюджетних коштів. Цьому сприяє відсутність ефективного громадського (державного) нагляду за функціонуванням ринку освітніх послуг. Це й не дивно, бо більшість контрольних, моніторингових та наглядових функцій, як наприклад, акредитація, ліцензування, оцінювання якості, знову ж таки віддано на відкуп МОН України;

- розпорошеність управлінських, фінансово-матеріальних, кадрових ресурсів освітянської сфери через численну мережу навчальних закладів, яка за абсолютними та відносними кількісними показниками майже попереду усього світу, у т.ч. США та країн ЄС. Поряд з цим жоден навчальний заклад України за якісними характеристиками не потрапляє до міжнародних рейтингів та ранжирів. Таким чином, підвищення якості вітчизняних послуг, перш за все, може досягатися "переходом кількості в якість", тобто суттєвого укрупнення, інтеграції, "злиття та поглинання" не менш (за нашими оцінками) як 2/3 навчальних закладів, їх формування навколо класичних та провідних ВНЗів країни у корпоративні університети, навчальні консорціуми, комплекси та комбінати, передавання до загальноосвітніх шкіл окремих функцій, наприклад, професійно-освітніх тощо;

- безлад в освітньому законодавчому полі. Незважаючи на те, що Україна вже 3 роки як приєдналася до "Болонського процесу", на законодавчому рівні так і не приведено у відповідність більшість механізмів, стандартів, підходів, та навіть (що знаково) термінологічну базу (наприклад, невідповідність міжнародним аналогам таких вітчизняних термінів як повна, базова, неповна вища освіта, спеціальність, напрям підготовки тощо). Понад 10 років у країні є чинною 4-рівнева (ступенева) система освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр), чого немає (уже немає) в жодній "порівнянній" країні світу. І на сьогодні законодавчо так і не визначено вітчизняну модель освіти, яка б увібрала до себе кращі риси напрацьованого за десятиріччя та привнесеного ззовні досвіду. На цьому фоні деякі розробки, наприклад, державні стандарти вищої освіти, спокійно собі продукуються поза межами законодавчого поля;

- відсутність (до недавнього часу) пріоритетів у розвитку держави, економіки, видів економічної діяльності (галузей) і, як наслідок, коротко- і середньотермінових прогнозів потреби у кваліфікованих кадрах у галузевому, регіональному та професійному розрізі. На сьогодні так і не розроблено, ані відповідних дієвих та доступних методик, ані ефективної рекрутингової політики (мережі), ані механізму залучення до цього соціальних партнерів, соціально відповідального бізнесу. Для наочності можна навести такі приклади. На 2007-2008 рр. планом прийняття за державним замовленням на підготовку молодших спеціалістів за спеціальністю "Агрономія" виділено 3280 місць, тоді як на офіційному ринку праці станом на 01.01.2007 р. потреба складала одну (!) вакансію відповідного профілю, для спеціальності "Зооінженерія" – 1425 місць та 20 одиниць, для бакалаврів за напрямом підготовки "Мистецтво" – 4158 та 25, "Культура" – 1957 та 94, "Екологія" – 2440 та 5 відповідно;

- хибність та непрофесіоналізм, афільованість до корпоративних інтересів освітянської сфери, лобіювання під час розробки, погодження та затвердження Державних стандартів вищої освіти. Так, наприклад, затверджені постановами КМУ "Переліки бакалаврів та молодших спеціалістів" (від 13.12.2006р. за №1719 та від 20.06.2007р. за №839 відповідно) розроблено у значній мірі без урахування вимог національних та міжнародних стандартів (ISCO-88, ISCED-97, КП, КВБД). Іншими словами, розробка Переліків у відриві від означених стандартів, за мовчазної згоди керівників більшості навчальних закладів, за відсутності переліку кваліфікацій, вже призвела до того, що для 613 із 945 спеціальностей програм та напрямів підготовки (молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів (проект) або 64,9% від їх загалу, складно підібрати кваліфікації (професії) у зв'язку з їх відсутністю як у вітчизняному та міжнародному класифікаторах професій, так і у сфері прикладання праці. Наприклад, у Переліку "молодших спеціалістів" для 137 спеціальностей або 44,7% від їх загалу, у т.ч. таких, як "Менеджмент та адміністрування", "Правознавство", "Соціологія", "Міжнародні відносини", "Журналістика" тощо відсутні аналоги професій у КП та ISCO-88. Тобто в Україні, як і ніде у світі, роботодавці не орієнтуються на такий низький освітній рівень відповідних фахівців. Виходячи з цього, для зазначених та ряду інших "надуманих" спеціальностей за умови, що чинний Перелік бакалаврів "перетягує" на себе багато професій, вже сьогодні відсутні можливості підібрати кваліфікації чи внести їх до КП, тому останнє вступить у суперечність із міжнародною практикою. Подібна ситуація і з Переліком бакалаврів. Так, наприклад, проведений аналіз засвідчує, що для 47,2% напрямів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (67 із 147) на вітчизняному ринку праці та у професійно-класифікаційній системі (до моменту законодавчого скасування освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) відсутні професійні кваліфікації (професії). Для більшості з них у такому вигляді відсутні аналоги і у міжнародній професійно-класифікаційній сфері. Слід зазначити, що основна сьогоднішня проблема розробки державних освітніх стандартів – це порушення норм чинного законодавства, у т.ч. щодо розробки порядку та процедури підготовки відповідних, вкрай важливих, стандартів. Тобто у теперішній час

йде розробка та затвердження освітніх стандартів без прописаних правил, тобто без самого розуміння їх розробки;

- низький рівень оплати праці педагогів, особливо доуніверситетського рівня, гонитва окремих керівників навчальних закладів за прибутками, у т.ч. від навчання на комерційних засадах, перетворення у багатьох випадках підвищення наукової кваліфікації на статус підвищення кваліфікації освітнього рівня (наприклад, 75,0% захистів ступеня кандидата економічних наук здійснюється у ВНЗах, а близько 80,0% здобувачів – викладачі, асистенти тощо), безвідповідальність за рівень якісних освітніх послуг та реальний рівень працевлаштування тощо – все це призводить до виникнення декваліфікації та корупції серед представників викладацької діяльності. "Здорове" ядро (прошарок) як педагогів, так і навчальних закладів не може самостійно змінити ситуацію в освітній сфері на краще, хоча вони і намагаються, про що свідчать численні та конструктивні публікації у пресі;

- девальвація рівня підготовки фахівців заочної форми навчання, чому, окрім перелічених вище чинників, сприяє і відрив професійної діяльності більшості з них від фаху, за яким іде навчання, тобто відсутня можливість поєднати професійний досвід із новими знаннями;

- втрата якісних характеристик освітніх послуг у багатьох навчальних закладах та жорстка регламентація бази навчання часто-густо не дозволяють перспективній, націленій на результат молоді здобувати бажані знання та спонукають її до пошуку альтернативних форм навчання (за кордоном, самоосвіта тощо).

Перелік негараздів у сфері розробки освітніх та професійних стандартів, збалансування обсягів та якості підготовки кадрів з потребами ринку праці, економіки та суспільства дуже довгий. Для "скорочення" цього переліку необхідна системна, клопітка та конструктивна робота, у т.ч. над розробкою комплексної Концепції формування ефективної системи управління підготовкою (перепідготовкою) кадрів.

Реалізація Концепції повинна передбачати дотримання таких принципів:

- тривалий період реформування (не менше 10 років);
- системність та комплексність заходів, у т.ч. щодо законодавчо-нормативного, інституційного, фінансово-матеріального, кадрового, методично-інформаційного забезпечення;

- прозорість та доступність. Більшість підходів вимагає їх всебічного розгляду, узгоджень та обговорень з боку всіх учасників ринку освітніх послуг (соціальні партнери, роботодавці, органи управління усіх рівнів, громадські організації, зацікавлені міжнародні фундації, молодь, що навчається, батьки студентів (учнів), навчальні та освітні заклади тощо);

- паритетність, яка означає урахування інтересів та відповідальність усіх сторін, залучених до системи управління підготовкою (перепідготовкою) кадрів, у т.ч. через переговорні, посередницькі та примирницькі процедури;

- наступність, що передбачає збереження ексклюзивних, ефективних, сталих та ментальних вітчизняних підходів до підготовки кадрів;

- інноваційність. Вона включає запровадження новітніх світових освітньо-методичних технологій, ефективних систем менеджменту, оцінювання, профорієнтації, профвідбору, профадаптації, визначення професійної компетентності випускників, "передавання" частки загальних (фундаментальних) програм на доуніверситетський рівень (старші класи загальноосвітніх шкіл, технікуми, коледжі, спеціалізовані заклади);

- етапність. Реформаторські дії розподіляються за їх реалізацією у такій послідовності – законодавчо-нормативне, інституціональне та фінансове, стандартно-програмне, інформаційно-кадрове забезпечення;

- автономність. Її ключовим принципом виступає теза: навчальні заклади (їх об'єднання) делегують органу управління (на державному, регіональному, відомчому, виробничому рівнях) функції, які за об'єктивних та суб'єктивних обставин вони не можуть здійснювати самостійно (наприклад, оцінювання якості навчання, визначення рейтингів діяльності, реальних обсягів підготовки відповідно до потреб економіки тощо);

- корпоративність. Передбачається, що ступінь інтеграції освітніх (старші класи) і навчальних закладів, наукових установ, підприємств, рекрутингових (консалтингових, маркетингових) компаній тощо повинна мати логістичний (оптимізаційний) максимум, тобто невходження навчального закладу до корпорації може бути тільки, як виняток, через об'єктивні причини економічної, соціальної чи функціональної доцільності, наприклад, відсутність у регіоні профільних наукових установ чи великого виробництва, суттєва віддаленість партнерів один від одного тощо;

- мінімізація. Витрати коштів та часу на навчання, розміри плати за підготовку кадрів роботодавцями, фізичними особами, за рахунок держзамовлення, тривалість навчання (перш за все, для бакалаврів, які "виходять" на ринок праці), освітніх та професійно орієнтованих програм тощо повинні відповідати основам ринкової економіки (якість, попит, пропозиція, конкуренція тощо). Слід вивчити і можливість фінансування за кінцевим результатом, тобто "вранці стільці, а ввечері гроші". Мова йде про моделі деяких країн, коли університет безвідсотково кредитується на період підготовки "замовленого" фахівця, а кінцеві розрахунки отримує лише після його успішного "продажу" (реального працевлаштування за відповідними якісними характеристиками чи професійного визнання (сертифікації) його професійної компетентності);

- доцільність. Кожен напрям (підхід, захід) Концепції проходить соціальний, управлінський та інноваційний аудит щодо його доцільності, витратності та очікуваних результатів;

- відповідальність. Усі без винятку сторони (учасники) ринку освітніх послуг та ринку праці несуть відповідальність за результати своєї роботи відповідно до чинного законодавства (яке слід розробити та прийняти);

- партнерство. Усі без винятку напрями (підходи, заходи) Концепції реалізуються за участі соціальних партнерів та зацікавлених неурядових організацій;

- локалізація. Управління підготовкою (перепідготовкою) кадрів не здійснюється на регіональному рівні лише за умови об'єктивної відсутності відповідних ресурсів і повноважень (наприклад, законодавчо-нормативне забезпечення, національний (відомчий) сегмент держзамовлення, державні освітні та професійні стандарти тощо), що також потребує змін у чинному законодавстві щодо реструктуризації системи управління підготовкою кадрів за напрямом – від державного до регіонального та галузевого (відомчого) рівнів;

- поінформованість. Громадськість (роботодавці, абітурієнти, студенти (учні), їхні батьки, пересічні громадяни тощо) повинні мати вільний доступ через мережу Internet, спеціалізовані телепрограми, друковані видання тощо до інформації щодо: вартості (собівартості) навчання, інших освітніх послуг; кількісних та якісних характеристик навчального закладу (чисельність працівників у професійному розрізі та студентів, структура, фінансовий обіг та потоки, рейтинги тощо); викладачів (предмети (дисципліни) навчання, навантаження, публікації, теми дисертаційних робіт, наукові школи, де ще викладають та працюють, їх рейтингові оцінки з боку студентів тощо); стану ринку праці у професійно-галузевому розрізі (описи професій, рівень оплати праці, престижність, вакансії, чисельність безробітних за фахами та професіями, кваліфікаційні вимоги до посад тощо) тощо.

Никитюк Н.О., Шабанова Ю.О.
(*Національний гірничий університет*)

ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІНЖЕНЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ВИЩІЙ ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми: Актуальність питань інженерної освіти обумовлена нагальною потребою кардинальних змін в освітянському просторі, який повинен поруч з забезпеченням якісної підготовки спеціалістів технічної галузі активізувати процес збереження та інноваційного становлення інженерних знань. Вирішити це питання покликана інженерна педагогіка, яка спрямована на вдосконалення професійно-педагогічної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів вищої школи. Враховуючи євроінтеграційні процеси перебудови та модернізації освіти, а також об'єктивну потребу в удосконаленні формування професійної компетенції викладачів технічних дисциплін, впровадження основних концептів Інженерної педагогіки в практику діяльності вищих навчальних закладів України є нагальною потребою сучасності.

Вітчизняна система вищої педагогічної освіти у своєму динамічному розвитку зробила суттєвий крок щодо перетворення студента з об'єкта в суб'єкт, установа суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховному процесі. Разом з тим, на жаль, студент залишається суб'єктом навчання, а не суб'єктом майбутньої професійної діяльності. Це означає, що сучасна система вищої

педагогічної освіти стала більш демократичною, але не виводить студента на рівень професійної зрілості. На жаль саме професійна педагогіка не отримала у сучасному освітянському просторі достатнього розвитку. Особливо це стосується інженерної педагогіки, яка тільки набуває розвитку в Україні та потребує як теоретичного осмислення її основ, так і практичного втілення методології інженерної дидактики в навчальний процес вітчизняних технічних університетів.

Мета публікації: Обґрунтування основних факторів та принципів розвитку інженерної педагогіки, виходячи з сучасних світових тенденцій.

Основна частина: Харківська інженерно-педагогічна академія започаткувала впровадження в навчальний процес досвіду Міжнародного інженерного товариства, виконуючи функції Національного моніторингового комітету України. В Харкові було створено перший Центр інженерної педагогіки. Другим в Україні став Центр інженерної педагогіки в Дніпропетровську, відкритий на базі кафедри філософії Національного гірничого університету. В основу концепції інженерної педагогіки покладено синтез науки-освіти-промисловості, який реалізується при впровадженні наступних принципів:

- Використання сучасних соціальних технологій при формуванні методології інженерної педагогіки;
- Відображення сфери загальнонаціональних та стратегічних інтересів країни в загальноосвітній концепції та законі про вищу освіту;
- Формування вимог до інженерної діяльності майбутнього;
- Перехід на нові освітянські технології в підготовці інженерів;
- Підтримка на суспільно значущому рівні якості інженерної освіти.

Надані принципи обумовлені сучасними факторами розвитку сучасної інженерної освіти:

- аналіз кардинальних реформістських зрушень в науково-технічній і соціально-економічній сфері;
- прогноз змістовних і структурних змін виробництва, науки і культури країни, а також освітніх потреб населення;
- дослідження процесів становлення багатоукладної економіки країни і напрямів розвитку регіональних економік;
- системні уявлення цілей і цінностей інженерної діяльності майбутнього;
- врахування сучасної філософії професійної освіти;
- вивчення стану і динаміки ринку інженерної праці та інтелектуальної продукції на регіональному, міжрегіональному, національному та міжнародному рівні;
- врахування ролі особистісної організації професіонала-інженера у формуванні мислення інженерного типу.

Формування цільової структури інженерної діяльності дозволяє встановити характер та рівень інженерної освіти. Багаторівнева економіка та багатомірність професійно-освітнянських інтересів населення формують

ринковий запит на інженерну освіту різного рівня та характеру, що представлені нижче:

- інженери-енциклопедисти, орієнтовані на роботу в малих підприємствах, в яких відсутнє розділення на інтелектуальний труд;
- інженери-технологи, здатні забезпечити засвоєння високих наукоємних технологій та їх впровадження на підприємстві;
- інженери по трансферу технологій, здібних забезпечити трансфер наукових ідей в технологію, організувати виробництво товарів та послуг на їх основі;
- інженери-професіонали (інженерна еліта), спеціалісти нового типу мислення, систематики, носії цілісної інженерної діяльності, здібних до творчої роботи на всіх етапах життєвого циклу, реалізуючи систему знань від дослідження та конструювання до споживача та забезпечення експлуатації.

В концепції інженерної освіти необхідним виступає доповнення фіксації цільових настанов системами тестів ВНЗ як засобу досягнення національних цілей в сфері інженерної освіти.

Висновки: Світові досягнення в сфері розвитку інженерної педагогіки відповідають рівню та тенденція становлення вищої технічної освіти в Україні. В цьому зв'язку тенденції вітчизняного розвитку вищої освіти у вигляді скорочення та об'єднання спеціальностей в державному класифікаторі виступає як відповідна часовим вимогам, зокрема в сфері інженерної освіти. Як рекомендація в напрямку становлення цих процесів можна запропонувати обмеження спеціальностей рівнем споріднених напрямків, що охоплюють весь спектр інженерної діяльності. А розвиток державного класифікатора доцільно здійснювати лише за рахунок появи нових полідисциплінарних чи міждисциплінарних спеціальностей.

Виходячи з розробок європейських дослідників, можна визначити інженерну педагогіку як самостійну галузь наукового знання, але тісно взаємозв'язану з технічними і технологічними науками, яку характеризують міжнаукова комунікація, багатозначність, широта об'єкту і предмету. Активне впровадження інженерної педагогіки в навчальний процес Національного гірничого університету сприятиме підвищенню рівня підготовки інженерів на підставі відповідності інженерно-педагогічних кадрів світовим вимогам технічної освіти.

Т.В. Нікєєнко, Т.М. Черкавська
(Національний гірничий університет)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ

Сучасний стан розвитку освіти в Україні відзначається складними перетвореннями, які спрямовані на її модернізацію з урахуванням світових

тенденцій, а також вимагають найбільшою мірою врахувати національні традиції, які склалися у вітчизняній практиці протягом тривалого історичного розвитку.

Метою даного дослідження є визначення основних механізмів, на яких ґрунтується управління вищою освітою в Україні, порівняння їх функціонування з практикою зарубіжних країн, а також визначення напрямів адаптації цього досвіду до специфіки розвитку вітчизняних освітніх процесів.

Ці проблеми знаходились у центрі уваги таких науковців як О.В. Дубровка, С. А. Калашникова, С. А. Коваленко, Н. М. Колісниченко, В.В. Остапчук, які досліджують механізм державного управління у сфері освіти. При всій значущості результатів, отриманих у цій сфері, слід звернути увагу на те, що не всі аспекти проблеми функціонування механізму державного регулювання освітою дістали своєї розробки. Зокрема, недостатньо уваги надається аналізу безпосередніх шляхів і засобів подолання кризового стану української освіти.

Розглядаючи сутність механізму державного управління, необхідно зазначити, що відносно визначення даної категорії існує певна невизначеність. Не зосереджуючись на дефініції механізму, використовуємо це поняття у розумінні процесу приведення об'єкта управління до бажаного стану шляхом організації каналів прямих та зворотних зв'язків, що перетворюють життя суспільства в єдиний, цілеспрямований, ефективний, виробничий організм, який постійно розвивається [1, с. 108]. Складовою механізму державного управління має бути механізм контролю, а також такі механізми, як: планування, організація, мотивація, координування, розпорядження, облік, аналіз [2].

У сучасних умовах реформування національної системи освіти пов'язане з процесами європейської інтеграції. У силу цього в країні склався й функціонує особливий механізм запровадження освітніх реформ, суть якого складає розробка й реалізація програмних документів, що реалізують державну політику. Головним суб'єктом цього механізму є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, що здійснює програмно-методичне керівництво в Україні у якості центрального державного органа. Програми й методичні вказівки, що виробляє це міністерство, є фактично єдиним інструментом, що об'єднує вищі навчальні заклади країни (незалежно від їх відомчої підпорядкованості) в єдину систему і допомагає зберегти єдиний освітній простір.

Враховуючи необхідність реалізації методичного керівництва за такими напрямками: розроблення і правове оформлення методичної документації, вивчення стану педагогічної і виховної роботи, організація роботи з удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації, вкрай необхідною стає не централізація, а автономія вищих навчальних закладів. Звідси – проблема поєднання централізованого управління з боку Міністерства й установ вищої освіти. Досвід європейських країн свідчить, що у переважній більшості з них існує централізована система управління вищою освітою. Практично в усіх країнах управління вищою

школою покладено на міністерство, а фінансування здійснюється на декількох рівнях: федеральному, регіональному і місцевому. Так, у Франції управління здійснює Міністерство національної освіти, витрати на заробітну плату викладацькому, адміністративному і допоміжному персоналу покриває держава, а місцева влада відповідає за інвестиції й поточні витрати. У Німеччині вищою освітою опікується на федеральному рівні Міністерство освіти, науки і технології, на рівні земель – земельний уряд (на чолі з міністром), а фінансування переважно державне.

У комплексі механізмів державного регулювання системи освіти бюджетне фінансування є найважливішим важелем впливу держави як на всю систему, так і на окремі освітні заклади. Надання освітніх послуг інтегрує у собі низку суттєвих проблем організації фінансування освітніх закладів, від раціонального вирішення яких залежить ефективність всієї системи освіти й можливість її неперервного розвитку.

У перехідний період у більшості пострадянських країн скорочення фінансування освіти відбувається у 3 - 4 рази швидше, ніж спад ВВП, вищі навчальні заклади втрачають свій статус як інституту, що надає суспільні блага. Тому вони змушені виявляти свою активність в усіх доступних сферах, щоб вижити за сучасних умов. Закон України «Про освіту» чітко визначає основні та додаткові джерела фінансування, а також механізми фінансування наукових досліджень [3]. В умовах недостатнього державного фінансування освіти законодавчими актами держава заохочує вищі навчальні заклади шукати власні механізми додаткового фінансування.

Основна мета фінансової діяльності вищого навчального закладу полягає у забезпеченні його фінансової стійкості з метою збереження та розвитку інтелектуального, наукового, освітнього, культурного й виробничого потенціалів. Специфіка механізму фінансового управління вищою школою України полягає у:

1. Необхідності розробки програми розвитку вищої освіти з метою підтримки своїх провідних вищих закладів регіональною владою.

2. Створення єдиних регіональних міжвузівських центрів сприяння зайнятості випускників (формування регіональних банків даних про потреби у кваліфікованих спеціалістах і робочих місцях, допомога у працевлаштуванні випускників, взаємодія із світовими структурами зайнятості випускників тощо).

3. Законодавче визначення ситуацій, за яких доцільно вводити плату за навчання (наприклад, у разі отримання другої вищої освіти).

4. Реформування статистичної звітності вищої школи у зв'язку з формуванням значного кола джерел її фінансування.

5. Підготовка менеджерів вищої освіти з фінансово-економічною діяльністю.

6. Вивчення досвіду провідних університетів світу у сфері фінансово-економічного управління, які за останні роки досягли найбільших позитивних змін у своїй підприємницькій діяльності.

Для цього необхідно задіяти механізм реалізації державної політики щодо міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти. Управління міжнародною діяльністю вищої школи здійснюється за галузево-територіальним принципом: центральний рівень управління – на рівні Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України, регіональний рівень – обласних відділів освіти, і нарешті, відділи з міжнародних зв'язків вищих навчальних закладів. Взаємодія між ланками такого управлінського механізму не завжди ефективна. Сьогодні доцільніше використовувати вже накопичений досвід міжнародної діяльності провідних світових закладів вищої освіти як у сфері підготовки іноземних фахівців, так і у реалізації спільних міжнародних освітніх програм на базі українських вищих навчальних закладів. Також необхідно активізувати участь у контактах між закладами на регіональному рівні, сприяти розповсюдженню позитивного досвіду українських вищих навчальних закладів, регулярно висвітлювати їх міжнародну діяльність у національних і закордонних спеціалізованих виданнях.

Необхідно зауважити, що ще одним із інноваційних механізмів державного управління вищою освітою є механізм організаційної освітньої інновації, який спрямований на використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у освітній сфері. Під впливом сучасних освітніх технологій і розвитку ринкових механізмів в Україні формуються економічні інновації у сфері освіти, а саме: нові механізми державного фінансування освіти, диверсифікація джерел фінансування освіти, нові механізми фінансування освіти підприємствами, пільгове стимулювання інвестицій у сферу освіти, нові механізми оплати праці робітників освіти. Як бачимо, усі ці механізми потребують розробки, реалізації й контролю з боку централізованого державного органу управління освіти. Тому Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України не може бути відстороненим від управління вищою освітою, однак його функції мають набути більшої ефективності й гнучкості.

Бібліографічні посилання:

1. Поступна О. В. Механізм державного управління вищою освітою / Стратегічні пріоритети, 2010. – № 1 (14). – С. 107-111.
2. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2005. – 240 с.
3. Освіта України. Збірник законів. – Х. : Вид.-во «Бурун Книга» , 2007. – 304 с.

Т.Г. Ніколаєва

(Національний гірничий університет)

ЦЕНТР ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НГУ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОГО ВНЗ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МОРАЛЬНОГО ТА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСТВА

Навчальні заклади, як частина державної структури, відповідають за моральне і фізичне здоров'я народу, особливо молодого покоління. Це визначає

майбутній потенціал будь-якої країни. Кожен навчальний заклад має не тільки навчальну але і виховну місію, тому необхідно підвищити ефективність ВНЗ як соціального інституту, який може протидіяти хвилі негативних явищ, що поглинули наше суспільство. Однією із характеристик університетів є виховна складова діяльності вузу.

Виховання на засадах здорового способу життя студентської молоді сприяє підвищенню духовних, моральних якостей, підвищує показники у навчанні, заохочує до занять спортом, громадською діяльністю, запобігає проявам злочинності та духовно-фізичній деградації української нації в цілому.

Під пресом потужної реклами алкогольно-тютюнових виробів, низькоякісної теле- та кінопродукції юнаки і дівчата – майбутні батьки – безконтрольно вживають спиртні та тютюнові вироби, наркотики, що призводить до безладних полових зв'язків, абортів, безплідності, виродженню і вимиранню населення, збільшенню числа карних злочинів. Це явище є закономірним наслідком насадження реклами алкоголю та тютюну, розрахованої на підлітків; низькопробних стандартів ЗМІ, телебачення; аморальних шоу та кінопродукції, під впливом яких знаходиться більшість молодого населення. Цьому впливу не можуть протистояти навіть більшість дорослих, тому необхідно допомогти молодій людині розібратись у цьому розмаїтті інформації та засвоїти цінності, що допоможуть їй бути здоровою людиною, мати щасливу родину та гідно прожити своє життя.

Ці явища потребують постійного вдосконалення системи виховної роботи, її адаптації до швидкоплинних потреб сьогодення. Ситуація потребує посилення організаційно-виховної, культурно-освітньої роботи серед студентів. Необхідно вести пошук нових педагогічних технологій, які б ефективно спрацьовували у вихованні сучасної молоді.

Саме для вирішення цих проблем у Національному гірничому університеті в 2005 році створено Центр здорового способу життя (Центр). Створення Центру стало результатом пошуків шляхів вирішення низки вищезначених питань.

Центр є структурним підрозділом Інституту гуманітарних проблем НГУ, що діє на підставі Статуту Університету в межах чинного законодавства.

Мета роботи Центру - допомогти студентам стати здоровими, гармонійно розвинутими, успішними особистостями. Для цього необхідно поглибити та засвоїти наукові знання студентів у галузі здорового, активного та тверезого способу життя. Дуже важливо підготувати молодь не тільки до професійної діяльності, але й до інших сторін життя, щоб студенти могли досягти життєвих цілей та розкрити свої можливості в досягненні особистого благополуччя та благополуччя нашої держави. Для досягнення цієї мети особлива увага надається засвоєнню моральних і культурних цінностей та націленістю студентів на саморозвиток особистості.

Коло питань, які охоплює робота Центру:

– Здоров'я • Здоровий спосіб життя • Профілактика шкідливих звичок (алкоголь, тютюн, наркотики).

– Створення родини • Сімейні відносини • Материнство • Репродуктивне здоров'я • Наслідки абортів.

– Культура • Етика • Моральність.

– Розвиток особистості • Професійний ріст.

– Екологія людини.

Основні напрямки діяльності нашого Центру:

– освітня діяльність: проведення лекцій, семінарів, тренінгів, практичних занять з актуальних для студентів тем. Проведення зустрічей зі спеціалістами в галузі психології, соціології, профілактичної медицини, фізичного виховання;

– наукова й методична робота;

– видавнича діяльність: випуск методичних матеріалів, підручників, книг, брошур, газет, соціальної реклами;

– робота із громадськістю, ЗМІ;

– проведення науково-практичних конференцій, круглих столів, презентацій, культурних акцій;

– індивідуальна психологічна допомога студентам;

– проведення соціологічних досліджень;

– розвиток співробітництва з державними та недержавними структурами в Україні та за кордоном, що ведуть аналогічну виховну та просвітницьку роботу;

– передача свого досвіду іншим навчальними закладам і допомога у проведенні подібної роботи.

Для досягнення поставлених цілей Центром залучено, головним чином, внутрішній потенціал ВНЗ. Це спеціалісти окремих кафедр як гуманітарних, так і технічних: аерології та охорони праці, маркшейдерії, історії і політичної теорії, фізичного виховання, екології та інші. Також у роботі Центру приймають участь куратори студентських груп, робітники бібліотеки, редакційно-видавничий відділ. Задіяні Інтернет ресурс університету, спорткомплекс, бібліотека.

Друкуються методичні вказівки, навчальні посібники тощо на теми здорового способу життя, шкідливих звичок. Крім того, розроблено методичні матеріали, збірки, плакати, відеоматеріали як для роботи Центру, так і для розповсюдження в інших навчальних закладах.

Для наближення цієї мети спеціалістами Центру розроблена наступна схема роботи: зі студентами першого курсу (більш ніж 150 академічних груп) поза сіткою розкладу проводяться по два факультативних заняття «Основні засади здорового способу життя» з профілактики шкідливих звичок та набуття навичок здорового способу життя. На цих заняттях студентів також інформують про проведення інших семінарських занять та тренінгів, що проводяться Центром.

За бажанням студентів набираються групи для проведення семінарських занять з таких питань: «Життя без шкідливих звичок», «Здоровий спосіб життя», «Щаслива родина», «Мистецтво вчитися», «Взаємозв'язок між здоров'ям і екологією» та інші. Заняття проводять досвідчені викладачі НГУ та висококваліфіковані сторонні фахівці.

Особлива увага в роботі Центру надається збереженню репродуктивного здоров'я наших студентів та формуванню традиційних сімейних цінностей. Тому часто запрошуються фахівці для проведення занять за темами материнства, відносин між чоловіком та жінкою, розглядаються питання відповідального відношення до сімейного життя, батьківства, як народити здорову дитину, наслідків абортів.

Слід зауважити, що до запрошення сторонніх фахівців слід відноситись дуже уважно та відповідально, тому що в умовах сьогодення навіть вчена ступінь чи медична посада не дає гарантії, що запрошений фахівець під приводом запобігання СНІДу не буде просто рекламувати нову фірму контрацептивів або агітувати в якусь компанію, представником якої він є, спекулюючи поняттями здорового способу життя. Або під агітацією до «безпечної сексуальної поведінки» підштовхувати хлопців та дівчат до розпусного життя. На жаль, дуже часто цим грішать як деякі громадські організації, так і представники владних структур різних рівнів, «відробляючи» закордонні гранти.

Найкращим показником своєї роботи спеціалісти Центру вважають залучення студентів до активної співпраці та заохочення талановитих студентів до популяризації ідей здорового способу життя, природних методів оздоровлення і профілактики хвороб. Ведеться постійна праця над заохоченням студентів на самостійне проведення заходів, на написання статей, листівок, буклетів.

На наш погляд, цінним напрацюванням Центру є те, що заняття проводяться не тільки для студентів, але і для кураторів груп. Проведено курси підвищення кваліфікації кураторів академічних груп (п'ять днів по 2 години) «Культура здоров'я», в яких приймали участь також викладачі інших вузів і навіть шкіл міста.

За запрошенням інших вищих навчальних закладів м. Дніпропетровська фахівцями Центру проводяться лекції для кураторів і студентів цих вузів. Деякі заходи та акції проводяться сумісно з іншими вузами міста та громадськими організаціями.

Фахівці Центру постійно ведуть пошук шляхів ефективних методів роботи зі студентами. Випробують нетрадиційні для Вузів підходи. Наприклад, значний інтерес у студентів викликає виставка плакатів у фойє університету, де на стендах розміщено цікаві пізнавальні матеріали на теми здорового способу життя. Теми виставки періодично змінюються – тютюнопаління, материнство, наслідки абортів й інше. Також добре спрацьовує відеотека, що розміщена у бібліотеці університету і містить десятки відеофільмів, які сприяють засвоєнню цінностей здорового способу життя. Відеотека має широкий вибір загальноосвітніх, науково-документальних, художніх фільмів, що підвищують культурний, моральний рівень та формують відповідальну громадську позицію особистості.

За час роботи Центру для обговорення насущних питань, пошуку нових ідей та рішень проведено низку конференцій, круглих столів сумісно з

облдержадміністрацією та іншими організаціями. Також проведено дві міжнародні конференції «Здоровий спосіб життя: проблеми, досвід», у яких прийняло участь багато фахівців.

Але найбільшим надбанням, на наш погляд, є впровадження в навчальний процес дисципліни «Культура здоров'я» в циклі гуманітарних та соціально-економічних дисциплін вільного вибору студента. Підготовлено та затверджено програму дисципліни на два кредити (72 години на засвоєння), методичний супровід, конспект лекцій, мультимедійне супроводження (більше 120 слайдів), анкети, десятки різних фільмів на дисках. Перший рік ми викладаємо цю дисципліну. Вибрали її в 2011-2012 навчальному році 210 студентів.

Враховуючи досвід, набутий за сім років праці, успішну апробацію творчих наробок та деякі позитивні результати діяльності, маємо надію для вирішення проблем морального та фізичного здоров'я студентства.

Ю.М. Пазиніч, Ю.О. Шабанова
(Національний гірничий університет)

ПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Постановка проблеми. В умовах достатньо бурхливого розвитку сучасного суспільства все більшої актуальності набуває необхідність зменшення розриву між новими умовами життя та сучасною системою знань, що в свою чергу обумовлює необхідність вдосконалення процесу отримання оновлених якісних знань. Якість підготовки фахівців залежить від професійного рівня викладацького складу. Проте в технічних університетах актуальним залишається проблема недостатнього рівня професійної педагогічної освіти.

Цілі публікації – обґрунтування доцільності новітніх форм підготовки викладачів ВНЗ до педагогічної діяльності, а також підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Основна частина. Систематичне проходження підвищення кваліфікації (щонайменш кожні 5 років) відповідає загальноєвропейському принципу «освіта протягом життя». Процес підвищення кваліфікації не має бути формальним, а передбачає поглиблене вивчення дидактики, психології, риторики, іноземної мови, опанування новітніх комп'ютерних та комунікативних технологій. Підвищення кваліфікації вважається здійсненим за умов практичного модулю відвідування та проведення аудиторних занять, який повинен займати 50% перепідготовки, після чого виступає доцільним надання відповідного сертифікату.

Вивчаючи досвід європейських технічних університетів та Міжнародних товариств з педагогіки, таких як IGIP (Internationale Gesellschaft Ingenieurpädagogik), SEFI (Societe Europeenne pour la Formation des Ingenieurs), COPEC (Science and Education Research Council), було виявлено ефективні форми підготовки педагогічних кадрів для технічних університетів, що

представлено в системі навчання за реєстром Міжнародного товариства інженерної педагогіки, який здійснюється Центрами, що акредитовані в багатьох країнах світу[1]. Цей досвід впроваджено і в НГУ, де в якості підвищення кваліфікації виступає навчання в Центрі інженерної педагогіки, що був створений при кафедрі філософії в 2009 році та отримав визнання Міжнародного товариства інженерної педагогіки. Центр пройшов акредитацію та отримав диплом IGIP (UA-002) та акредитаційне свідоцтво з правом проведення курсів для викладачів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів. Мета курсів - формування професійних, педагогічних та соціально-гуманітарних компетенцій викладачів вищої школи відповідно до сучасних вимог європейської вищої освіти.

Програма навчання на курсах Центру інженерної педагогіки дає всебічну педагогічну та соціальну підготовку викладачів завдяки впровадженню таких дисциплін як «Інженерна педагогіка (теоретичний та практичний модуль)», «Лабораторна дидактика», «Психологія і соціологія», «Етика», «Інтеркультурні компетенції», «Риторика і комунікативні компетенції», «Створення наукових текстів», «Робота з проектами», «Інформаційні та комп'ютерні технології в освіті», «Іноземна мова в контексті науково-педагогічної діяльності», «Правові питання міжнародної освітньої діяльності».

Після навчання протягом 3 місяців слухачі отримують Міжнародний сертифікат «Міжнародний інженер-викладач», що зараховується в якості підвищення кваліфікації та дає право викладати у закордонних технічних університетах.

Навчальні підходи та принципи ґрунтуються на компетенції інженерної педагогіки, що прийняті Моніторинговим комітетом IGIP. Серед таких традиційних освітянських компетенцій як технічна, організаційна, професійно-дидактична, особлива увага приділяється формуванню соціальних, психологічних, нормативно-етичних, комунікативних та самоevolюційних компетенцій. Треба відзначити, що в межах загальної підготовки магістрів, особливо технічних спеціальностей, подібним компетенціям приділяється мінімальне значення, враховуючи науково-дослідну та вузько професійну спрямованість навчання в магістратурі.

Оптимізацією підготовки педагогічних кадрів для вітчизняних вищих навчальних закладів виступає навчання в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». Так, в Національному гірничому університеті у 2005 році була акредитована магістратура за цією спеціальністю з метою надання педагогічної освіти бакалаврам та спеціалістам всіх напрямків підготовки. Магістратура ПВШ сприяє підвищенню рівня професійної підготовки фахівців різних галузей через розширення тьюторної¹ функції викладача ВНЗ, що відповідає вимогам сучасного викладача.

В межах підготовки магістрів ПВШ в НГУ на основі таких дисциплін як «Психологія вищої школи», «Педагогічна етика», «Філософські основи

¹ **Тьютор** — (англ. - *tutor*) особлива педагогічна позиція, що забезпечує розробку індивідуальних освітянських програм та супроводжує процес індивідуального навчання в ВНЗ та системах безперервної освіти.

наукового пізнання», «Соціальна психологія», «Риторика» та інші, формуються такі якості майбутнього викладача як: категоріальне бачення світу та вміння переносити абстрактно-сутнісне мислення на педагогічні процеси, творче мислення як здібність до генерації нових ідей, соціальна та міжкультурна толерантність, індивідуально-відповідальне формування цінностей особистого життя, психологічна гнучкість, здібність до етичної експертизи як наукових проектів, так і суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальному процесі [2].

За період з 2005 року в НГУ було захищено понад 140 дипломних робіт на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», що вирішують наступні проблеми сучасної педагогіки:

- Аналіз системи вищої освіти за кордоном;
- Впровадження в системі вищої освіти України європейських стандартів;
- Правовий аналіз реформування вищої освіти України;
- Удосконалення організації підготовки напрямів та спеціальностей до процедур ліцензування та акредитації;
- Формування організаційно-педагогічних вимог до діяльності структурного підрозділу ВНЗ;
- Обґрунтування параметрів навчальних планів та нормативів кадрового забезпечення навчального процесу;
- Обґрунтування алгоритму розробки навчальних планів підготовки фахівців за денною, заочною, вечірньою та екстернатною формами навчання;
- Формування інтегрованих навчальних планів технікум – ВНЗ;
- Оптимізація методики викладання для студентів технічних напрямів вищих навчальних закладів;
- Формування навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни;
- Обґрунтування форми та змісту програми та засобів діагностики дисципліни;
- Вдосконалення методики самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах;
- Використання інноваційних педагогічних технологій навчання у вищій школі;
- Оптимізація психологічних та організаційних умов адаптації студентів;
- Вдосконалення викладання дисциплін гуманітарного циклу у вищих технічних закладах;
- Формування соціальних компетенцій викладача вищої школи;
- Психолого-педагогічні засоби подолання проблем адаптації студентів – першокурсників;
- Адаптація викладача-початківця вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності;
- Формування моделі подолання педагогічних конфліктів у вищій школі;
- Розвиток педагогічних здібностей у викладачів вищої школи (діагностика і кореляція);
- Формування шляхів подолання труднощів на навчальних заняттях в умовах негативно налаштованої аудиторії та інші.

Випускники магістратури «Педагогіка вищої школи» отримують дипломи державного зразка і кваліфікацію «викладач університетів та вищих навчальних закладів».

Висновки. Таким чином, для вирішення задачі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів у міжакредитаційний період, керуючись принципами підвищення якості освіти та створення системи безперервної освіти, вважаємо за доцільне поширити практику підготовки в магістратурі «Педагогіка вищої школи» та в Центрі інженерної педагогіки НГУ серед викладачів ВНЗ Дніпропетровського регіону.

Бібліографічні посилання:

1. Шабанова, Ю.О. Перспективи вітчизняної інженерної педагогіки (в контексті європейських тенденцій розвитку вищої технічної освіти) / Ю.О. Шабанова // Науковий вісник НГУ. – 2009. № 2. – С.3-7.

2. Шабанова, Ю.О., Пазиніч, Ю.М. Магістратура за спеціальністю ПВШ як актуальна можливість підготовки кадрів для впровадження принципів Болонського процесу в університетах України / Ю.О. Шабанова, Ю.М.Пазиніч // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3. Том 3. – К., 2006. - С.299-302.

Г.Г. Півняк, В.О. Салов
(*Національний гірничий університет*)

АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЕКТУ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ» (нова редакція)

1. Зміни в законопроекті про вищу освіту хвилюють усіх суб'єктів вищої освіти. Інколи в різних формах виникало обурення студентів і викладачів стосовно питань, що вже враховані. Тут важливим було оприлюднення динаміки змін законопроекту та можливість їх громадського обговорення, що організоване МОНмолодьспортом України.

Особливо жваве обговорення громадськості викликали питання застосування механізмів забезпечення якості освіти, класифікації та інституціональної автономії вищих навчальних закладів.

2. Позитиви нової редакції Закону України «Про вищу освіту» безперечні. Вперше Закон України «Про вищу освіту» буде базовим - права вищого навчального закладу не можуть бути обмежені іншими законами.

У законопроекті змінена структура вищої освіти - освітньо-кваліфікаційні рівні адаптовані до європейських академічних кваліфікацій. Освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста та освітньо-науковий рівень доктора наук в системі вищої освіти в більшості країн не існують. Але їх наявність в структурі вищої освіти України обґрунтовується національними особливостями.

Напрями підготовки, за якими здійснюється підготовка бакалаврів, замінено на спеціальності, що має підвищити якість їх професійної підготовки та можливість використання системою праці. Фактично буде подолана штучна проблема для напрямів, до яких входило декілька спеціальностей з різними об'єктами діяльності - підготувати за чотири роки фахівця за всіма об'єктами діяльності напряму неможливо в часі та недоцільно за здоровим глуздом. Такими напрямами є, перш за все, гірництво, металургія, інженерна механіка. За таку зміну освіти Дніпропетровського регіону вели багаторічну боротьбу. Упровадження підготовки бакалаврів за спеціальностями - головний позитив законопроекту з проблеми підвищення якості професійної підготовки кадрів, зокрема для гірничо-металургійного комплексу України.

Для оптимізації мережі вищих навчальних закладів змінено підходи до їх типів та створення філій і навчально-консультаційних центрів.

Посилено інноваційну складову діяльності вищого навчального закладу та визначено організаційно-правові форми впровадження інновацій.

Законодавчо визначено основні засади практичної підготовки, що передбачають безоплатне проходження студентами практик на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від їх форми власності.

Законодавчо врегульовано зовнішнє незалежне оцінювання знань та умінь абітурієнтів та встановлено порядок його проведення.

Визначено розмір стипендії студентів, яка не може бути менше прожиткового мінімуму. Розмір плати за навчання за контрактом не може змінюватись протягом строку укладеного договору.

Внесено зміни щодо фінансової самостійності, правового режиму майна вищих навчальних закладів та користування земельними ділянками.

Перелік спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями передбачено затверджувати Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, що дозволить оперативно реагувати на потреби галузей економіки.

3. Порівняно із європейським законодавством про вищу освіту деякі повноваження Міністерства сприймаються як надлишкові. Наприклад, затвердження програм навчальних дисциплін «спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади у галузі освіти і науки» – нереальне завдання за обсягом. Розроблення базовими вищими навчальними закладами для усіх спеціальностей певної галузі знань та затвердження комісіями Науково-методичної Ради МОНмолодьспорту України – найлогічніший шлях виконання такого завдання, що забезпечить реальну якість програм навчальних дисциплін.

В країнах Європи багато питань, що увійшли до нашого законопроекту, визначаються другорядним законодавством або статутами закладів освіти. Пріоритетні сфери автономії європейських закладів освіти - «свобода здійснювати кадрові призначення, свобода розробляти власні програми та моніторингу реалізації освітніх стандартів, свобода відбору студентів, свобода використання власних коштів згідно з статутом...».

Експерти Ради Європи, які брали участь в обговоренні законопроекту, вважають за доцільне створення в Україні незалежної агенції, що має розробляти критерії, стандарти та процедури забезпечення якості вищої освіти. Експерти радили надати закладам вищої освіти максимальної гнучкості в питаннях фінансування із різноманітних джерел. На їх думку важлива також деполітизація вищої освіти та уникнення будь-якої форми ідеологічного навчання, незалежно від того, класифікують його як «патріотизм» чи щось інше.

4. Освітян України хвилює певна неоднозначність змісту важливих статей законопроекту. Це стосується строків навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями та невизначеність рівня їх професійної діяльності відповідно до Національної рамки кваліфікацій, що створює труднощі при її трансформації в стандарти вищої освіти. Тут важливо не втратити алгоритм розробки стандартів на основі компетентнісного підходу, який застосовується в Україні з 1997 року і є національним надбанням – європейська система вищої освіти тільки його опановує.

Гострою для регіональних вишів є проблема визначення ліцензованого обсягу прийому, що виникла через скасування освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста. У законопроекті є певна неоднозначність щодо долі цього освітньо-кваліфікаційного рівня. Навіть між рядків статей неможливо дізнатись до якого рівня він буде віднесений. А мова йде про освітньо-кваліфікаційний рівень, який для економіки України є основним за попитом. Росія цей рівень залишила як національну особливість, що стовідсотково забезпечується державним замовленням.

Турбує громадськість (і не тільки освітянську) варіативна складова освітніх стандартів у форматі законопроекту. Існує певна протиріч практики впровадження вимог євроінтеграції. З одного боку система освіти має забезпечити мобільність студентів через трансфер кредитів, з іншого – обрання вільної освітньої траєкторії студента на засадах демократизації. Позиція освітян регіону щодо варіативної компоненти орієнтована на забезпечення якості вищої освіти, яка в Україні професійна. З цих позицій обсяг варіативної складової має залежити від специфіки спеціальності та регіональних потреб – студент не має (і не повинен мати) досвіду для обрання змісту професійної траєкторії. Запити студента мають обмежуватись гуманітарною складовою освіти, але регіональні проблеми та традиції наукових шкіл вишів мають відбиватись саме варіативною складовою стандартів.

5. Аналіз законопроекту, в якому враховані пропозиції суб'єктів вищої освіти при громадському обговоренні, дає підстави для висновку - в цілому за наслідками законопроект має підвищити рівень правового регулювання відносин у галузі, гармонізує систему вищої освіти з напрямками розвитку Болонського процесу.

Будь-який закон не може бути ідеальним. Деякі статті Проекту не ідентичні європейському законодавству, але вітчизняні реалії такі, що суспільство ще не готово до оптимальних змін. Таким прикладом компромісу

мають бути статті про зовнішнє незалежне оцінювання, застосування якого є основним чинником різкого зниження якості середньої освіти через її односторонність, що штучно орієнтована на опанування лише декількох дисциплін. Але скасування цих статей стане підставою для нового «вибуху» необізнаної та обмежено мотивованої молоді.

Відсутність швидких змін законодавства у сфері вищої освіти тривалий час стримує забезпечення України кадрами з вищою освітою в умовах трансформації економіки, адаптацію до Європейського простору, створення умов для визнання дипломів, академічної та професійної мобільності, впровадження освіти впродовж життя.

В європейській практиці теж допустимо, коли законодавство про вищу освіту змінюється перманентно. Автономія, наприклад, надається закладам освіти поступово, але супроводжується жорсткими умовами до звітності, включаючи внутрішній і зовнішній аудит.

А.И. Погорелов

(Одесская государственная академия холода)

ТЕСТОВЫЕ ЗАДАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ХАРАКТЕРА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

Известная в педагогике методика оценки знаний студентов путем устной проверки не только устаревшая, но чаще всего дает лишь качественное представление об уровне усвоения ими определенной суммы знаний и умений. В условиях индивидуализации обучения, внедрения в высших учебных заведениях кредитно-модульной системы организации учебного процесса с упором на самостоятельную работу студентов надежно обрабатывать результаты учебной деятельности позволяют только методы письменной или практической проверки, дающие количественную оценку уровня учебных достижений. Это позволяет исключить проявление субъективности при формировании оценки и ее зависимость от личности преподавателя и его квалификации.

В последнее время в педагогической практике все чаще используются методы программированного контроля знаний, основанные на единой и объективной методике анализа сформированной деятельности, инвариантной содержанию учебных дисциплин. В основу положено выявление уровня усвоения с помощью специально разработанных контрольных заданий (тестов) практического и теоретического характера, адекватных сформированной на данном уровне деятельности.

Характеристика деятельности может быть представлена тремя последовательными уровнями:

I уровень (уровень знакомства с предметом) – узнавание (опознание), различение, классификация объектов, систем, свойств; анализ и

воспроизведение результатов возможных действий на основе опыта, знаний, памяти;

II уровень (уровень умений) – продуктивная деятельность по ранее усвоенному образцу на некотором множестве объектов;

III уровень (уровень “творчества”) – продуктивная деятельность на множестве объектов путем самостоятельного конструирования программы деятельности.

Предлагаемая методика программированного контроля знаний использована при диагностике уровня знаний по дисциплине «Тепломассообмен» студентов энергетических специальностей Одесской государственной академии холода, основана на единой и объективной методике анализа сформированной деятельности, инвариантной содержанию учебных дисциплин, может быть использована как при итоговом, так и промежуточном контроле знаний. В основу положено выявление уровня усвоения с помощью специально разработанных контрольных заданий (тестов) практического и теоретического характера, адекватных сформированной на данном уровне деятельности (тест – задание на деятельность в сочетании с системой оценки).

О качестве выполненной деятельности можно судить по логическим и существенным операциям теста (одно или несколько взаимосвязанных действий), необходимых для его разрешения.

При использовании набора тестов различных уровней (каскадный тест) число заданий каждого уровня подбирается таким, при котором общее число операций, требуемых для их разрешения, давало бы как можно более высокий коэффициент надежности по каждой группе тестов и в целом по каскадному тесту.

С этой целью курс может быть разбит на несколько разделов (модулей), представленных контрольными заданиями трех уровней сложности и информацией, необходимой для формирования соответствующих знаний, умений и навыков.

Задания первого уровня сложности (уровня знакомства с предметом) представляются заданиями теоретического характера (вопросами), основываются на избирательной методике тестирования и характерны действиями по воспроизведению информации об объекте изучения на уровне понимания или памяти (число логических операций, необходимых для формирования правильного ответа, равно двум).

Задания второго уровня сложности (уровня умений) представляются заданиями практического характера (задачами) и характеризуются действиями по использованию усвоенной информации для решения простейших задач на основе применения готовых способов решения (алгоритмов) без существенного их преобразования. Число логических и существенных операций, требуемых для нахождения ответа, равно пяти.

Задания третьего уровня сложности (уровня “творчества”) характерны действиями по трансформации усвоенной информации и представляются задачами повышенной сложности, требующими от экзаменуемого анализа и

синтеза ранее приобретенного опыта с целью нахождения решения в новых условиях и использования практически всего арсенала знаний, полученных в процессе изучения раздела или дисциплины. Здесь деятельность экзаменуемого связана с необходимостью составления алгоритма решения задачи путем переноса ранее усвоенных умений, а число логических и существенных операций, требуемых для решения задачи, равно девяти.

Таким образом, задания каждого уровня сложности качественно различны и для их решения требуются качественно различные уровни усвоения, т.е. деятельность на каждом уровне может быть осуществлена только при условии предварительного усвоения соответствующей информации.

Общее число операций такого каскадного теста в виде последовательности заданий различных уровней сложности определяется как условиями обеспечения его надежности, так и продолжительностью экзамена.

Оптимальным (коэффициент надежности 0,75...0,8) можно считать тест, содержащий 70...80 операций, что соответствует продолжительности экзамена до трех часов. При этом количество заданий каждого уровня может быть различно как в зависимости от преследуемой цели, так и в силу различного их вклада в формирование итоговой оценки, а при обработке результатов тестирования учитывается как количество заданий определенного уровня, так и число операций, требуемых для их разрешения.

Итоговая оценка может быть определена следующим образом

$$O = S \frac{\sum (K_i q_i)}{\sum (N_i q_i)}.$$

Здесь:

S – принятая шкала оценок (5, 10, 12, 100,...);

N_i – число заданий i -го уровня;

K_i – число верных ответов на задания i -го уровня;

q_i – число операций, требуемых для разрешения задания i -го уровня.

Формирование итоговой оценки по дисциплине на основе результатов уровня усвоения программы отдельных модулей осуществляется следующим образом:

$$\bar{O} = \frac{\sum O_i V_i}{\sum V_i},$$

\bar{O} – усредненная оценка по дисциплине;

O_i – оценка за i -й модуль;

V_i – объем (в часах) i -го модуля.

Результаты тестирования могут быть использованы для получения информации об уровне усвоения дисциплины в целом или отдельных ее разделов, как отдельными студентами, так и группой студентов и принятия, в случае необходимости, адекватных мер в системе управления качеством

учебного процесса. Эта же методика может быть использована и при определении учебных достижений (рейтинга) студентов.

Бібліографічні посилання:

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1977. –204 с.
2. Погорелов А.І. Тепломасообмін (основи теорії і розрахунку):– Львів, «Новий світ–2000», 2006.–144 с..
3. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас: Швиеса, 1989. – 272 с.

О.В. Попова

(Дніпродзержинський медичний коледж)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Актуальність обраної теми обумовлена протиріччями практики формування навчально-методичного забезпечення дисциплін:

– структурно-логічна схема формування складових навчально-методичних комплексів «знання-уміння-навички» викликає труднощі щодо запровадження компетентнісного підходу до проектування вищої освіти;

– обмеженість студентів у виконавчому етапі пізнавальної діяльності;

– як вид навчальної діяльності, самостійна робота реалізується студентом при підготовці до контрольних заходів та при виконанні індивідуальних завдань, але методичні рекомендації до всіх видів навчальної діяльності студентів не містять інформації щодо засобів та процедури контрольних заходів, їх форми та змісту, методів розв'язання вправ, джерел інформації;

– методичні рекомендації для студентів не містять заздалегідь передбачених результатів навчальної діяльності студента.

Впровадження компетентнісного підходу вимагає від структури та змісту навчально-методичної літератури формування діагностично поставлених і сформульованих навчальних цілей, що адекватні умінням освітньо-кваліфікаційної характеристики та застосовуються як основа для формування засобів діагностики;

Використання компетентнісного підходу при проектуванні та реалізації навчального процесу передбачає значне посилення практичної спрямованості вищої освіти.

Мета статті – використання компетентнісного підходу при формуванні складових навчально-методичних комплексів дисциплін – націлена на подолання означених проблем.

Проведення практичних занять у медичних ВНЗ передбачає методичну підготовку трьох його основних етапів: підготовчого, основного, заключного. Кожний з цих етапів має специфічні методичні функції, цілі, систему методів, методичне забезпечення. Уміння вирішувати всі методичні питання, пов'язані з проведенням етапів заняття, є базисною і найбільш важливою частиною педагогічної підготовки викладача, тому що потреба у їх вирішенні виникає кожен день.

Основними методичними критеріями, на основі яких здійснюється проектування організаційної структури заняття є: розподіл заняття на етапи, визначення їх методичних цілей в рівнях засвоєння та змісту; методів навчання та контролю; підбір матеріалів методичного забезпечення; розподіл часу по етапах заняття

Головними методичними функціями **підготовчого етапу** є:

- організаційні заходи;
- постановка навчальних цілей;
- створення позитивної пізнавальної мотивації;
- контроль вихідного рівня теоретичної і практичної підготовки за темою заняття;

Для кожного питання плану теми необхідно вказати запланований рівень його засвоєння та контролю.

1 рівень – знання-знайомства, поверхневі загальні уявлення, що не передбачають точного відтворення.

2 рівень – повноцінні теоретичні знання, що свідомо відтворюються і застосовуються у вирішенні стандартних типових задач.

3 рівень – професійні навички (автоматизовані професійні дії), професійні вміння (здатність оперувати знаннями та навичками у вирішенні нетипових, ускладнених професійних задач;

4 рівень – творчий, передбачає самостійне знаходження нових знань або способів дії.

Частіше на підготовчому етапі контроль здійснюється на 2 рівні (теоретичні знання). Але можливе планування і 1 рівня для несуттєвих питань, а також і 3 рівня там, де передбачається контроль раніше сформованих навичок або вмінь.

Визначивши цілі контролю на підготовчому етапі, необхідно вирішити питання про вибір системи методів контролю. Важливо зауважити, що рівень педагогічної майстерності викладача багато в чому визначається його вмінням правильно вибирати систему методів, що адекватні цілям заняття на різних його етапах. Перша методична вимога, на основі якої проводиться вибір методів навчання та контролю, полягає в тому, що методи не вибираються довільно, їх вибір чітко визначається тим рівнем засвоєння, який задається в цілях.

Методом формування вмінь є активний професійний тренінг у вирішенні нетипових ситуаційних задач, який може бути доповнений рішенням тестових завдань 3 рівня. Діагностика рівня професійних вмінь здійснюється на цей же

основі: методом вирішення системи нетипових ситуаційних задач і частково методом програмованого контролю 3 рівня.

Наступною важливою сучасною методичною вимогою є різноманітність методів контролю, що використовуються на підготовчому етапі заняття. Ця вимога обумовлена специфікою і складностями сучасного етапу професійної підготовки, що характеризується високою інформаційною перенасиченістю навчальних програм, значною складністю навчального матеріалу і високими темпами його засвоєння. В умовах значних інформаційних перевантажень особливо важливо враховувати психологічні особливості студентів і умови ефективності психічних процесів в пізнавальній діяльності.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що працездатність студента, а також ефективність його сприйняття, пам'яті, уваги, мислення значно зростають в умовах, коли методи навчання та контролю є різноманітними. Постійна зміна видів пізнавальної діяльності, їх форм особливо в умовах позитивного емоційного забарвлення, робить власне пізнавальний процес цікавим, захоплюючим, різноманітним, а значить більш ефективним.

Наступна сучасна вимога щодо побудови контролю на підготовчому етапі полягає у необхідності одночасного поєднання різноманітних методів індивідуального і групового контролю, дозволяє максимально охопити контролем навчальний матеріал і досягнути значного ступеня активізації студентів і зворотного зв'язку.

Важливо зауважити, що активне поєднання різноманітних методів на етапі контролю включає механізм довгострокової пам'яті студента.

Основний етап практичного заняття відіграє виключно важливу роль у професійному становленні медичного працівника. Саме на цьому етапі досягаються головні цілі фахової підготовки – формується система професійних навичок та система професійних вмінь відповідно до вимог майбутньої професії. Тому особливе значення набуває правильна методична організація цього етапу: визначення його функцій, змісту, цілей, методів, засобів та тривалості.

Необхідно вказати перелік практичних завдань, в процесі виконання яких формуються навички та вміння. Наприклад, оволодіти навичками, технікою, методикою проведення, методами діагностики та інтерпретації даних, провести клінічне обстеження, визначити план догляду, тактику невідкладної допомоги, здійснити догляд.

Виділяють три найбільш значимі групи професійних медичних навичок. Перша група навичок це – мануальні, сенсомоторні – основу яких складає діяльність руки. Друга група – перцептивні, в основі яких лежить процес чуттєвого сприймання (перцепції). Третя група – інструментально-розрахункові і поєднує навички, що забезпечують користування професійними приладами проведення стандартних професійних вимірювань та розрахунків за відомими формулами та алгоритмами. Перший етап формування навичок – це усвідомлення та запам'ятовування професійного алгоритму навички. Другий етап – практичний тренінг у оволодінні навичкою за даним алгоритмом. Суть

практичного тренінгу полягає у багаторазовому повторенні одних і тих же дій, маніпуляцій, процедур, вимірювань, розрахунків т.п., відповідно до заданого алгоритму, з метою їх закріплення. Третій етап характеризується досягненням стадії автоматизованого виконання. Четвертий етап функціонально призначений для забезпечення зберігання навички в дійовому стані. Це досягається шляхом постійного підкріплення, повторення сформованої навички, постійного використання її в професійних ситуаціях.

Вміння – це знання та навички в дії. Вміння – є визначальним інтегрованим показником рівня підготовки фахівця. Метод формування вмінь – це активний, насичений, систематичний тренінг у вирішенні нетипових професійних задач, які вимагають варіативного оперування широкою системою теоретичних знань та системою практичних навичок у різноманітних ускладнених професійних ситуаціях.

Тривалість основного етапу практичного заняття детермінується вимогами професійного тренінгу. Він ефективний, якщо займає основне домінуюче місце в структурі заняття. Головною методичною функцією заключного етапу є контроль і корекція рівня професійних умінь і навичок, що складають головну мету заняття. Крім контролюючої функції, заключний етап виконує функцію узагальнення та підведення підсумків: теоретичного, практичного та організаційного. Організаційний підсумок передбачає оцінювання успішності студентів. Тут доцільнішим є використання трьох критеріїв: діагностика рівня знань, навичок та вмінь. Пріоритетне положення мають критерії 3 рівня – навички і, особливо, вміння.

Кожний етап заняття потребує використання певних матеріалів методичного забезпечення, що відповідають їх цілям та змісту. До їх числа відносяться: матеріали контролю для підготовчого та заключного етапів; інструктивні методичні матеріали для основного етапу заняття: професійні алгоритми або орієнтовані карти для оволодіння професійними вміннями та навичками; інструктивні матеріали для до аудиторної самостійної теоретичної підготовки студентів.

Розробка та впровадження матеріалів методичного забезпечення здійснюється на основі диференційного методичного аналізу, головний принцип якого свідчить: методи та засоби навчання та контролю повинні бути жорстко адекватні навчальним цілям у рівнях засвоєння.

Висновки. Проведення практичних знань у медичних ВНЗ передбачає методичну підготовку трьох етапів: підготовчого, основного, заключного. Кожний з цих етапів має специфічні методичні функції, цілі, систему методів, методичне забезпечення. Вибір методів навчання та контролю чітко визначається тим рівнем засвоєння, який задається в цілях. Діагностика рівня професійних умінь здійснюється методом вирішення системи нетипових ситуаційних задач і частково методом програмованого контролю. Одночасне поєднання різноманітних методів індивідуального і групового контролю дозволяє максимально охопити контролем навчальний матеріал і досягнути значного ступеня активізації студентів і зворотного зв'язку. Успішність формування професійних вмінь визначається якістю професійного тренінгу, його активністю, насиченістю, ступенем домінування в навчальному процесі, а також якістю матеріалу, на якому він базується. Ступінь оволодіння навичками

визначається на основі індивідуального контролю практичних дій студента, по критеріях точності виконання, швидкості, ступеня автоматизованості.

Усі етапи практичного заняття потребують використання певних матеріалів методичного забезпечення, що відповідають їх цілям та змісту.

С.Н. Проценко, М.С. Пушкар, В.В. Ткачов
(*Национальный горный университет*)

ПОДГОТОВКА КАДРОВ В РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Опыт развитых стран Европы показывает, что достижения высоких результатов в экономике происходят за счет разработки и внедрения инновационных технологий. Последние требуют подготовки высококвалифицированных творческих специалистов, т.е. инженерных кадров, соответствующих его уровню компетентности, способных создавать технические системы с максимальной производительностью и высокой энергоэффективностью.

В этом плане преподавателями кафедры автоматизации и компьютерных систем, кроме обучения, в соответствии с образовательными профессиональными программами активно привлекаются студенты к инновационной деятельности в области разработки и использования информационных технологий и интеллектуальных систем при автоматизации процессов горного производства.

Так, на кафедре АКС в рамках инновационных проектов выполняются научные исследования, результаты которых предлагаются бизнес-структурам.

Принцип содружества с бизнесом простой: научные сотрудники вкладывают интеллект, а бизнес – финансы в доведении результатов исследований до промышленного выпуска продукции.

На всех этапах проведения научных исследований принимают участие студенты, начиная с младших курсов. Как правило, к этим проектам привлекаются студенты, которые успешно учатся. Они переводятся на индивидуальные учебные планы по отдельным дисциплинам. Курсовые и дипломные проекты выполняют по темам, связанным с программами исследований кафедры. Примером может служить направление по созданию компьютерных систем управления технологическими объектами как на угольных шахтах (проф. В.В. Ткачов, доценты: С.Н. Проценко, Н.В. Козарь, ассистент О.В. Карпенко), так и транспортно-технологическими маршрутами, сушилками и системами термометрии в силосных хранилищах при хранении зерна (доцент С.Н. Ткаченко, ассистент Д.А. Бешта, студент А.С. Маслов).

Однако сама организация внедрения инновационных технологий сдерживается отсутствием юридических основ создания совместных

предприятий между вузами и бизнесом. Преподаватели и студенты должны быть защищены на тот случай, когда могут складываться условия, при которых будет необходимо время на решение противоречивых позиций участников проекта.

Существенно на повышение качества подготовки кадров влияет международная деятельность кафедры АКС. Так, кафедра имеет кооперационный договор с Ройтлингенским университетом Германии, в соответствии с которым происходит обмен студентами, молодыми учеными и преподавателями.

За последние 10 лет, например, в Германии прошли обучение и стажировку 5 студентов, аспирантов, ассистентов и доцентов кафедры АКС – 18. По результатам этих обменов студенты и сотрудники кафедры неоднократно брали участие в научных конференциях разного уровня, создали ряд макетов лабораторных установок, что существенно повысило их научный и творческий уровень и способности к профессиональной деятельности.

В результате такой организации процесса обучения студенты приобретают высокий уровень знаний и компетенций. Многие из них остаются работать на кафедре, поступают в аспирантуру и эффективно работают в производственной сфере.

В.В. Проців

(Національний гірничий університет)

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМАТОРІВ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТСЬКИХ КУРСОВИХ ПРОЕКТІВ

Підготовка варіантів завдань до виконання курсових проектів, розрахунково-графічних завдань або, навіть, завдань для самостійного виконання завжди викликала особисту увагу викладача, оскільки потребувала стислого, але зрозумілого студенту формулювання вихідних даних до розрахунків. Це особливо важливе для викладання технічних дисциплін, де для пошуку кінцевого результату студент повинен не тільки виконати ланцюг послідовних розрахунків, але й періодично проводити перевірки деяких з них на відповідність, та приймати рішення щодо напрямків подальшого руху у розв'язанні поставленого завдання.

На жаль до теперішнього часу цьому питанню не приділялося потрібної уваги, тому метою публікації є розробка деяких критеріїв у підготовці й складанні варіантів завдань до виконання курсового проекту. Це відповідальна й напружена робота, яка вимагає одночасного врахування декількох факторів, серед яких наступні:

- а) обхват усього різноманіття розрахункових схем проектування;

- б) вичленовування з усієї різноманітності змінних таких, що найбільш суттєво впливають на одержання кінцевого результату;
- в) визначення діапазону, що задається, для кожної змінної;
- г) призначення чисельних значень, що задаються змінними;
- д) формування варіантів завдань для кожного студента.

Останнє вимагає створення набору варіантів, бажано не повторюваних у студентів однієї групи, цілого потоку, курсу або, навіть, навчального закладу. Буде особливо добре, якщо той самий варіант не повториться протягом усього строку навчання студентів по обраній спеціальності (наприклад, п'ять років), а ще краще, щоб однакові варіанти не видавалися до виконання протягом більш тривалого часу.

Поставлена мета вирішена на кафедрі основ конструювання механізмів і машин Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет». При видачі завдань на курсовий проект з дисципліни Деталі машин, а також розрахунково-графічного завдання з курсу Підйомно-транспортне обладнання підприємств АТП і СТО використовується розроблений універсальний програматор варіантів, написаний у файлі Excel компанії Microsoft. Завдання формується з матриці 9×9. У дев'яти рядках перераховані, наприклад, усі можливі варіанти компоновальних схем двоступінчастих редукторів класичної побудови (див. приклад у табл. 1 для завдань на курсовий проект з деталей машин).

Таблиця 1

№ варіанта	Об'єкт проектування, позначення редуктора*	Зубці**				Початкові дані																
		перший ступінь		другий ступінь		номінальний обертальний момент на вихідному валу редуктора T_{2p} , Н·м			частота обертання вихідного валу редуктора n_{2p} , мін^{-1}			синхронна частота обертання валу електродвигуна n_{1c} , мін^{-1}			розрахунковий ресурс L_h , тис. год			номер варіанта режиму навантаження			Обертання***	
		А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	И	К	Л	М	Н	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч
1	Ц2	К	П	П	К	1200	550	1000	30	125	45	1500	3000	1000	16	8	4	1	4	5	Р	Н
2	Ц2В	К	К	П	К	640	950	1250	80	62	70	750	1500	1000	7	6	10	3	6	7	Н	Р
3	Ц2С	К	К	П	К	580	2800	1500	52	30	65	1500	750	1500	10	5	6	9	2	8	Н	Н
4	Ц2Св	К	П	П	П	450	1500	2800	45	65	30	1000	1500	750	3	6	9	5	1	9	Р	Н
5	КЦ	К _{рг}	П	П	К	780	1250	950	125	70	62	750	1000	1500	8	10	5	3	4	2	Р	Р
6	Ц2Ш	К	К	П	К	1400	1000	880	65	45	125	750	1000	3000	4	7	6	6	2	1	Н	Р
7	ЧЦ****	А	Е	П	К	500	750	1050	15	25	35	3000	1500	3000	5	7	8	4	9	7	Р	Н
8	ЦЧ****	П	К	А	Е	1000	640	450	10	20	30	1500	3000	750	10	16	7	5	7	9	Н	Р
9	ЦКз	П	К	П	К _{рг}	950	1600	2100	210	160	85	750	1500	3000	10	16	3	2	4	8	Н	Р

Для кожної розрахункової схеми обрано вісім змінних параметрів, що суттєво впливають на технічні характеристики одержаних у результаті проектування редукторів (потужність, крутний момент, частоти обертання валів

і розміри). Кожний параметр, у свою чергу, може мати два або три можливі значення (числових або літерних). Рядки нумеруються цифрами, а колонки великими літерами, тоді позначення варіанта може виглядати як, наприклад, 4АГДИМРУЧ. Це значить, що студент повинен спроектувати циліндричний співвісний редуктор із внутрішнім зачепленням, у якого зубці першого ступеня косі, другого – прямі, номінальний крутний момент на вихідному валу дорівнює 450 Н·м, частота обертання вхідного вала дорівнює 45 об/хв, а вихідного – 1000 об/хв. Розрахунковий час роботи редуктора становить 3 тис. годин, номер варіанта навантаження п'ятий, а режим роботи – нереверсивний.

Наведена таблиця з варіантами завдань перебуває на першому аркуші вищевказаного файлу програматора, там же зазначена навчальна група й прізвище студента. Для зручності використання й усунення помилок при отримуванні інформації з таблиці, усі вихідні дані варіанта додатково викладені текстом. Це запрограмовано відповідним чином.

На другому аркуші файлу розташовані бланки списків навчальних груп до 30 чоловік у кожній. Передбачено видачу завдань студентам 10 груп у навчальному році, а загальна кількість років прийнята рівною 12. Можливе збільшення як кількості навчальних груп, так і навчальних років, протягом яких можна користуватися файлом-програматором.

На третьому аркуші перераховані всі можливі комбінації варіантів завдань, що отримані математичним кодуванням, причому це зроблено таким чином, щоб в одній групі й на потоці не було занадто схожих вихідних даних. Загальна кількість неповторюваних варіантів дорівнює 4 365. Цього буде достатньо навіть на більш тривалий період викладання учбової дисципліни, оскільки навчальних груп, що виконують один проект, може бути й менше, а кількість студентів у групі рідко перевищує 25. Програма побудована таким чином, що вписуючи прізвище студента у відповідну комірку, викладач автоматично привласнює йому черговий варіант із загального їх переліку, а перше прізвище в новій групі викликає черговий код варіанта без пропуску в загальному списку кодів.

Оскільки після заповнення списків груп чергового навчального року прізвищами студентів кожному з них вже привласнений персональний код варіанта завдання, то ввівши порядковий номер групи й порядковий номер студента за списком групи у відповідні комірки на першому аркуші файлу-програматора, там автоматично виводяться всі вихідні дані для персонального завдання на курсове проектування студента.

Якщо для виконання завдання не потрібно такого великого числа можливих розрахункових схем (дев'ять у наведеному вище прикладі), то їх можна чергувати, щоб заповнити всі дев'ять рядків. У табл. 2 наведений приклад формування варіантів розрахунково-графічного завдання з розрахунку механізму підйому вантажопідйомного пристрою.

Отут розрахункові схеми *a*, *б* и *в* тричі повторюються у рядках, але при цьому змінюються всі інші змінні вихідних даних, що створює необхідне різноманіття варіантів.

Таблиця 2

№ варіанта	Схема поліпаста	Режим навантаження механізму		Група режиму роботи механізму		Вага вантажу, що піднімається, $G_{Гр}$, кН			Висота підйому вантажу H , м			Матеріал барабана**			Число шарів намотування барабана n			Швидкість підйому вантажу, приблизно $V_{Гр}$, м/с			Тривалість включень ПВ, %	
		А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х
1	<i>a</i>	L1	L3	M3	M6	3,2	63	8	5	10	20	Ч	Л	С	1	2	3	0,07	0,13	0,17	15	25
2	<i>б</i>	L2	L4	M4	M7	4,0	80	10	30	7	15	Л	С	Ч	4	6	1	0,18	0,45	0,60	40	60
3	<i>в</i>	L1	L4	M5	M8	5,0	100	12	9	25	40	С	Ч	Л	1	2	3	0,13	0,17	0,18	25	40
4	<i>a</i>	L2	L3	M4	M5	6,3	80	16	15	40	9	Ч	Л	С	4	6	1	0,45	0,60	0,18	40	60
5	<i>б</i>	L3	L4	M7	M8	8,0	63	20	10	20	5	Л	С	Ч	1	2	3	0,18	0,13	0,17	25	40
6	<i>в</i>	L1	L3	M4	M6	10,0	50	25	18	45	22	С	Ч	Л	4	6	1	0,17	0,07	0,13	15	25
7	<i>a</i>	L1	L4	M3	M5	12,5	40	63	17	12	23	Ч	Л	С	1	2	3	0,60	0,18	0,45	25	40
8	<i>б</i>	L1	L3	M4	M8	16,0	32	80	33	23	13	Л	С	Ч	4	6	1	0,18	0,13	0,17	15	25
9	<i>в</i>	L2	L4	M5	M7	20,0	25	100	11	37	27	С	Ч	Л	2	3	6	0,13	0,17	0,07	40	60

Виводи. Запропонований програматор варіантів завдань може бути використаний у навчальному процесі як універсальний засіб для генерування кодів варіантів завдань різного виду, що самостійно виконуються студентами усіх форм навчання, переважно технічних спеціальностей.

Т.В. Раціна

(Національний гірничий університет)

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною ознакою сьогодення є зростання темпів розвитку науки, техніки, суспільства в цілому. Таке положення передбачає неперервний розвиток професіоналізму фахівців. Систематична освіта впродовж життя необхідна як людям з певною вже набутою освітою і стабільним соціальним статусом у суспільстві, так і тим, хто працює і потребує освітніх послуг, максимально наближених до місця роботи чи проживання. Освіта дорослих значною мірою сприяє забезпеченню більш успішного пристосування до життя і професійної діяльності. Вирішенню проблеми сприяє активізація досліджень особливостей освіти дорослих, пошук сучасних організаційних форм, методів і засобів їх інтенсивного навчання,

визначення оптимальних інтервалів між періодами навчання, функціонування курсів підвищення кваліфікації, удосконалення якості освіти дорослих за допомогою введення інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень. Однією з основних вимог сучасності є проведення суттєвих змін в освіті, створення нових пріоритетів навчання і виховання особистості протягом усього життя, які б сприяли формуванню готовності фахівців до свідомого, постійного підвищення свого професійного рівня. Реалізація цих завдань можлива у системі післядипломної освіти, специфіка якої полягає у диференційованому підході до навчання дорослих. Провідна роль в освіті дорослих належить інститутам післядипломної освіти. Вони мають створити такі умови підвищення кваліфікації, які б задовольнили потреби фахівців різних спеціальностей та категорій. Шляхи удосконалення роботи системи підвищення кваліфікації фахівців розкривають у своїх дослідженнях Т.К. Андрущенко, Л.І. Даниленко, Л.Я. Набока, В.В. Олійник, Н.Г. Протасова, М.І. Скрипник та ін.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті – розкрити характерні особливості, притаманні навчанню дорослих у системі післядипломної освіти, зокрема підвищення кваліфікації. Окреслити шляхи забезпечення освіти дорослих з урахуванням зазначених особливостей. Визначити принципи, на основі яких має будуватися навчальний процес фахівців, а також методи, що доцільно використовувати під час навчання дорослих з метою удосконалення якості знань.

Виклад основного матеріалу. Важливе місце у системі безперервної освіти посідає післядипломна освіта. Післядипломна освіта - це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Серед завдань системи післядипломної освіти, що мають бути вирішеними, основними є:

- приведення обсягів та змісту перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у відповідність із поточними та перспективними потребами держави;
- формування змісту навчання, виходячи з його цільового спрямування, посадових обов'язків фахівців, попередньо здобутої ними освіти, досвіду діяльності, індивідуальних інтересів і потреб громадян;
- застосування сучасних навчальних технологій, що передбачають диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційної, очно-заочної форм навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Однією із складових системи післядипломної освіти є система підвищення кваліфікації. Вона вирішує складні і важливі завдання. Особливості, що притаманні освіті дорослих, підкреслюють необхідність організації процесу навчання з урахуванням потреб, мотивів і професійних проблем. Результатом навчання має бути підвищення ефективності професійної діяльності фахівців на місцях.

На специфіку навчання слухачів певним чином впливає наявний професійний і життєвий досвід. Дорослі учні самодостатні, вільні у виборі мети навчальної діяльності. Ця особливість обумовлює необхідність проводити вхідне діагностування, щоб використовувати досвід слухачів у процесі їх

навчання. Викладачам важливо не тільки пропонувати теоретичний матеріал, й пов'язувати теорію і практику з досвідом дорослих, що навчаються, визнавати цінність цього досвіду. Ефективності навчання сприяє також використання досвіду і знань слухачів, якщо вони відповідають темі заняття [1, 2].

Важливим чинником, що потребує додаткової уваги викладачів, виступає неоднорідний склад учасників навчального процесу. Вони зазвичай мають різний досвід роботи і рівень професійної підготовки. Враховуючи зазначену особливість, у процесі навчання дорослих має переважати диференційований підхід. Адже, в кінцевому результаті кваліфікація слухачів повинна відповідати єдиним вимогам для даних категорій фахівців.

Навчання в системі підвищення кваліфікації має й інші особливості. Це динамічний і мобільний процес, який вимагає пошуку й застосування ефективних методів для забезпечення якості навчання фахівців. Тому що слухачі мають засвоїти значний обсяг інформації за достатньо короткий термін, виробити нові вміння і навички професійної діяльності. Виявлення наявного рівня знань слухачів дає можливість визначити форми і методи роботи з ними. Освітня діяльність на курсах підвищення кваліфікації має бути орієнтована на кінцевий результат, оскільки дорослий навчається з метою вирішення певних життєвих і професійних проблем і досягнення конкретних цілей. Однією з особливостей роботи з дорослими є їхня спрямованість на миттєве застосування результатів навчання. Це вимагає від викладачів системи підвищення кваліфікації не тільки надання слухачам певного обсягу нових знань, але й створення умов для оволодіння вміннями і навичками використання отриманих знань у практичній діяльності [3].

Виходячи з цього, доцільно використовувати методи інтерактивного навчання, які відповідають природі і характерним ознакам навчання дорослих. Вони дозволяють не тільки оптимально враховувати навчальні потреби дорослої людини, а й створювати умови для постійного, систематичного аналізу власних дій. Завдяки інтерактивному навчанню можна уникнути появи у свідомості педагогів шаблонів, стереотипів у ставленні до професійної діяльності [4, 5].

Інтерактивні методи післядипломного навчання – це система способів діалогічної взаємодії суб'єктів післядипломного навчання. Тобто інтерактивні методи післядипломного навчання можна розглядати як систему суб'єктно-суб'єктних відносин (викладач системи післядипломної освіти та педагог), основою якої є освоєння педагогом методів, засобів навчання, теорії їх використання для реалізації місії освіти, представленої в навчальних цілях предмета.

В основі інтерактивних методів лежать діяльність учасників та групова взаємодія. Вони необхідні для того, щоб порушити монотонність і поживити навчальні заняття; сприяти формуванню партнерських відносин; розвивати співпрацю, творчість; забезпечити орієнтацію навчання на практичну професійну діяльність; залучити до співпраці широку аудиторію слухачів [4, 5].

Інтерактивні методи навчання мають обиратися відповідно до навчальних потреб та сприяти досягненню мети навчання. Вищезазначені особливості впливають на процес навчання дорослих. Їх необхідно враховувати викладачам

системи підвищення кваліфікації, інститутів післядипломної освіти. Поряд з цим, сама суть інтерактивності вводить елемент непередбачуваності. Це означає, що використання інтерактивних методів, алгоритм їх реалізації модифікується відповідно до вимог конкретної навчальної ситуації. Такими методами можуть бути: лекції-презентації; дискусії; тренінги; ділові і рольові ігри; моделювання ситуацій; мозковий штурм.

Під час навчання дорослих мають бути передбачені різні форми підтримки їхньої діяльності, наприклад, консультування, інформування, тренінги, оновлення навчальних матеріалів, надання додаткового методичного забезпечення. Разом з процедурами навчання має бути передбачена система мотивації дорослих до навчання через отримання можливості неперервного консультування; отримання можливості оновлення інформаційного забезпечення професійної діяльності; отримання можливості кар'єрного росту засобами участі у навчанні.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, для підвищення ефективності подальшого розвитку системи післядипломної освіти та удосконалення її якості, необхідно більшою мірою враховувати різноманітність індивідуальних вимог і підходів до навчання дорослих, забезпечити змістовність і збалансованість форм навчання, а саме:

– дорослі, що навчаються, можуть відчувати особистісну значимість і провідну роль у процесі навчання, максимальне урахування власних професійних запитів, потреб та інтересів, соціально-економічних умов професійної діяльності;

– зміст курсів підвищення кваліфікації має задовольнити сьогоденні потреби у практичній діяльності фахівця, а також враховувати перспективи розвитку галузі;

– післядипломна освіта має орієнтуватися на актуальні та перспективні сфери трудової діяльності згідно з попитом на ринку праці;

– основою позитивного ставлення слухачів до навчання на курсах підвищення кваліфікації та формування позитивної мотивації до самоосвіти має стати атмосфера творчої взаємодії викладачів і слухачів, повага до точки зору педагогів, створення умов для вільного обміну думками, результатами набутого досвіду.

Бібліографічні посилання:

1. Громкова М.Т. Андрогогика: теория и практика образования взрослых / М.Т. Громкова. – М.: ЮНИТИ, 2005. – 496 с.

2. Махлин М.Д. Образование взрослых как предмет исследования / М.Д. Махлин // *Magister*. – 2000. – № 41. – С. 46-52.

3. Калашникова С.А. Навчально-методичні матеріали до модуля «Навчання дорослих на основі компетентісно-орієнтованого підходу» / С.А. Калашникова. – К., 2007. – 57 с.

4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.

5. Професійний розвиток педагогічних працівників. Практична андрагогіка: Наук. метод. посіб. / За заг. ред. В.І. Пуцова, П.Я. Набоки. – К., 2007. – 228с.

С.В. Розов

(Національний горний університет)

ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

Главная цель ВУЗа - подготовка специалистов к жизни в информатизованном обществе, умеющих самостоятельно находить и использовать новую информацию, самостоятельно совершенствовать свои знания и умения в разных областях, приобретать новые знания и повышать свою профессиональную квалификацию.

Широкое распространение получило повышение эффективности образовательного процесса путем внедрения средств информатизации, важнейшим из которых является компьютер. Компьютер дает возможность осуществлять контроль над ходом изучения материала и выполнением задания. У студента появляется возможность проверять свои знания, пробовать различные варианты решения задачи, при этом исправляя возникшую ошибку. Студенты приобретают собственный профессиональный опыт.

С компьютером студенты работают индивидуально, однако часто обсуждают между собой свои действия. У студентов развивается способность концентрировать внимание на поставленной преподавателем задаче, выделять, формулировать и задавать вопрос, вызывающий затруднение в решении задания.

При применении компьютеров в обучении преподаватель исполняет роль помощника, активизируя, таким образом, самостоятельную работу студентов. В таком обучении студенты выполняют не пассивную роль, а становятся полноправными участниками учебного процесса. Студенты приобретают опыт, побуждающий их к самостоятельным решениям, поиску ответов на поставленные задачи.

Особое место при компьютерном обучении занимают компьютерные учебные пособия. Их применение позволяет в большей мере приучить студента к самостоятельной работе с информацией, изложенной в более наглядном и современном виде. У каждого студента есть возможность, находясь в электронной библиотеке, одновременно пользоваться квалифицированным справочным руководством. Большой плюс компьютерного учебника – его гибкость. Он легко изменяется, его просто дополнить и расставить новые приоритеты. Использование компьютерного учебника открывает новые возможности в организации учебного процесса, а также развитии творческих способностей студентов. Преимущества компьютерного учебника заключаются в индивидуализации обучения за счет отбора каждым студентом желательного учебного материала, изменения последовательности его изучения, с учетом своих индивидуальных возможностей, и возможности самоконтроля.

Применение новых методов обучения должно широко использоваться при лабораторно-компьютерных практикумах. При выполнении практикума

изначально заложена активная роль студента. Практикум эффективен для творческого развития. Студент может самостоятельно открывать новые задания, выполнять их, при желании формулировать в адрес преподавателя вопросы, обращаться к нему с сомнениями, возражениями, поддерживать диалог. Задания могут выполняться каждым студентом индивидуально или группой из нескольких человек. После выполнения тренинга студент выполняет последующее индивидуальное задание. Отчеты и работы студента хранятся в папке его курса и группы. Студент просматривает результаты проверки выполненных заданий, знакомится с отзывами преподавателя, его замечаниями, полученными оценками. Судить о том, как формируются профессиональные качества студента можно по диаграмме его успеваемости, которая автоматически строится по результатам проверки выполненных им учебных заданий. Этим обеспечивается эффективная обратная связь в образовательном процессе. Компьютер позволяет качественно организовать контроль за деятельностью студентов, обеспечивая при этом гибкость управления учебным процессом. Таким образом, компьютерное обучение позволяет преподавателю доносить материал более наглядно, студента привлекает к активному изучению материала с большей долей самостоятельности, а в завершении этой совместной деятельности компьютер исполняет роль независимого арбитра, дающего оценку знаний студента.

С.В. Розов, Е.А. Якушева
(*Національний горний університет*)

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ

В свете современных реалий перед образованием встают ответственные задачи, которые заставляют пересматривать традиционные формы обучения.

Наука и новые технологии развиваются стремительными темпами. В сфере высоких технологий полученные знания в течение двух лет устаревают на 50%. Требуется обучение специалистов, склонных к инновациям и прогрессивным знаниям, которые будут компетентными как в промышленности и науке, так и в госуправлении.

Большинство ВУЗов, понимая необходимость модернизации системы образования, начинают широко использовать коммуникационные и информационные технологии, дающие большие возможности при обучении. Интерактивность в образовательный процесс вносит компьютер, развивая активно-деятельностные формы обучения и расширяя сектор самостоятельной учебной работы студентов.

Набирает обороты создание мультимедийных ресурсов в ВУЗах и интерес к ним растет, как со стороны преподавателей, так и со стороны студентов. Мультимедийные технологии позволяют в 3-4 раза лучше осваивать предлагаемый материал. Появляется возможность синкретического обучения, т.е. одновременно зрительного и слухового восприятия материала, активного

участия в его подаче, возвращения к тем разделам, которые требуют повторного анализа. Роль мультимедиа в области образования постоянно возрастает, так как знания, обеспечивающие высокий уровень профессиональной квалификации, подвержены быстрым изменениям. Только при создании обучающего мультимедийного ресурса, в рамках самостоятельной работы студентов, можно решить следующие проблемы:

- повышение мотивации студентов к изучению специальных дисциплин;
- приобретение навыков работы с множеством прикладных программ;
- расширение спектра самостоятельной учебной работы студентов;
- получение готового продукта.

Познавательное исследование предметной области в целом значительно индивидуализирует учебный процесс, увеличивает скорость и качество усвоения учебного материала, существенно усиливает практическую направленность, повышает качество образования.

Можно использовать проверенные формы и методы работы, внося в них элемент творчества, что не в меньшей степени способствует развитию думающих молодых людей, способных творчески, нестандартно подходить к решению проблем, принимать самостоятельные решения. К примеру - вузовская лекция выступает в качестве ведущего звена всего курса обучения и представляет собой способ изложения объемного теоретического материала, который обеспечивает целостность и законченность его восприятия студентами.

В современной методике обучения преподаватель предлагает студентам проанализировать проблему и осуществить поиск путей изменения данной ситуации к лучшему. В проблемной лекции главную роль занимает всесторонний анализ явлений, научный поиск истины, в отличие от традиционной лекции, где преимущественно используется разъяснение, описание, приведение примеров. Проблемная лекция опирается на логику последовательно моделируемых проблемных ситуаций путем постановки проблемных вопросов или предъявления проблемных задач.

Проблемной ситуацией является сложная противоречивая обстановка, создаваемая на занятиях путем постановки проблемных вопросов, требующая активной, познавательной деятельности студентов для ее правильной оценки и разрешения. Проблемный вопрос содержит в себе диалектическое противоречие и требует для разрешения не воспроизведения известных знаний, а размышлений, сравнений, поиска, приобретения новых знаний или применения полученных ранее. Проблемная задача, в отличие от проблемного вопроса, содержит дополнительную вводную информацию и, при необходимости, некоторые ориентиры поиска для ее решения. Понятия «проблемный вопрос» и «проблемная задача» разграничиваются лишь условно, ибо проблемные вопросы могут перерасти в задачи, а задачи расчленяться на вопросы и подвопросы. Уровень сложности, характер проблем зависят от подготовленности студентов, изучаемой темы и других обстоятельств. Решение проблемных задач и ответ на проблемные вопросы осуществляет

преподаватель, иногда прибегая к помощи студентов, организуя обмен мнениями. Преподаватель должен не только разрешить противоречие, но и продемонстрировать логику, методiku, приемы умственной деятельности. Это требует значительного времени, поэтому от преподавателя требуется предварительная работа по отбору учебного материала и подготовке «сценария» лекции.

В самом общем виде это могут быть следующие ступени:

- анализ и отбор основного ключевого материала, который составляет логический костяк курса;
- выбор основных проблем и трансформация их в проблемные ситуации;
- продумывание каждой проблемной ситуации;
- компоновка всего лекционного содержания в целостную систему знаний и его методическое обеспечение;
- прогнозирование успешного применения методических приемов активизации внимания и мышления студентов;
- корректировка и окончательная подготовка содержания и методики изложения лекционного материала.

На лекции проблемного характера студенты прибывают в постоянном процессе совместной работы с лектором и в результате становятся соавторами в решении проблемных задач. Знания, усвоенные таким образом, становятся достоянием студентов, глубже запоминаются, легко и эффективно развивают творческое мышление. Решение проблемных задач является своеобразным тренажером в развитии интеллекта и усиливает профессиональную подготовку будущих конкурентоспособных специалистов.

Итак, основой инновационного обучения должна выступать технология организации учебного процесса, построенная на объединении конструктивной и результативной самостоятельной деятельности студента, что предполагает совместное решение проблемных ситуаций и требует использования таких активных методов как мозговой штурм, дискуссии, сюжетно-ролевые игры, работа в парах, презентации. В связи с этим проблема индивидуализации обучения, увеличения самостоятельной работы и внедрения инновационных форм и методов в образовательный процесс является весьма проблематичной и требует от преподавателя существенных усилий и творчества.

Библиографические ссылки:

1. Луцик І.Г. Використання інтерактивних методів як засіб створення інтенсивного освітнього середовища // Нові технології навчання – 2007 - № 46.
2. Сорокина Н.Д. Инновационное обучение: сущность и содержание // Вестник МГУ. Серия 18: Социология и политология – 2002 - № 4.
3. Шлыкова О.В. Культура мультимедиа [Текст] / МГУКИ – М.: ФАИР - ПРЕСС, 2004. – 416 с.
4. Осин А.В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации. - М.: Агентство «Издательский сервис», 2004.-320 с.

М.Г. Складановская

(Приднєпровської державної академії будівництва і архітектури)

ПСИХОЛОГИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ВУЗА

В настоящее время невозможно осуществление большинства видов деятельности без знания и понимания психологических закономерностей. Задачи, решение которых требует психологической компетентности, возникают в той или иной форме во всех сферах жизни общества, определяясь возрастающей ролью человеческого фактора, ибо развитие общества, экономики, образования уже исчерпало экстенсивные возможности своего совершенствования.

В рамках евроинтеграционных процессов в современном профессиональном образовании сегодня особенно актуальными являются следующие требования: переход от информационно-объяснительного обучения студентов к деятельному, развивающему, построение субъект-субъектных отношений между преподавателем и студентом в процессе обучения, формирование личностных новообразований учащегося, способов усвоения, мышления, учебной деятельности, развитие познавательных возможностей и творческого потенциала студента. В Законе Украины «Про вищу освіту» четко определена основная задача образования – развитие и саморазвитие человека как личности в процессе его обучения. Именно поэтому гуманизация образования, как одно из основных направлений реформирования образовательных систем мирового общества (по материалам ЮНЕСКО), должна быть ориентирована на создание условий для самоопределения и самореализации личности, интеграции личности в систему национальной и мировой культур, формирование у обучающегося адекватной современному уровню знаний картины мира. Из названных стратегических целей следуют непосредственные тактические задачи, которые необходимо решить в процессе обучения.

Одна из главных задач – стимулирование учебно-познавательной активности обучаемых, формирование познавательной мотивации – самого эффективного варианта из всех возможных мотивов деятельности учения. Именно мотивы определяют личностный смысл учебной деятельности студента, являясь основным рычагом повышения эффективности учебной деятельности, не исключая тех случаев, когда учение является для учащегося средством достижения других целей (получение престижной профессии, конкурентоспособности на рынке профессиональных услуг и т.д.), именно мотивационный аспект становится преобладающим в конструктивной части деятельности педагога в условиях резкого сокращения аудиторных часов на изучение ряда дисциплин, главным образом гуманитарных. Желание продолжать или не продолжать изучение курса является результатом планирования и осуществления процесса обучения в таких жестких временных

рамках. Профессиональные психологи знают, что познавательная мотивация выступает не столько проявлением личностной черты, сколько отражением заданных условий деятельности; это открывает возможности для ее формирования посредством специально организованных дидактических воздействий. Таким образом, личностно-деятельный, личностно-ориентированный подход предполагает использование в процессе обучения таких приемов, активных форм и методов его организации, которые используют проблемные ситуации, перенос центра тяжести на развитие продуктивного и творческого мышления, индивидуализацию уровня учебных задач в зависимости от границ зоны ближайшего развития и зоны актуального развития студента. Огромное значение в возникновении и развитии познавательной мотивации студентов имеет стиль педагогического общения, выбранный преподавателем, уровень его педагогического мастерства, а также стиль общения студентов между собой.

Формирование позитивного отношения к выбранной профессии в значительной степени сказывается на эффективности учебной деятельности студентов, однако следует отметить обратную зависимость – влияние методов, форм обучения, стиля педагогического общения на уровень профессиональной мотивации. Психологам и педагогам известны результаты исследования А.А. Реан, выявляющие снижение профессиональной мотивации у студентов с I по V курсы. Причины этой тенденции можно, на наш взгляд, выделить следующие:

- неадекватность представлений о выбранной профессии характеру реальной профессиональной деятельности у выпускников средних школ и абитуриентов;

- незнание профессионально значимых качеств, необходимых представителю той или иной профессии, и, как результат, ошибки профориентационного плана и несоответствие психологических характеристик студента психологическим аспектам профессиональной деятельности;

- объективный процесс углубления и расширения профессиональных знаний в процессе обучения, выдвигающий новые требования к способам интеллектуальных действий при условии их недостаточной сформированности у данного студента;

- изменение уровня востребованности обществом представителей данной профессии, ее престижности;

- образовательные технологии, применяющиеся в конкретной образовательной системе, в данном вузе;

- личность педагога-преподавателя, индивидуальный стиль педагогической деятельности;

- недостаточная включенность всех изучаемых дисциплин в структуру профессиональной подготовки;

- неэффективная организация студенческой практики, стажировки.

Соответственно, возможные пути минимизации неудовлетворенности будущей профессией у студентов, повышение профессиональной мотивации в процессе обучения мы видим в следующем:

- применение научно обоснованных инновационных технологий обучения, поиск новых форм, методов обучения и их комбинация с традиционными, исходя из требований учебных задач, психологических особенностей студента и процесса обучения;

- индивидуализацию обучения, формирование индивидуального стиля деятельности невозможно осуществить без знания возрастных особенностей студента, возможностей его интеллектуального, эмоционального, личностного развития;

- усиление, как фундаментальности образования, так и связи изучаемых дисциплин с прикладными задачами современной науки, культуры, производства;

- создание в университете атмосферы приоритетов знаний, интеллекта, духовных ценностей, творчества как альтернативы потребительской психологии технократической цивилизации;

- психологическое обеспечение методической работы в вузе, выбор форм воспитательной работы, процесса адаптации первокурсников, возможности индивидуальной работы со студентами для решения проблемных ситуаций личностного плана;

- эффективная информация студентов обо всех возможностях, предоставляемых как вузом, так и общественными организациями.

Другая, не менее важная задача обучения, требующая опоры на психологические знания как преподавателя, так и студента – это организация усвоения способов и приемов интеллектуальной деятельности, развитие системы мыслительных операций, способности к рефлексии. Последнее особенно актуально при решении проблемных задач, когда неизвестны или не срабатывают привычные алгоритмы решения. Рефлексия осуществляет анализ ситуации, помогает найти причины затруднений, влечет за собой развитие креативных способностей студента и творческого мышления как процессуального аспекта креативности. А продуктом учебной деятельности будет не только структурированное знание, практические умения по их применению, но и личностные новообразования психики и деятельности в мотивационном, ценностном и смысловом планах. Примером может являться формирование теоретического мышления, являющееся необходимым условием успешного обучения в высшей школе.

Темпы прироста объема научной информации в последние десятилетия делают проблему обучения учебной деятельности, приемам интеллектуальной деятельности особенно актуальной, так же как и организацию непрерывного образования взрослого специалиста в течение всей его жизни, периода профессиональной деятельности. Решение этой проблемы делает менее болезненными также ошибки в профессиональной ориентации, переквалификацию, овладение новыми специальностями.

Важнейшую роль результаты научных психологических исследований играют в дидактическом творчестве, создании новых педагогических технологий. Создание новых образовательных технологий, имеющих своей

целью оптимизацию форм обучения, образования, с необходимостью зиждется на психологических закономерностях перцептивных, мнемических, мыслительных процессов и возможностей их активизации, учете возрастных особенностей субъектов педагогического процесса, их личностных свойств, анализе структуры профессиональной деятельности будущего специалиста.

Открытость высшего учебного заведения для инноваций и адаптации мирового опыта – важный критерий эффективности развития и формирования имиджа современного ВУЗа. Поэтому стратегическими целями работы ВУЗа в области внедрения инновационных технологий в высшей школе мы считаем следующие:

- психолого-педагогические исследования определения факторов эффективности инновационного обучения;
- экспериментальная работа по апробации новых учебных планов, программ, образовательных технологий;
- изучение и обобщение опыта преподавателей ВУЗа для достижения оптимального соотношения между традициями отечественной высшей школы и новыми тенденциями мирового образовательного пространства;
- пропаганда психолого-педагогических знаний с помощью лекций, семинаров, научно-практических конференций, СМИ, издания учебной литературы.

Главной целью внедрения инновационных технологий в высшей школе является формирование личности компетентного профессионала, способного самостоятельно решать нестандартные задачи в профессиональной деятельности и социальной сфере, постоянно самосовершенствующегося как личность.

Автор считает необходимым разработку концепции психологического сопровождения профессионального становления личности в высшем техническом учебном заведении. Основные составляющие этого процесса:

- Адаптация первокурсника.
- Прозрачность учебного процесса на всех курсах.
- Возможность получения студентом психологической помощи в кризисных ситуациях.
- Специальные занятия для первокурсников по формированию базовых умственных действий и навыков самостоятельной работы.
- Четкая информация о расписании консультаций преподавателей, возможности консультирования у всех преподавателей.
- Доведение до студента полной информации о работе центров, клубов, секций, студенческое самоуправление для социальной адаптации студента.
- Популяризация участия студентов в научных конференциях, публикации студенческих научных работ.
- Возможности выбора студентом личностно-ориентированных дисциплин на всех курсах.
- Повышение психолого-педагогической компетенции преподавателей и кураторов групп.

Только при выполнении этих условий цель образования как системы и личностная цель студента будут совпадать. Именно тогда применение научных разработок, инновационных технологий в образовательном процессе даст свои благодатные плоды.

О.С. Фесенко

*(Дніпропетровський педагогічний коледж
Дніпропетровського національного університету)*

ОБГРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ З УРАХУВАННЯМ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА

Протиріччя практики формування стандартів вищої освіти полягають у наступному:

– якщо напрям підготовки містить декілька спеціальностей, то складно сформувати для них спільну базу нормативних дисциплін природничо-наукового та професійно-практичного циклів підготовки;

– відповідно до діючої законодавчої бази назви, зміст та обсяг вибіркового дисциплін профілізації на спеціальності напряму кожний ВНЗ здійснює ізольовано. Отже, взаємовизнання результатів навчання за цими дисциплінами неможливе, що вадить трансферу кредитів та мобільності студентів;

– у світі змін законодавчої бази відсутня методологія формування програм підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Серед вимог Болонської декларації до системи вищої освіти Н.С. Волотковська та А.В. Рухлов на перше місце висувають саме необхідність введення дворівневої системи вищої освіти, на яку повинні перейти всі українські ВНЗ [2].

На думку авторів (Г.Г. Півняк, П.І. Пілов, В.О. Салов, Т.О. Письменкова «Загальні вимоги до стандартів вищої освіти нового покоління») «обов'язковою умовою модернізації системи вищої освіти є вдосконалення стандартів вищої освіти. Автори пропонують структуру плану навчального процесу, згідно до якого нормативну частину складають цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки; цикл фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки; цикл професійної та практичної підготовки. Варіативну частину побудовано із циклів дисциплін за вибором навчального закладу (призначення: профілізація на майбутню спеціальність ОКР магістр); циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін вільного вибору студента (призначення: реалізація індивідуальних траєкторій гуманітарної та соціально-економічної підготовки); циклу дисциплін за вибором студента (військова підготовка або спеціалізація на регіональні потреби, або набуття додаткових компетенцій з економіки, інформатики, лінгвістики, права тощо)»[4].

О.Г. Величко, О.Ю. Потап, О.Г. Ясев пропонують «при визначені нормативів щодо варіативної складової навчальних програм в галузі інженерії розглядати її, перед усім, як засіб забезпечення більш вузької спеціалізації бакалаврів в межах відповідного напрямку підготовки. Так, наприклад, якщо у ВНЗ до останнього часу велась підготовка за кількома спеціальностями певного напрямку, може бути визнано доцільним максимально збільшити для цього напрямку долю вільного вибору студента у варіативній складовій навчальній програмі. Тоді студенти зможуть реалізувати своє право на вибір, визначивши область власної спеціалізації та обравши при цьому відповідний блок навчальних дисциплін. Інший підхід матиме місце, якщо у ВНЗ до останнього часу велась підготовка лише за однією спеціальністю певного напрямку, або певний напрям взагалі включав лише одну спеціальність. Тоді забезпечення вільного вибору студента у великому обсязі стає для ВНЗ досить проблемним, оскільки тягне за собою необхідність включення до навчальних планів нових дисциплін, формування малих за кількістю студентів тимчасових академічних груп, залучення додаткових навчальних площ, збільшення педагогічного навантаження тощо. В такому випадку доцільним є перерозподіл обсягу дисциплін вільного вибору студента та вибору ВНЗ у варіативній складовій навчальній програмі на користь дисциплін за вибором навчального закладу»[1].

Метою роботи є:

- обґрунтування концептуальних засад розробки освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів з урахуванням змін законодавства;
- адаптація структури та змісту освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів до змін законодавства;
- апробація результатів досліджень на прикладі формування нормативної бази підготовки бакалаврів за певними спеціальностями гірництва.

Розробка методології формування програм підготовки бакалаврів за спеціальністю дозволить оптимізувати на практиці процес формування переліку нормативних дисциплін природничо-наукового і професійно-практичного циклів підготовки, що в свою чергу забезпечить взаємовизнання результатів навчання за цими дисциплінами з подальшим трансфером кредитів та мобільністю студентів.

Основна частина. Враховуючи зміни у законодавстві та рекомендації щодо застосування компетентнісного підходу, на основі досягнень вітчизняної вищої школи щодо засад розробки ОПП обґрунтовано концептуальні засади розробки ОПП:

- орієнтація змісту освіти на ЄКТС;
- підготовка фахівців по спеціальностям за всіма ОКР;
- урахування варіативною ОПП особливостей фундаментальної та загально-професійної підготовки бакалавра за певною спеціальністю через додаткові спецкурси;
- розподіл компетенцій на універсальні та професійні;
- формування програм ОПП із типових програм дисциплін;
- розробка «Засобів діагностики» як складової стандартів вищої освіти.

– спираючись на досягнення та традиції вітчизняної вищої школи з урахуванням змін законодавства (бакалавр за спеціальністю), ми пропонуємо структуру освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за спеціальністю розробляти за трьома складовими: нормативна частина в межах галузі знань, нормативна частина за спеціальністю, варіативна частина.

Запропонована структура ОПП (рис.1) дозволить врахувати і ліквідувати складності формування нормативної бази для бакалаврів різних спеціальностей в межах галузі знань; введення нормативної частини за спеціальністю (замість вибіркової за цими ж циклами) забезпечить принцип трансферу результатів навчання та мобільності студентів.

Рисунок 1. Цикли дисциплін запропонованої ОПП.

Одержані такі результати:

– теоретичні результати - здійснено критичний аналіз наукових досліджень та нормативної бази з питань стандартизації вищої освіти;

– методологічні результати - визначено та обґрунтовано концептуальні засади розробки ОПП з урахуванням змін законодавства; запропоновано відповідно до змін законодавства структуру та зміст освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

– експериментальні результати - перевірено адекватність розроблених принципів формування ОПП на прикладі підготовки бакалаврів з гірництва за спеціальністю «Розробка родовищ корисних копалин».

– науково-методологічна новизна полягає у визначенні концептуальних засад розробки ОПП в контексті забезпечення трансферу кредитів та горизонтальної мобільності студентів та розробці макету структури ОПП з урахуванням змін законодавства для бакалаврів за спеціальністю.

Економічний ефект від реалізації результатів роботи очікується позитивним завдяки підвищенню якості професійної підготовки.

Соціальний ефект від реалізації результатів роботи очікується позитивним завдяки забезпеченню мобільності випускників та створенню «зрозумілого» диплому бакалавра на ринку праці.

Бібліографічні посилання:

1. Величко О.Г., Потап О.Ю., Ясев О.Г. «Забезпечення варіативної складової програм підготовки фахівців інженерних напрямів в Україні» Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. –Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 198 с.

2. Волотковская Н.С., Рухлов А.В. «Подготовка специалистов и развитие научных исследований в рамках Болонского процесса» Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. –Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 198 с.

3. Закон України "Про освіту" від 23.03 1996 р. №100/96-ВР

4. Півняк Г.Г., Пілов П.І, Салов В.О., Письменкова Т.О. «Загальні вимоги до стандартів вищої освіти нового покоління» Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. –Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 198 с.

5. Проект Закону «Про вищу освіту» (нова редакція).

Ю.В. Чекушина, Ю.М. Чекушина
(Національний гірничий університет)

ВЗАЄМОДІЯ З ПРОБЛЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Постановка проблеми. Необхідність розглядання обраного питання обумовлена декількома чинниками, серед яких – взаємодія педагога та студентів в аудиторії, особливо під час лекції; необхідність запобігання або навіть уникнення конфліктів, виявлення конфліктогенів, психодіагностика та прогнозування навчальних конфліктів; психологія навчальної діяльності, точніше її покомпонентний аналіз – від мотиваційного компоненту до вікової динаміки; виявлення проблемних типів особистості, характерних особливостей їх поведінки і визначення можливих шляхів нейтралізації їх ймовірного впливу на слухацьку аудиторію.

Аналіз останніх досліджень. Питання в історіографії розроблено в чотирьох аспектах: соціологічному [2], психологічному [5], педагогічному [1; 3] та управлінському [4].

Цілі публікації. Автори даних тез намагаються не тільки з'ясувати причини негативного впливу типів проблемних студентів на всю аудиторію, але й визначити можливі форми реакції викладача. Адже викладач швидко усвідомлює, що всі студенти унікальні та неповторні, але кількість типових моделей їх поведінки в аудиторії обмежена.

Основна частина. Тип 1 – Назвемо його «Базіка». Говорить безперестанно. Найчастіше він є лідером у групі і домінує у будь-якій дискусії.

Про що б не йшлося, цей студент стверджує, що має до цього відношення. При виявленні розмовного «тероризму» (вербальної агресії) студенти очікують, що викладач закличе балакуна до порядку. Причини такої поведінки знаходяться на поверхні. Це відсутність відчуття безпеки. Балакучий студент відчуває потребу ствердитися за будь-яку ціну. Він витрачає час на те, щоб продемонструвати свої знання і довести, що заслуговує на повагу (такий собі «всезнайко»). Іноді цей тип виявляє активність і очікує за це схвалення («ентузіаст-роботяга»). Найчастіше він просто бажає, щоб група вважала його дотепною, симпатичною людиною, яка заслуговує на увагу. Улюблені фрази, які використовує базіка: «Я все це знаю», «Я вважаю за необхідне сказати...», «Те, що я роблю завжди...», «Я...»

Реагувати на поведінку говоруна доведеться, цього не уникнути. По-перше, подякуйте або погодьтеся з ним. Звернувши увагу групи на себе, спрямуйте бесіду у потрібному напрямку. Наприклад: «Так, пане студент, ваша думка слухна. У кого ще є варіанти або пропозиція?» По-друге, перепитайте його, а потім спрямуйте запитання групі. Наприклад: «Одну хвилинку, ви сказали..., а як вважає хтось інший?» По-третє, поговоріть з ним після лекції і поясніть, що вам приємна його участь, але хотілося б також залучити до відповідей на запитання інших студентів. Нарешті, спрямуйте його енергію в інше русло. Можна просити його допомогти вам, коли ви використовуєте техніку. Прохайте занотувати запитання та ідеї всієї групи на фліп-чарт тощо.

Тип 2 – «Нігіліст». Це людина-негативіст, неконструктивний критик. Причини його постійного буркотіння та незадоволення криються у тому, що він має право розглядати речі саме такими, якими існують в його уяві, і що інші поділяють його переконання. Його настанова: «Чому я повинен вам вірити?» здатна повністю пригнітити ініціативу групи. Улюблені фрази буркотуна: «Проблема у тому, що...», «Добре, це все прекрасно, але...», «Але...» Реагувати на поведінку такого студента важко. Реакція набирає форми постійного контролю. По-перше, не вдавайтеся до довготривалості дискусії на його улюблену тему. Ви ризикуєте відхилитися від плану лекції. Дозвольте йому висловитися, пообіцяйте повернутися до обговорення його зауваження на практичному занятті, конференції, засіданні клубу тощо.

Тип 3 – «Фома невіруючий». Це варіант Нігіліста. Головна відмінність полягає в тому, що у Нігіліста одна або дві проблеми. Фома невіруючий настільки цинічний, що його скептицизм поширюється на все. Негативна настанова виявляється заразливою, викликає пригнічений стан психіки студентів. Така поведінка притаманна, як правило, старшокурсникам, які відчувають сумніви щодо власних можливостей створити нові механізми, технології, підходи або процедури, і тому розглядають все це як загрозу своєму професіоналізму і навіть кар'єрі. Вони намагаються виявити зневажливе ставлення до всього нового. Улюблені фрази: «Це ніколи не запрацює...», «Ми пробували робити так раніше, та нічого з цього не вийшло». Реагувати на таку поведінку легко. По-перше, намагайтеся, щоб студент сприйняв ваші положення. По-друге, запропонуйте йому «відкласти» свої судження до кінця

теми або навіть всього лекційного курсу, коли можна буде оцінити результати належним чином. По-третє, якщо Фома невіруючий відмовляється вірити у практичну або теоретичну цінність запрограмованих положень, попросіть його точно визначити, чому він так вважає, а потім намагайтеся спрямовувати його думку на те, що є один спосіб з'ясувати, хто правий, а хто неправий – це завершити тему.

Тип 4 – «Скоморох». Навкруги нього завжди жарти, сміх, посмішки. Але його вміння знаходити привід для жартів будь-де викликає роздратування. Інші студенти побоюються ставити запитання, а також відповідати на них, тому що не бажають надати привід для його жартів і навіть висміювання. Причина його поведінки продиктована одним – бути душею компанії, часткою групи, «своім хлопцем». Улюблені фрази: «Це нагадує мені...», «Я колись знав таку людину...»

Стратегія контролю поведінки Скомороха полягає у формулі: профілактика краща за лікування. Як тільки він розпочне потішну історію, його не спинити. Тому, як тільки ви відчуваєте, що надали йому можливість для жартів, поясніть, що розважити групу можна під час перерви, і ви самі залюбки його послухаєте.

Тип 5 – «Конспіратор». Ця людина обговорює все, що почула від вас. Він шепоче, переписується, зачіпає інших, створює безладдя. Але найчастіше він обговорює власні проблеми з сусідами і необов'язково з тими, хто сидить поруч. Причина такої поведінки обумовлена бажанням не згуртувати навкруги себе людей, а прояснити деякі питання, перепитати оточуючих, якщо щось незрозуміло. Деякі конспіратори намагаються бути кураторами в групі, «затоками». Якщо запитати їх про некоректну поведінку, вони відповідають, що замість вас пояснюють тим, хто не розібрався. Реагувати на поведінку конспіратора не можна, не з'ясувавши теми бесіди. Тим більше, що конспіраторів в аудиторії може бути декілька. Якщо бесіда або дискусія не пов'язані з лекцією, є декілька варіантів вашого реагування:

– якщо вам здається, що обговорення на місцях підходить до кінця, проігноруйте його і працюйте за планом;

– припиніть лекцію і подивіться на конспіраторів так, щоб засоромити їх (вони ж вас відволікли). Якщо не подіє, витримайте паузу: найчастіше студенти самі запросять до порядку порушників;

– запитайте, чи не наважаться вони обговорити тему своєї бесіди з усіма присутніми. Краще навіть визнати важливість їх розмови і нагадати, що попереду перерва;

– використайте ім'я будь-якого Конспіратора, сформулюйте та спрямуйте до нього запитання за планом лекції. Наприклад, «Сергію, чи є ще спосіб, за допомогою якого ми можемо вирішити...?»

Висновки. Звісно, перелічені типи проблемних студентів є досить умовними. Але подібна типологізація тільки підкреслює головну мету дидактики вищої школи: залучити всіх студентів і кожного з них до плідної співпраці з викладачем. Взаємодія викладача зі студентами та порозуміння

сприяють не тільки оптимізації учбового процесу, але й полегшують його управління.

Бібліографічні посилання:

1. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
2. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с.
3. Лекція: традиційні та інноваційні форми / Укладач: Ю. М. Чекушина. – Д.: РВК НГУ, 2005. – 44 с.
4. Ли Д. Практика групового тренінга. – СПб.: Питер, 2002. – 224 с. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2007. – 360 с.

Т.М. Чумаченко, Н.В. Зима
(Національний гірничий університет)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ФАХІВЦІВ – ЯК ОСНОВНИЙ КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет» намагається відстоювати свої позиції як на ринку освітніх послуг, проводячи профорієнтаційну роботу, так і на ринку праці – активно співпрацюючи з підприємствами й організаціями. Ця співпраця зумовлена у першу чергу уявленням про якість освітніх послуг з точки зору попиту на випускників, тобто відповідність освітніх програм ВНЗ вимогам ринку праці.

Моніторинг динаміки попиту на випускників НГУ за останні дев'ять років (графік 1) показав наступні тенденції на ринку праці: простежувалась досить стабільна ситуація у період 2003-2006 р., починаючи з періоду 2007-2010 р., кількість замовлень від підприємств значно скоротилося.

Рисунок 1. Динаміка попиту на випускників Державного ВНЗ «НГУ»

Достатньо вагоме падіння зацікавленості підприємств у випускниках нашого університету пов'язано з тим, що у цей час значну роль на ринку праці відігравала криза. Необхідно відмітити той факт, що попит на випускників гірничого факультету у всі періоди, незважаючи на кризовий, завжди залишався найвищий. Студенти інженерних спеціальностей, пов'язаних з гірничовидобувними галузями відчують, що на їхні знання та поки що невеликий практичний досвід є попит і є адекватні пропозиції, які дозволять активним і сумлінним «створити себе» – зробити успішну фахову кар'єру.

Як показали опитування, які щорічно проводяться відділом маркетингу на предмет вивчення їх мотиваційних очікувань студентів щодо майбутньої професії, більш половини опитаних з них збирається після закінчення вузу працювати за фахом, тому що основними мотивами студентів при виборі своєї спеціальності були інтерес до майбутньої професії. Важливо відзначити, що 19% респондентів обрали свою спеціальність випадково, проте незважаючи на це, більшість з них задоволена своїм вибором.

На жаль, криза призвела до ліквідації деяких підприємств та значного скорочення робочих місць. Навчальні заклади, які готували випускників, внаслідок обмеженого фінансування здійснювали роботу, орієнтуючись в основному на стратегію виживання, в якій пріоритетне місце мав попит населення на освітні послуги економічних напрямків. Тобто в регіонах практично стихійно формувалась система підготовки кадрів. Що призвело до дисбалансу у структурі попиту та пропозиції робочої сили молоді на регіональному ринку праці. Складна ситуація на ринку праці обумовлена також тим, що на Україні функціонують приблизно 350 вишів III – IV рівня акредитації. Наприклад, у 2010 р. було зареєстровано 846142 випускника, з яких тільки 19,5 % отримали направлення на роботу з допомогою навчальних закладів [1]. Таким чином, 4 особи з 5-ти були змушені працевлаштовуватись самостійно, а це в період кризи досить проблематично.

Проте основна проблема, пов'язана з працевлаштуванням, полягає в тому, що деякі підприємства не цілком задоволені рівнем підготовки фахівців: «Діючі освітні програми часто не відповідають сьогodнішнім реаліям. Після закінчення ВНЗ студенти не можуть відразу в повну силу включатися в роботу і приносити користь компанії. Цьому передує процес тривалого навчання на виробництві. Втрачається час, досвідченому персоналу одночасно доводиться виконувати свої обов'язки і «підтягувати» новачка. Крім того, такий шлях не гарантує випускникові швидкий кар'єрний ріст. Поки він стане компетентним, можуть пройти роки» – зазначає директор з персоналу « ДТЕК Павлоградвугілля» Олександр Кучеренко[2]. Але все ж таки роботодавці віддають перевагу випускникам ВНЗ, тому що вони мають:

- свіжий, незаангажований досвідом, погляд та нові ідеї молодого спеціаліста, прагнення до експериментування;
- здатність та бажання навчатись, ентузіазм, максималізм (амбіційність);
- можливість «виховати» випускника майбутнього, потрібного спеціаліста відповідно до вимог компанії;

– здібність до швидкого «переключення» на інший вид діяльності або одночасне ведення декількох справ.

Як показує світовий досвід, на етапі поступового подолання наслідків кризи нас чекає підвищення темпів технологічного оновлення національної економіки, що потягне чергове скорочення у виробничому секторі та фактичну перекваліфікацію для більшості зайнятих фахівців з вищою освітою. При цьому найбільш небезпечним буде нестача технічних фахівців для забезпечення функціонування найбільш наукомістких галузей, бо їх підготовка в українських університетах вже є неможливою через архаїчність відповідної лабораторної бази, що погіршить позиції випускників вищих технічних навчальних закладів порівняно з колегами із закордонних університетів у боротьбі за інженерні посади на найбільш складних виробництвах. Тривале домінування роботодавців на ринку праці обумовлює менший розмір початкової платні, нижчий темп її зростання та серйозне посилення конкурентної боротьби за перспективні робочі місця. [3].

Аналізуючи тенденції розвитку ситуації на ринку праці можна спрогнозувати наступні наслідки: швидке старіння технологічних знань та навичок в умовах технологічного оновлення виробництва буде вимагати систематичного навчання. У таких умовах вищим навчальним закладам необхідно більше уваги приділяти формуванню інноваційного середовища освітніх процесів, у результаті чого будуть створюватися освітні послуги з новими конкурентними якостями.

Проте для отримання дійсно якісної освіти повинна бути забезпечена якість самих вимог – цілей, стандартів та норм; а також необхідні якісні ресурси: освітні програми, кадровий потенціал вищів, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, у тому числі достатнє фінансування. При цьому оцінкою якості освіти є якість діяльності ВНЗ: поточні та підсумкові результати навчання студентів, їх попит на ринку праці, характеристики кар'єрного росту випускників.

Лише тоді посилиться боротьба роботодавців за справді талановиту молодь, що цілком може набирати форм поглибленої співпраці між навчальними закладами та індустрією, а це сприятиме підвищенню рівня освіти випускників і збільшенню їх конкурентоспроможності на ринку праці взагалі.

Бібліографічні посилання:

1. Кравченко В.Л. Сучасний стан зайнятості молоді в регіонах України// Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. пр. – Ч. I. – К.: РВПС України НАН України. – 2010. – С. 195-198.

2. <http://www.dtek.com/ru/media-centre/news/details/novosti-predpriyatij-dtek-6-13-fevralja-2012-goda>.

3. Шаров О.І. Проблеми і перспективи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: Дон НУЕТ, 2011.– С. 18-21

Т.О. Шевцова

(ДВНЗ «Дніпропетровський транспортно-економічний коледж»)

МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

«Для восприятія чужой мудрости нужна,
прежде всего, самостоятельная работа»
Л.Н. Толстой

Сучасне інформаційне суспільство вимагає від особистості, що бажає бути успішною, насамперед вміння самостійно орієнтуватися у потребах суспільства, фільтрувати потік інформації, бути мобільним, готовим опанувати і застосовувати нові вміння та знання, розуміючи при цьому їх життєву цінність. Освіта повинна закласти в особистості механізми суттєвих операцій, які визначають її рівень підготовленості до життя та професійної діяльності, а саме механізми розуміння, втілення, аналізу, синтезу, критичної оцінки, ідентифікації, адаптації знань, життєтворчості (систематики Блума, ЕСТС).

В той же час підвищення якості навчання стримується відсутністю виконавчого етапу навчально-пізнавальної діяльності студента, мотивації до системного та поглибленого вивчення дисциплін. Дії викладачів зорієнтовані переважно на здійснення студентами виконавчої діяльності і значно меншою мірою – творчої. Рідко використовується особистісна мотивація і регулювання. Як показує практика, у студентів майже відсутня внутрішня мотивація до самоосвіти, низька пізнавальна активність, час, відведений на самостійну роботу, використовується не за призначенням. Студенти не мають досвіду подолання себе, режим їх життя носить стихійний характер.

Методичне забезпечення самостійної роботи (МЗ СР) слугує засобом управління самостійною пізнавальною діяльністю студентів, а отже і їхнім індивідуальним психічним розвитком. Викладач за допомогою МЗ СР видає завдання, мотивує і спрямовує діяльність студента, контролює та створює умови самоконтролю, корегує результати зусиль. Часто буває так, що студент усвідомлює, розуміє необхідність виконання певної самостійної діяльності, але це не спонукає його до жодних дій. Мотив ще не сформовано, але є домотиваційне утворення - «знаний мотив». Через методичну організацію самостійної роботи студентів актуалізується значення «знаних мотивів» і в такий спосіб можна трансформувати їх у чинні мотиви через надання їм особистісного сенсу.

МЗ СРС є інтегрованим компонентом НМК дисципліни, що забезпечує:

- обов'язкову активізацію мислення і вимушену активність студента;
- стабільну і довготривалу мотивацію до самостійної роботи, постійне утягнення в процес навчання;
- включення в рефлексію результатів навчання та саморефлексію;

– зрощування студента або спрямування його на саморозвиток, самоорганізацію, саморегуляцію творчої і навчальної діяльності .

Суттєвим для механізму розвитку мотивації є те, що структурний компонент діяльності (дія, операція, засіб або проміжна ціль) пов'язується з потребами, вступають в комунікацію з іншими мотивами і потребами і отримують від них мотиваційний заряд. Коли домотиваційне утворення дістає певне місце у системі мотивів, відбувається його перехід у категорію чинних мотивів. Мотивація – один із найважливіших факторів, який забезпечує успіх у діяльності.

Запуск механізму мотивації щодо самостійної навчальної діяльності можна представити у вигляді послідовності (рисунок 1):

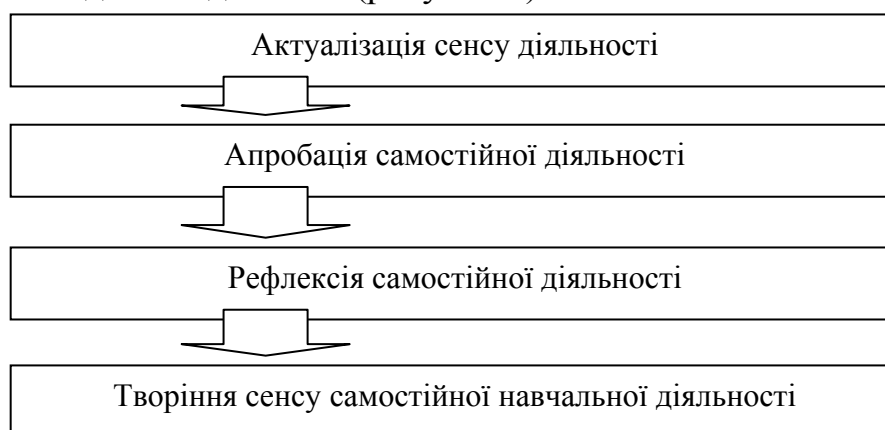

Рисунок 1. Механізм мотивації самостійної навчальної діяльності.

Перетворення зовнішніх завдань, поставлених викладачем у мету суб'єкта навчання, забезпечує такий алгоритм розробки методичних рекомендацій щодо самостійної роботи:

- чітке формулювання мети діяльності (чому навчитися?);
- визначення предмету діяльності (що зробити, що опрацювати?);
- усвідомлення значення діяльності (для чого це необхідно?);
- визначення засобів досягнення мети (як це зробити, за допомогою чого?);
- аналіз труднощів досягнення мети, способів її подолання;
- забезпечення самоконтролю (на скільки виконання відповідає меті, наскільки успішно відбувається просування до цілі?).

Таким чином, чим більш активним буде суб'єкт у плануванні своєї діяльності, у цілеутворенні, тим більш «внутрішнім» стане завдання, яке ставиться перед ним викладачем. МЗ побудовано за визначеним алгоритмом, сприяє розвитку внутрішньої мотивації до самостійної діяльності, створює єдине поле діяльності, форму, обумовлює тривалість, активність, координує як зовнішні так і внутрішні фактори (мотиви самостійної роботи), надає простір для творчих проявів.

Заданий алгоритм дає можливість використовувати швидкий зворотний зв'язок, досягнення проміжних цілей, оцінювання також стимулює діяльність. Надання алгоритму певних дій (за будь-якою формою СРС) є засобом, що забезпечує занурення у діяльність: від примусового перебування → межового

стану → виживання в умовах педагогічних вимог → вільного перебування, саморозвитку.

Як показує досвід організації самостійної роботи з екології студентів ДВНЗ «Дніпропетровський транспортно-економічний коледж», фіксується переважання зовнішньої позитивної мотивації, тобто прагнення реалізувати прагматичні, соціальні (статусні) потреби – бажання отримати добру оцінку, необхідність отримати залік, бажання відчувати повагу до себе за творчі знання та вміння, контролюючі заходи (зошит самостійної роботи в експериментальній групі). На другому місці внутрішня мотивація і пізнавальні потреби, а саме - цікавість до навчання, бажання отримати інформацію для особистого життя; задоволення від самостійної пізнавальної діяльності, усвідомлення студентом своїх можливостей. На третьому місці - зовнішні негативні мотиви: бажання уникнути відрахування, зауважень з боку куратора, викладача. Система покарань не має вирішального значення, чому сприяє особистісна орієнтованість комплексу методичного забезпечення.

Мотивацію самостійної роботи з дисципліни «Екологія» забезпечує:

- модульна структуризація, ранжування, системне узагальнення змісту навчального матеріалу;
- методична організація за наданим алгоритмом;
- особистісно-орієнтований підхід, гуманізація процесу навчання;
- вибір рівня досягнень;
- вибір видів та форм завдань самостійної роботи, що передбачають особистісну орієнтацію та професійне спрямування за змістом;
- індивідуальна стратегія навчання;
- постійний зворотний зв'язок за допомогою розробленого зошита самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю знань.

Для актуалізації мотиваційної функції методичного забезпечення СРС застосовуються складові особистісного спрямування, постановка питань, де спонукається особлива думка студента відповідно визначених проблем, його ставлення, розуміння сутності, своєї відповідальності; застосування конкретних місцевих прикладів.

Серед різноманітних методик підвищення мотивації самостійної роботи та якості навчання перевага надається дослідницьким технологіям за тематикою, інтегрованою у повсякденне життя студентів, їх майбутню професійну діяльність. Наприклад, при вивченні джерел впливу на якість життя і здоров'я у побуті розглядаються наступні напрямки досліджень: можливості енергозбереження, ресурсозбереження в побутових умовах; електромагнітне забруднення і захист від нього; екологічна відповідність житла, речей, одягу; національні екологічні традиції. Дослідницька робота з екології охоплює широке коло студентів, що діляться на творчі групи. Велика увага приділяється професійній спрямованості творчих завдань, що надає можливість студентам проявити обізнаність і створити ситуацію успіху. При організації самостійної роботи передбачаються індивідуальні завдання, самостійне дослідження сутності явищ, рішення проблемних ситуацій, моральна оцінка екологічних проблем. Алгоритм розроблених завдань надає можливість відповідати на

обов'язковий блок питань та на вибіркові творчі завдання, що сприяє напрацюванню навичок самостійної роботи. Особливий прогрес відчувається при послідовному наполегливому притягненні, напочатку, до опрацювання зрозумілих теоретичних питань на прикладах із особистого життя студентів. Потім послідовний перехід до аналізу і застосування теоретичних знань у поясненні проблемних питань, пов'язаних із сферою професійних інтересів. Наприклад, при опануванні дисципліни «Екологія» студентами спеціальності 5.05020204 «Обслуговування та ремонт пристроїв електрозв'язку на транспорті» необхідність коментувати питання ресурсозбереження, електрозбереження, захисту здоров'я від електромагнітного випромінювання приладами зв'язку, особистої безпеки на конкретних прикладах привела до розуміння своєї недостатньої інформованості про сучасні досягнення з цих питань при вивченні спецдисциплін. Студенти стали більш вимогливими до навчальної інформації з дисциплін професійного циклу, проявляли ініціативу щодо пошуку відповідей з інформаційних джерел.

Досвід роботи показав, що студенти, зацікавлені у дипломах з відзнакою, виявляють також бажання опанувати творчу, пошуково-дослідницьку діяльність, але особисті навички та вміння недостатньо об'єктивно оцінюються. Розвитку саморефлексії та наполегливості сприяє порівняння рівня своїх досліджень та висновків з кращими зразками студентської пошуково-дослідницької роботи, участь у щорічній обласній науково-практичній студентській конференції «ЕКОХІМ», більш глибоке занурення у проблему під впливом суспільної думки одногрупників, які критично оцінюють досягнення на проміжних етапах дослідження і з ентузіазмом висловлюють ідеї та показують обізнаність з вибіркових вузьких питань, особливо професійного спрямування. Це втягує у процес творчого аналізу професійних екологічних проблем більшість студентів і приводить до розуміння актуальності професійної екологічної культури. Підсумкове соціологічне опитування показало, що 54% студентів дійсно розуміють важливість екологічної свідомості фахівця, 39% - готові до активної природоохоронної роботи, 46% - з цього приводу не замислювалися. Це може говорити про поступову зміну загальносуспільної думки щодо екологічної культури та необхідності зміни пріоритетів при підготовці спеціалістів інженерного напрямку. Вважаю доцільним вводити в курсове та дипломне проектування відомості про альтернативні екологічні професійні технології, ресурсозбереження. Також викликає настороженість той факт, що чоловіча спрямованість юнаків бути відповідальним за тих, кого приручили – 89%, та особиста відповідальність, щодо збереження довкілля – 85%, іде поряд із звичкою порушувати обіцянки - 46%, та мало пов'язується із рисами відповідальної людини. Це може говорити про більш декларативні ніж реальні настрої та дії молоді у віці 17-19 років, але надає шанс педагогам сформуванню більш стійкі переконання та потребу реальної професійної екологічної діяльності.

Таким чином за допомогою МЗ акцентується увага на зовнішній організації самостійної роботи і створенні умов входження в самостійну

діяльність. Для особистості виникає примусовий проміжний стан, що доцільно для студентської молоді такого віку. Алгоритм методичних рекомендацій та зміст завдань дозволяє напрацювати навички самостійної роботи, формує мотивацію до системного та поглибленого вивчення дисципліни, здатність до рефлексії.

Бібліографічні посилання:

1. Луценко В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання // Харків – 2002.– с.253-39.
2. Логвіненко В.Г. Экспериментальное оценивание факторов, формирующих познавательную самостоятельность студентов//Проблеми інженерної педагогічної освіти.// №9,2005р.
3. Жук О.Л. Педагогические основы самостоятельной работы студентов: пособие для преподавателей и студентов / под общ. ред. О.Л. Жук. Мн.: РИВШ, 2005.
4. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие. – СПб: Питер, 2004. – 316.
5. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. - СПб: Питер, 2004. – 268.

Л.Н. Ширін

(Національний гірничий університет)

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ГІРНИЦТВА ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ

Аналіз ринку праці, що склався в останні роки у вугільній галузі, дозволив виділити декілька проблем, які виникають при формуванні кадрового резерву та напрямів підготовки фахівців з гірництва.

Події які відбувались у 90-х роках в СНД негативно вплинули на стратегію підготовки інженерних кадрів. У зв'язку з повальним відкриттям нових напрямів підготовки з бізнес-освіти зменшився набір на раніше престижні спеціальності гірничих інженерів-механіків та електромеханіків. Як наслідок, виникла тенденція катастрофічного старіння кадрового складу інженерно-технічних працівників практично на всіх дільницях і підрозділах шахт, зниження престижу гірничих професій серед молоді і, як наслідок, соціальні проблеми в шахтарських регіонах.

Національний гірничий університет і кафедра транспортних систем і технологій розробили заходи щодо усунення подібних ситуацій. Напрямами, що втілюються кафедрою в життя, є підготовка фахівців з гірництва за спеціалізаціями «Транспортні системи і логістика гірничих підприємств» і «Технології акумулювання та транспортування газу» та створення навчально-науково-виробничих комплексів «Шахтний метан» на базі ОП «Шахта ім. О.Ф. Засядька» та «Терикон» у складі - Держинський гірничий технікум та ВАТ «Держинськвугілля».

Мета створення навчально-науково-виробничих комплексів (ННВК) – формування системи спадкоємності всіх ступенів та рівнів гірничої освіти за рахунок використання у навчальному процесі виробничого досвіду передових шахт вугільної галузі, їх технічної бази і висококваліфікованих фахівців та надання студентам технікумів та університету професійних навичок з гірничої справи.

За прототип майбутньої діяльності ННВК було взято апробовану кафедрою програму ступеневої підготовки фахівців навчально-науково-виробничого центру (ННВЦ) у складі кафедри транспортних систем і технологій, Павлоградського технікуму НГУ та шахти «Павлоградська».

Програма ННВЦ спиралась на органічне поєднання загальних, фундаментальних і спеціальних знань, навичок та умінь і передбачала:

- підготовку молодших спеціалістів у технікумах;
- відбір перспективної молоді для продовження навчання в університеті за базовим напрямом підготовки;
- працевлаштування на шахтах ДХК «Павлоградвугілля»;
- поглиблення базової освіти шляхом стажування та отримання другої спорідненої освіти.

Результати роботи ННВЦ постійно оголошувались і корегувались на науково-технічних нарадах шахти і факультету.

Наприклад, з метою підвищення якості професійної підготовки студентів напряму «Гірництво» та реалізації принципів гірничої освіти програма ННВЦ узгоджувалась на науково-технічній нараді при технічному директорові ДХК «Павлоградвугілля».

Досвідченими фахівцями гірничої справи шахти «Павлоградська» проводяться відкриті лекційні заняття з питань перспектив розвитку допоміжного транспорту на шахтах Західного Донбасу.

З метою залучення перспективних студентів до вирішення проблем шахт Західного Донбасу на кафедрі були узгоджені теми реальних курсових та дипломних проектів для студентів технікуму і гірничого факультету НГУ та призначені консультанти від шахти.

По результатам захисту дипломних проектів Державна екзаменаційна комісія технікуму разом зі спеціалістами шахти відібрали 5 перспективних випускників технікуму для подальшого їх навчання в НГУ (скорочений термін навчання) за контрактом.

Для вирішення транспортно-технологічних питань шахти «Павлоградська» на кафедрі було сформовано творчий колектив студентів гірничого факультету, які на стадії курсового проектування детально розглядали проблеми розкриття, підготовки і розробки запасів. Теоретичні розробки студентів обговорювались в шахтоуправлінні та згідно з планом роботи ННВЦ стали складовою комплексного дипломного проекту. У спеціальних розділах дипломних проектів детально розглянуто альтернативні варіанти з удосконалення транспортних систем шахт

регіону, проблеми управління основними і допоміжними вантажопотоками шахти, доставки на робочі місця людей, матеріалів і обладнання.

Захист комплексного дипломного проекту відбувся на шахті «Павлоградська» за участю інженерно-технічних працівників ДХК «Павлоградвугілля». Усі дипломанти працевлаштовані на шахтах регіону.

З метою використання виробничої бази шахти, для підготовки гірничих інженерів на шахті «Павлоградська», під керівництвом викладачів кафедри ТСТ щорічно проходять навчально-виробничу практику до 30 студентів другого курсу гірничого факультету. Згідно з програмою практики вони освоюють професію і отримують посвідчення гірничого робітника підземного.

Студентам четвертого курсу, які після закінчення технікуму були направлені шахтою для навчання в НГУ, в умовах виробничої практики представляється нагода освоїти посади гірничого майстра ділянок внутрішньошахтного транспорту, вентиляції та техніки безпеки.

Реалізація подібних заходів щодо підготовки інженерних кадрів для галузі сприяє створенню системи спадкоємності всіх ступенів та рівнів освіти, умов для всебічного розвитку особи, престижу шахтарської професії.

Для розширення співпраці Національного гірничого університету з ДХК «Павлоградвугілля» кафедрою транспортних систем і технологій на підставі наукових досліджень розроблено технічне завдання на проведення комплексу науково-технічних досліджень по обґрунтуванню експлуатаційних параметрів надгрунтової дороги нового технічного рівня ДКНП-1,6 та оптимізації шахтних вантажопотоків. За результатами досліджень ініціаторами програми ННВЦ від технікуму і кафедри ТСТ було захищено дві кандидатські дисертації за спеціальністю 05.15.02 – підземна розробка корисних копалин та розроблені і передані ДХК «Павлоградвугілля» вихідні дані на проектування енергозберігаючих транспортно-технологічних схем комбайнового проведення підготовчих виробок з використанням надгрунтових канатних доріг нового покоління в якості єдиного транспортного засобу. Разом із студентами та представниками шахти отримано близько 20 патентів України на винаходи та опубліковано більше тридцяти наукових статей.

З урахуванням досвіду викладання в НГУ дисципліни «Логістика будівництва транспортних систем гірничих підприємств» та шахт Західного Донбасу по впровадженню оперативної системи пакетно-контейнерної доставки допоміжних матеріалів і обладнання від постачальника до шахтних вибоїв були підготовлені матеріали і включені в навчальний посібник «Транспортно-складська логістика гірничих підприємств».

Результати вищевикладеного дозволили констатувати, що дала творча діяльність ННВЦ «НГУ – шахта «Павлоградська» кожному суб'єкту:

- Павлоградському технікуму НГУ – впровадження ступеневої системи освіти «технікум – шахта – НГУ» сприяло підвищенню успішності студентів старших курсів та конкурсу серед абітурієнтів;
- Національному гірничому університету – підтвердила рейтинг елітного навчального закладу, здібного професійно вирішувати проблеми підготовки фахівців напрямку «Гірництво»;
- Шахті «Павлоградська» – дала змогу оперативно прогнозувати схему ротації кадрів.

Л.Б. Шумельчик

(Національний гірничий університет)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Актуальність даного дослідження обумовлена нагальною потребою підвищення якості вищої освіти, конкурентоздатності нашої держави у контексті входження України до єдиного освітнього європейського простору. Основним завданням є дослідження наукових засад забезпечення управління якістю вищої освіти у вищих навчальних закладах України і розробка методики оцінювання якості освіти на основі застосування стандартів ISO 9001.

Як відомо, нації конкурують і заявляють про себе в світі не лише матеріальним виробництвом, а й якістю освіти та технологіями. Це свідчить про формування суспільства, заснованого на знаннях, в якому вони набувають значення головного фактора економічного розвитку. Це правомірно, оскільки ефективна і якісна освіта є фактично колективним інтелектуальним компонентом, запорукою духовно-професійного употужнення людності, вектором їх конкурентоспроможної здатності. [1] Відтак, забезпечення якості вищої освіти при цьому є однією з необхідних умов.

Одним з найефективніших методів досягнення цієї мети є використання ідеології загального управління якістю (TQM) та заснованих на ній міжнародних стандартів ISO серії 9001 версії 2008 року у галузі освіти. Майже 5000 навчальних закладів у всьому світі впровадили і сертифікували відповідні системи управління якістю (СУЯ).

Україна ставить за мету інтеграцію до світової та європейської економічної системи. Для цього вона повинна мати систему вищої освіти, сумісну з європейською, здатну відповідати сучасним вимогам глобалізації, жорсткої конкуренції, інформатизації тощо. Сучасна освіта в Україні має готувати фахівців, компетентність яких визнавалась би у світовому освітньому просторі. На європейському рівні цьому буде сприяти впровадження ідей Болонської декларації. На сьогодні українська освіта певною мірою відстає з питань

впровадження передових принципів, які характеризують загальносвітовий освітній простір. [2]

Існуючі концепції й теорії управління показують, що розвиток концептуальних підходів, принципів та організаційних структур управління прямує від формальних, жорстких, централізованих до більш гнучких, вибудуваних з урахуванням розвитку демократичних процесів. Тому потребує глибокого осмислення науковцями і практиками сутність феномену управління з потрійного характеру його природи: як науки, як своєрідного мистецтва і як специфічного виду людської діяльності за своєю внутрішньою логікою, структурою і технологією здійснення. На зміну існуючій у державі системі контролю за якістю необхідно створити систему управління якістю вищої освіти.

В управлінні якістю вищої освіти нами вбачається перспективним підхід, для якого домінуюча роль відводиться логіці системного аналізу, тобто підкреслюється органічний зв'язок системного аналізу з прийняттям рішення, виробленням певного механізму, технології дій серед можливих альтернатив.

Аналіз і зіставлення підходів, які використовуються для оцінювання якості ділової досконалості підприємств та організацій, на основі принципів TQM і міжнародних стандартів ISO серії 9000 дозволяє запропонувати нову концептуальну модель оцінювання якості освіти студента.

Статус загальної методики оцінювання якості освіти на основі даної моделі доцільно встановити відповідним стандартом ВНЗ, як і оцінювання ключових процесів навчання студента ВНЗ, а також методики формування тестових завдань, самооцінювання студента, оцінювання роботодавцем і суспільством.

В основу методичного підходу мають бути покладені такі положення:

1. Якість освіти студентів — це ступінь, до якого сукупність його знань, умінь, навичок, особистих властивостей здатна задовольняти вимоги законодавства, суспільства, роботодавців.

2. Якість підготовки студента ВНЗ формується на основі його особистих здібностей, попереднього навчання та як результат сукупності ключових процесів, з яких складається діяльність ВНЗ.

3. Рівень якості підготовки студента ВНЗ оцінюється за 100-бальною шкалою. Оцінювання якості здійснюється за двома групами критеріїв: "можливості" — 60 балів та "результати" — 40 балів.

Одним з основних критеріїв, що суттєво впливає на рівень підготовки студента, є критерій, який оцінює ступінь досконалості ключових процесів, з яких складається діяльність ВНЗ. Відповідно до моделі системи якості на основі процесного підходу діяльність будь-якої організації можна представити як сукупність чотирьох процесів, а саме:

- відповідальність керівництва;
- керування ресурсами;

- процес життєвого циклу (7 основних процесів);
- вимірювання, аналіз та поліпшення.

При цьому процес життєвого циклу замінено на сім основних процесів, які є сутністю навчального процесу ВНЗ. Це процеси набору студентів, їх навчання, проектування навчання, наукової діяльності, працевлаштування, післядипломного навчання, виховання.

Тоді інтегрований показник якості ключових процесів буде визначатись за формулою:

$$Q_{проц} = \sum_{i=1}^4 P_i Q_i = P_1 Q_1 + P_2 Q_2 + P_3 (P_{31} Q_{31} + P_{32} Q_{32} + P_{33} Q_{33} + P_{34} Q_{34} + P_{35} Q_{35} + P_{36} Q_{36} + P_{37} Q_{37}) + P_4 Q_4, \quad (1)$$

де Q_i — показник якості i -го ключового процесу; P_i — ваговий коефіцієнт процесу.

Основою методики оцінювання якості освіти студентів у ВНЗ, як визначальної функції процесу забезпечення її якості, повинна бути множина вимог, що визначається формулою (1).

Оцінювання здійснюється на основі базових оцінок і вагових коефіцієнтів за допомогою методу експертних оцінок. Результати оцінювання внеску кожного з процесів у кінцевий результат підготовки студента ВНЗ дозволили встановити значення вагових коефіцієнтів у такому вигляді:

$P_{31} = 0,15$	(проектування),		
$P_1 = 0,15$,		$P_{32} = 0,10$	(наукова діяльність),
$P_2 = 0,15$,		$P_{33} = 0,25$	(навчальний процес),
$P_3 = 0,5$,		$P_{34} = 0,1$	(післядипломна освіта),
$P_4 = 0,2$,		$P_{35} = 0,1$	(процес працевлаштування),
$P_{36} = 0,1$	(виховний процес),		
$P_{37} = 0,2$	(набір студентів).		

При цьому вага кожного із зазначених коефіцієнтів може виражатись або уточнюватись шляхом використання методу експертних оцінок в рамках загального оцінювання ключових процесів.

Експертне оцінювання здійснюється через визначення кожним експертом — членом групи — окремого показника окремого процесу, а за потреби, і окремого відповідного вагового коефіцієнта за встановленою

шкалою. Причому у разі експертного визначення вагових коефіцієнтів їх сума має дорівнювати 1.

Результатами виконаних досліджень є:

- з'ясування сутності і змісту поняття якості вищої освіти, існуючих моделей управління якістю вищої освіти;
- виокремлення методологічних підходів до управління якістю вищої освіти у вищому навчальному закладі;
- аналіз закордонного досвіду формування ефективної системи управління якістю вищої освіти на основі концепції TQM;
- з'ясування впливових чинників та ролі Болонського процесу у забезпеченні якості вищої освіти у ВНЗ України;
- розроблення методики оцінювання якості освіти студентів у ВНЗ на основі застосування стандартів ISO 9000.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад до управління якістю вищої освіти та здійсненні аналізу сучасних умов забезпечення якості вищої освіти в контексті входження України до єдиного європейського освітнього простору.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості впровадження розробленої методики оцінювання якості освіти студентів у ВНЗ на основі застосування стандартів ISO 9001 версії 2008 р. у навчальному процесі Національного гірничого університету та інших вищих навчальних закладів.

Бібліографічні посилання:

1. Шевченко С.О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації: Монографія/ С.О. Шевченко – Дніпропетровськ, НГУ 2011. – 264с.
2. Волков О.І., Віткін Л.М., Хімічева Г.І., Зенкін А.С. Системи якості вищих навчальних закладів: теорія і практика: Монографія / О.І. Волков, Л.М. Віткін, Г.І. Хімічева, А.С. Зенкін – К.: Наукова думка, 2006. – 302с.
3. ДСТУ ISO 9001-2001 Системи управління якістю. Вимоги.

Наукове видання

**УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ
ЧЕРЕЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ЛІЦЕНЗУВАННЯ,
АКРЕДИТАЦІЇ ТА РЕЙТИНГУВАННЯ**

**Збірник тез доповідей
науково-методичної конференції**

15–16 травня 2012 року

ТОМ 1

Підписано до друку 14.03.2012. Формат 30x42/4
Папір офсет. Ризографія. Ум. друк. арк. 9,2.
Обл.-вид. арк 9,2. Тираж 300 прим. Зам. №

Підготовлено до друку та видруковано
у Державному вищому навчальному закладі
«Національний гірничий університет».

Свідотцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1842 від 11.06.2004.